

tv-15 naš TOVARIS

Št. 20
23. maja 1985
Leto XXIII

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

»Tovariši borci za dokončno osvoboditev
Jugoslavije – zdravo!«

Na ljudskem zborovanju pod geslom Svobodi in miru na koroški Poljani se je minulo soboto zbralo 25 tisoč ljudi, med njimi več kot 9 tisoč nekdanjih borcev Titove partizanske vojske. Slavnostni govornik je bil član predsedstva SFRJ Stane Dolanc. Na proslavi so se zbrali predstavniki partizanskih enot, ki so sodelovale v zadnjih bojih na Koroškem, delegacije borčevskih organizacij iz domovine in iz sosednjih pokrajin Italije in Avstrije, ugledne osebnosti našega javnega družbenopolitičnega življenja, delegacije mnogih slovenskih in pobratenih občin iz vse Jugoslavije ter nepregledna množica domačinov iz Mežiške doline, vključno z najstarejšimi še živečimi gospodarji z znanih visokogorskih partizanskih domačij.

Pisan obroč, ki ga je mladina strnila okrog novega spomenika svobodi in miru, je s pesmijo in plesom izpričeval nezadržni polet mladosti, medtem ko so se tisoči borcev z radostnimi in ponosnimi stiski rok srečevali na partizanskem taboru pod prijetno senco velikih šotorov, ki so jih v ta namen postavili pripadniki naše armade.

Robert Černe, predsednik republiške konference
ZSMS ob dnevu – mesecu – letu mladosti

Nosilci sedanjosti, ne pripravniki za prihodnost

Že tradicionalni mesec mladosti – mladosti Jugoslavije je v tem letu prerasel in se razširil v leto mladih, ki je v mednarodnem merilu opredeljeno s sklepom Generalne skupščine Organizacije združenih narodov. Pozornost naj bi bila torej namenjena mladim in našemu posebnemu družbenoekonomskemu položaju. V odpravljanju družbenih razmer in odnosov, ki povzročajo takšen položaj, zlasti ko je ta neenakopraven, pa je naša priložnost, da pokažemo svoje znanje, ustvarjalnost in vztrajnost. To je samo posebna oblika boja za razvoj socialističnih samoupravnih odnosov, obenem pa je polje za akcijo vseh drugih subjektov v družbi.

V teh bitkah za razreševanje socialnoekonomskega položaja mladih, zlasti pa študentskega standarda, štipendiranja, stanovanjskih potreb, zaposlovanja, ustreznega nagrajevanja po delu, bomo prešli iz družbenega obrobja, iz razpravljanja in reševanja zgolj organizacijsko formalnih zadev v žarišče mladinskih in s tem družbenih problemov.

Takšno organizacijo Zveze socialistične mladine Slovenije pa lahko razvijamo in uveljavljamo skozi razvoj in krepitev sistema socialističnega samoupravljanja tudi z aktiviranjem vseh institucij in mehanizmov političnega sistema, z našo množično navzočnostjo v njih, ne pa zgolj s formalno udeležbo v teh institucijah. Samo tako bomo postali nosilci sedanjosti, in ne pripravniki za prihodnost.

Z namenom ustvarjanja družbenih razmer za takšno delovanje mladih je v decembru 1983 centralni komite ZKS sprejel stališča in sklepe o nalogah komunistov pri delu med mladimi, ki so danes vse bolj aktualna, zlasti na področju socialnoekonomskega položaja mladih. Aktualizirali jih bomo v dnevni bitki, z dnevnim izvajanjem in opozarjanjem nanje.

Mesec mladosti ima v tem letu poseben pomen, saj ga zaznamujemo skupno s praznovanjem 40-letnice osvoboditve in zmage nad nacifašizmom. V današnjem času je pomembno prenašanje revolucionarnih tradicij na mlade, oživljanje revolucionarnih ciljev v dnevni praksi, kar pomeni tudi povezavo z mladimi generacijami kot enim od dejavnikov kontinuitete revolucije.

Štiridesetletnica

Stane Dolanc na Poljani 18. maja 1985

O spominu na maj 1945:

Ko so že po vsej Evropi slavili mir, ko je nepopisno veselje prevevalo srca milijonskih množic stare celine, so tisoči naših deklet in fantov – da bi osvobodili zadnji košček naše domovine – še vedno krvaveli in umirali na pragu svobode, ki jim je bila tako blizu.

O koncu vojne:

Prav tiste dni smo na ozemlju Jugoslavije, na slovenskem Koroškem, izbojevali še zadnjo bitko za dokončno zmago nad Hitlerjevo fašistično soldatesko in njenimi hlapci – ustaši, četniki, domobranci in drugimi izdajalci domovine. Tako je bila šele teden dni po tistem, ko je nemško vrhovno poveljstvo podpisalo akt o brezpogojni kapitulaciji na vseh frontah, dejansko končana druga svetovna vojna v Evropi. Konec je bilo najbolj grozovite vojne v zgodovini človeštva.

O Poljani in njenem pomenu:

Poljana ni le veličasten pomnik o kraju in času, ko

se je končala druga svetovna vojna v Evropi, temveč tudi nam vsem – vsem jugoslovanskim narodom in narodnostim – trajen opomin, da nam nikoli, nikjer in nikdar nihče ni ničesar podaril, da si bomo morali tudi v prihodnje, kar bomo želeli ustvariti, da nikoli ne smemo pozabiti na vse tiste, ki so svoje najboljše sile, zdravje ter moči in posebej svoja mlada življenja vgradili v tisto, čemur danes s ponosom rečemo – naša svobodna, socialistična domovina.

O posledicah boja in revolucije:

Veliko je bilo doslej že povedanega o našem narodnoosvobodilnem boju in revo-

luciji, o našem trpljenju, občasnih porazih in pomembnih zmagah. Vendar se moramo vedno znova vračati k spoznanju, da smo si lahko svobodo izbojevali le sami, ker smo tudi sami gradili našo ljudsko oblast.

V tem veličastnem boju pa je zrasla tudi enotna Titova Jugoslovanska ljudska armada, v katere sestavi so bili prvič v zgodovini slovenskega naroda tudi v NOV in PO Slovenije s korpusi in divizijami, ki pred štiridesetimi leti ni osvobodila le Jugoslavije v njenih starih krivičnih mejah, temveč tudi tiste kraje, ki so po prvi svetovni vojni in znanih ?? imperialističnih kombinacijah v svetovni politiki pripadli Italiji in Avstriji – to je Trst, Julijsko krajino, Celovec in Koroško.

O namenu proslavljanja:

Vsega tega in dejstva, da smo se danes zbrali k proslavi naše osvoboditve neposredno ob eni naših meja, ne poudarjamo zato, da bi komurkoli grozili, mu vsiljevali naše poglede ali ga prepričevali za naš sistem. Že na nedavni paradi v Beogradu smo predstavili veliko moč naših oboroženih sil – JLA in TO, SLO ter družbene samožaščite – predvsem zato, da bi še bolj okrepili našo lastno samozavest in hkrati dokazali vsem, ki nam stalno po drugi svetovni vojni preokujejo vse najhuje, da smo ponosna, trdna, a ustvarjalna skupnost in da hočemo takšni tudi ostati.

Ocena sklepnih operacij

Na pomlad 1945. leta je bila Slovenija polna nemških enot, ki so se skupaj s kvinslinškimi umikale z jugovzhoda in iz Italije proti Avstriji. Čeprav je bila vojna za Nemčijo in njene zaveznike že izgubljena, se je zagrizenost njihovega odpora le še povečevala, predvsem proti enotam Jugoslovanske armade, ki so hitele k zgornjemu toku Drave. Naše: Prva, Druga, Tretja in Četrta armada so nezadržno prodirale proti Trstu, Julijski krajini, proti Celovcu in Koroški. V zaledju Nemcev in kvinslingov pa so se bojevale enote 4. operativne cone, 14. udarna proletarska divizija, brigada Slavka Šlandra in Miloša Zidanška, brigada Vojske državne varnosti, Kokrški in Koroški odred in enote našega slovenskega 7. in 9. korpusa. Prav zaradi njihovih partizansko značilnih in pogumnih akcij si sovražnik ni mogel zgraditi zadnje organizirane obrambne linije, uporabljati cest in železniških komunikacij.

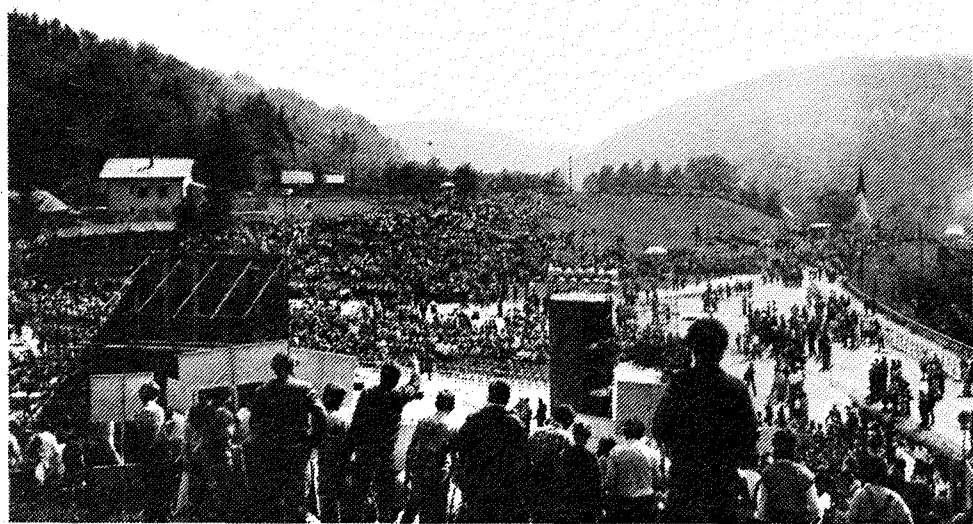
Če skušamo danes celostno oceniti pomen sklepnih operacij naše armade, potem moramo poudariti izjemno moč, odločnost in hitrost operacij, ki so imele ne le izjemen vojaški, marveč hkrati politični in posebej za nas Slovence tudi narodni pomen. To je

bil predvsem plod Titove strategije in taktike. Tito nikoli ni imel pred očmi le vojaških ciljev, marveč je ob sleherni odločitvi z vso humanostjo upošteval zgodovinske interese narodov, ljudi in prihodnost Jugoslavije.

Vprašanje je, kje bi bile danes naše zahodne meje, če ne bi bilo te Titove strategije.

Toda naša armada je vendarle morala – zaradi pritiska zaveznikov – zapustiti Koroško, Julijsko krajino in Trst. O tem je vsakomur, doma in na tujem, dovolj jasno povedal Edvard Kardelj, ko je dejal: »Tega nismo storili zato, ker bi bili zadovoljni s tako razmejitvijo, ali zato, ker je bila na drugi strani pravica močnejšega. Tako smo storili predvsem zato, ker smo verjeli in tudi danes verjamemo, da bo Evropa v drugi polovici 20. stoletja bogatejša za spoznanje, da je potrebno prenehati s spreminjanjem meja, pač začeti z njihovim ukinjanjem in ustvarjanjem pogojev za svobodno gibanje ljudi, ne glede na njihovo narodno in državno prihodnost.«

To je bilo in bo naše trdno prepričanje, naša politika miru, kljub hladnim vojnjam in drugim političnim ali vojaškim zaostritvam. Hkrati upravičeno zahtevamo, da spoštujejo tudi na drugi strani vse mirovne

in druge pogodbe. Vezi med nami in našimi brati na drugi strani meje nima nihče pravice trgati. To so vezi suverena naroda, ki se stoletja in stoletja bojuje za svojo svobodo, za svojo kulturo, za svoj jezik, za svoje

življenje, za svoje krvne vezi. In če teh vezi ne bomo priznavali in spoštovali, potem tudi prihodnja Evropa in prihodnji svet, če že govorimo o spoštovanju do narodov, ne bosta takšna, kot bi morala biti.

Ali se je vojna za nas 15. maja 1945 zares končala?

V sklepni operaciji za osvoboditev je Jugoslovanska armada zajela več kot četrtil milijona okupatorskih vojakov: Nemcev in drugih. Velika večina le-teh je bila repatriirana do 1949. leta. Pred našimi sodišči pa se je moralo zagovarjati 1348 vojnih zločincev. Poleg okupatorskih vojakov je bilo zajetih nad 120 tisoč kvinslinških vojakov – Paveličevih domobrancev, ustašev, Rupnikov domobrancev, četnikov Draže Mihajlovića, muslimanske milice, legionarjev, nedincev in drugih. Okrog deset tisoč domobrancev pa so zavezniki vrnili našim oblastem. Vsem tem je bila ponovno zagotovljena amnestija še ne cele štiri mesece pred kapitulacijo tretjega rajha od strani nacionalnega komiteja osvoboditve Jugoslavije. Toda, v veliki večini so ti ostali gluhi in se niso zmenili niti za pozive zaveznikov niti za kratke jugoslovanske kraljeve vlade. Vztrajali so v svojem izdajstvu z zagrizenostjo obupanih zločincev, ki nimajo poti nazaj.

Zaveznikom je bilo jasno, da so se ustaši, domobranci in četniki bojevali na strani nacistične tiranije. Ti izdajalci tega niso nikoli obžalovali, nasprotno, zahtevali in pričakovali so, da se bodo

lahko bojevali v bližnji vojni skupaj z zavezniki proti Sovjetski zvezi, Jugoslaviji in lastnemu ljudstvu. Ne samo, da so se okoli neodvisnosti naše nove mlade države in njenih meja igrale umazane politične in obveščevalne igre, da so se na zahodnih mejah kopičile razne Andersove in druge armade z vojaškimi pritiski, da so naše nebo preletavali tuji bombniki, da se je najbolj črna svetovna reakcija začela povezovati z ostanki fašističnih hord in da smo bili v strahovito težkih gospodarskih razmerah. Ob vsem tem je še v drugi polovici prvega leta svobode pustošilo po Jugoslaviji okrog 11.800 oboroženih četnikov, ustašev, balistov in njim podobnim, ki so z različnimi sredstvi in s pomočjo reakcionarjev iz tujine skušali nasilno spodkopati novo ljudsko oblast. Ubijali so aktiviste, združnike, komuniste, nedolžne ljudi. Požigali so komaj obnovljene domačije, gospodarska poslopja in industrijske objekte. V naših enotah, ki so se z njimi bojevale še dve leti po uradnem koncu vojne, je dalo svoja življenja okoli dva tisoč ljudi.

Kako naj govorimo onim, ki danes, po štiridesetih letih vsa ta dogajanja razlaga-

jo tako, da trgajo iz konteksta takratnih vojaških, političnih in drugih razmer posamezne dogodke, zagotovo tudi nekatere tragične, in skušajo dokazovati nehumanost naše revolucije.

Namerno, brez posluha in razumevanja za takratni zgodovinski čas, prostor in oko-

liščine skušajo umazati in razvrednotiti ne samo zgodovino našega NOB in revolucije, marveč tudi njeno sedanjost in prihodnost. To je

poizkus, da se nove mlade generacije odvrnejo od temeljev naše revolucije.

Zato vsega tega ne smemo izgubiti izpred oči, ko slišimo tiste, ki jim danes ni ničesar več svetega in za katere je vprašljivo vse, kar je socialistično, komunistično, vse, kar je vzdano v same

ših narodov in narodnosti ter trdijo, da se ne bi bilo treba postaviti po robu okupatorju. Ali naj bi po njihovem pustili, da nas tlačijo, ubijajo, izseljujejo in končno uničijo? Mar res nočejo doumeti naše junaške preteklosti, našega »juriša na nebo«, ki ga še vedno občuduje vse napredno človeštvo. Nočejo razumeti našega nemajhnega prepričanja, da moramo biti svobodni na svoji zemlji – in vse to razglašajo za »zgodovinsko napako«?

Med enake zablode mirno lahko štejemo tudi zahteve o

tako imenovani »narodni spravi«. To ni samo nazadnjaška, marveč tudi z zgodovinskega vidika zgrešena miselnost, da o preprosti človeški logiki niti ne govorimo.

Ali res lahko enačimo tiste, ki so se bojevali za svobodo, z onimi, ki so se vdinjali okupatorjem, počenjali najpodelejše zločine in mazali svoje roke s krvjo nedolžnih? Mar ne bi bil v resnici najbolj grob in neodpustljiv cinizem, da bi prav v letu zmage nad ideologijo sovražstva in smrti enačili krvnike in njihove žrtve!

Naša pot iz sedanjosti v prihodnost

Danes nas resnično močno pestijo problemi in težave, toda – kdaj nas niso? V relativno kratkem zgodovinskem obdobju smo dosegli daljnosežne spremembe predvsem v razvoju proizvodnih sil, v socialni sestavi prebivalstva, pri čemer je zrasel tudi spodoben in strokovno usposobljen razred z več deset tisoč visoko izobraženih delavcev. Za to, kar so nekatere druge države potrebovale sto in več let, je pri nas dejansko dosegla ena sama generacija. Zavedati se moramo tega, toda hkrati moramo biti še bolj kritični in samokritični do sedanjih ekonomskih težav,

da bi se v prihodnje hitreje, ustrežneje ter učinkoviteje odzivali na spremembe v svetovnem gospodarstvu.

Vse to zahteva bistvene premike tudi v naši miselnosti posebej glede mladih generacij, ki prevzemajo mesta medvojnih in prvih povojnih rodov. Bolj moramo upoštevati, da so mlade generacije najbolj izobraženi rodovi v naši zgodovini, in tudi zato sposobni vzeti prihodnost v svoje roke ter zagotoviti kontinuiteto naše revolucije. To ni le zakon dialektike, marveč tudi nedolžljiva nujnost naše družbe.

Naše prvo, najvažnejše in

najbolj odmevno povojno geslo: »Junakom boja naj sledijo junaki dela!« je še danes živo in aktualno. Predvsem pa je veliko bolj uresničljivo in privlačno, saj današnji junaki dela nimajo le krampov in lopat, temveč upravljajo s sodobnimi stroji, snujejo nove tehnološke dosežke, načrtujejo nove gospodarske prodore.

Vendar je poglavitno, da kljub upravičeni zaskrbljenosti zaradi domačih in mednarodnih razmer, naši delovni ljudje ne izgubljajo zaupanja v svoje sile in sposobnosti, posebej ne mladi

rodovi. Trdno smo prepričani, da bomo rešili težave in probleme, ki nas sedaj pesti-

jo, in nadaljevali po poti, ki jo je začrtala in utrla slavna, Titova generacija jugoslo-

vanskih revolucionarjev.

Z istim žarom, s katerim so dekleta in fantje tudi na Poljani, prezirajoč smrt in rane izganjali sovražnika, se moramo danes spoprijeti z vsem, kar nas vleče nazaj, z vsem, kar nam onemogoča, da bi dogradili stavbo, ki so ji v burnih in krvavih dneh postavili temelje najboljši sinovi in hčere naše domovine. To smo dolžni upom, trpljenju in junaštvu naših revolucionarjev, delavskega gibanja, vsem ljudem sveta, ki se zavzemajo za svobodo in dostojanstvo človeka – to smo dolžni naši prihodnosti.

»Tovariš Tito – vojna je končana!«

Na Poljani, zaselku, lučaj od Prevalj, se je minulo soboto zbralo več kot petindvajset ljudi, da bi z geslom SVOBODI IN MIRU počastili spomin na vse padle in umrle jugoslovane v zadnji svetovni vojni ter vsakič manifestirali svojo zavest o tem, da je opozorilo vojne, ki je terjala več kot štirideset milijonov življenj, med njimi milijon sedemsto tisoč življenj Jugoslovancev, še vedno živo in ne sme

nikoli v pozabo, če želimo živeti v svobodi in miru.

»Tovariš Tito – vojna je končana« – se je glasilo sporočilo, ki so ga 15. maja pred štiridesetimi leti poslali iz poveljstva 3. jugoslovanske armade vrhovnemu poveljniku maršalu Titu; sporočilo sobotne Poljane in tega sončnega maja v letu 1985 pa je in ostaja: naj ne bo nikoli več vojne.

Spomin na poslednji boj, na Poljano

Naš čas, ki vsekakor spričo številnih drugih misli in težav ni posebno naklonjen proslavam, je vendarle moral ob štiridesetletnici druge svetovne vojne znova pogledati nazaj. Vse bolj očitno je, kako daljnosežne bitke je bila jugoslovanska partizanska vojska sredi okupirane Evrope, v luči širših zgodovinskih pregledov pa se vse bolj jasno kaže, da je bil ta »juriš na nebo« možen le zavoljo velike, odločne volje po novem in drugačnem življenju.

Poljana, ki se nam je izza ovinka prikazala na praznični dan v soncu obsijana, je drhtela od množice ljudi in glasov. Zelenje bližnjih hribov in holmov ter ozadje mogočne, zasnežene planine Golice sta ji dajala še poseben pomladni mik. Težko si je v takem okolju priklicati v spomin tiste dni, ko se je na rob jugoslovanskih zahodnih meja valila nepregledna množica poražene vojske tretjega rajha in z njo vsa kvislinska golazen, gnana od enot partizanske armade.

»...Dogodki konec aprila in začetek maja 1945 (podpis brezpogojne kapitulacije nemške vojske v Italiji 29. aprila, Hitlerjev samomor 30. aprila, padec Berlina 2. maja, osvoboditev Trsta, Istre in Slovenskega primorja od 30. aprila do 3. maja) so napovedovali skorajšen konec druge svetovne vojne v Evropi in sprožili osvobodilni pohod 4. operativne cone na Štajerskem in Koroškem. Glavni štab JA za Slovenijo je 2. maja naročil štabu cone, naj zbere vso 14. divizijo na območju Smrekovec – Železna Kapla; to naročilo je čez eno uro dopolnil, ko je zahteval, naj ne čaka, da se zbere vsa divizija, temveč naj z enotami, ki so mu pri roki, takoj odide na Koroško. Izkoristi naj dezorganizacijo nemške vojske s približevanjem britanske armade za to, da pridejo njene enote prve v Celovec in Beljak. Isti dan je tudi maršal Tito ukazal glavnemu štabu JA za Slovenijo, naj takoj

pošlje 14. divizijo na Koroško, da osvobodi Celovec in slovenska območja... Omenjeni povelji je conski štab sprejel pri Sv. Andražu pod Goro Oljko, kjer je skupaj s štabom 14. udarne divizije in Tomšičevo brigado kon-

ske državne varnosti ter Cankarjeve in Prekmurske brigade oziroma Koroškega, Kokrškega, Jeseniško-bohinjskega, Kamniško-zasavskega, Lackovega in Kozjanskega odreda, pozdravili tudi borce Druge, Šeste. Sed-

so dalmatinski borci svojim koroškim tovarišem delili knjige o bojih svoje enote, na odru je v pričakovanju nastopa mirno sedel celotni umetniški ansambel JLA iz Beograda. Major Milenko Svilokos je s člani svoje borčevske delegacije gledal po obronkih okoliških hribov in se spominjal: »Naša brigada, Dvanajsta udarna vojvodinska, ki je sodila k enainpetdeseti diviziji, je bila del Tretje armade. Premikali smo se od Osijeka ob Dravi prek Valpova, Ludbrega, Koprivnice (tam smo zvedeli za objavo nemške kapitulacije). Toda naše enote so s še bolj pospešenim maršem nadaljevale pot proti severozahodu in se spopadle z umikajočim se sovražnikom. Od Maribora smo neprekinjeno korakali do Dravograda. Tam se je natlačila množica naše vojske, bili so tudi deli 36. divizije, in zaprli smo sovražniku vse dostope pri dravograjskem mostu. Takrat mi je bilo šestnajst let, naš komandant brigade Dušan Doronjski pa je bil star dvaindvajset let!...«

Nedaleč od borca Svilokosa je sedel komandant Sedme vojvodinske brigade Milan Jesić v krogu črnogorskih in dalmatinskih borcev, tri vrste za njimi smo srečali borca Lackovega odreda Grudna z avstralskim gostom Ralphom Churchesom, ki je v času vojne preživel osemnajst dni s tem odredom... »Ti kraji so bili tako izčrpani, vsega je pri manjkovalo,« pripoveduje neznani borec svojemu sose-

Komaj dobrih šestnajst je bilo borcu Svilokosu iz Dvanajste vojvodinske udarne brigade. »Korakali smo cele dneve, se spopadali in gnali sovražnika pred seboj...«

čal proslavo četrte obletnice Osvobodilne fronte in praznika 1. maja... »To je le kratak odlomek iz Komunistove brošure Poslednji boji na Poljani, ki jo je napisal dr. Tone Ferenc in v njej pregledno in iz več zornih kotov razgrinja podobno zadnjih bojev na Koroškem. Slavnostna Poljana pa tokrat ni pozdravila le nekdanjih borcev slovenskih partizanskih enot, temveč delegacije vseh, ki so se tiste usodne dni bojevali tam na Poljani kot na vsej širši črti obmejnih krajev. Tako so domačini v uvodu poleg številnih gostov brigade Voj-

me, Osme in Dvanajste vojvodinske brigade. Prve, Druge in Četrte krajiške brigade, Šeste vzhodnobosanske, petnajste majeviške, osme črnogorske, enajste dalmatinske in prve made-donske brigade.

Med prapori partizanskih enot, taborniških odredov, rudarjev, brigadirjev, med transparenti, ki so v številnih mladih rokah pozivali k miru, bratstvu in enotnosti ter sožitju med narodi, smo iskali obraze znanih in neznanih borcev. Med gosti je nasmejan objemal nekega koroškega domačina Pavle Žavcer-Matjaž, malo naprej

du. »Kuhali smo tam na obronku v kotlu hrano za borce, pa nam prikoraka naproti četica domačih otrok. Peli so Hej brigade in željno gledali proti kadeči se hrani... Mnogi borci so se odpovedali svojemu sicer pičlemu obroku v korist tistih otrok...«

Nekje med koroškimi solarji in borci je stala stisnjena Djurdjica z dalmatinskega otoka Brača. Prišla je na poljansko proslavo skupaj z delegacijo njihovih borcev kot predstavnica ZSM. Za njo je še malo upehan stoji spremljal dogajanje borec Martin Voglar iz Slovenskih goric: »Prišlo nas je pet in prapor smo prinesli, kar z vlakom smo pripotovali...«

Tako so se nabrali z vseh vetrov. Stane Illovar in Slavko Jereb, bratčevca, sta prišla iz Novega mesta. Skupaj sta stala na proslavi

be že 4. operativna cona. Mi smo pa priskočili na pomoč. Potem smo prišli vse do Borovlj...«

Spomini prehitvejo drugega. Ljudje se drenjajo ob razstavnih panojih, kjer so prikazani zadnji boji na Koroškem. Sem ter tja, ko sogovornik Stane Dolanc poudari, da se bomo tudi naprej bojevali za pravičnejši ekonomski red v svetu, za pravice slehernega naroda, da se svobodno in neodvisno razvija, odmeva po dolini ploskanje. Na križišču cest, od katerih ena vodi proti mednarodnemu prehodu Holmec, kjer je glavna tribuna proslave, se dviga novi bronasti spomenik svobodi in miru. Poleg bronastih golobov miru, ki silijo iz skulpture proti nebu, vzleti tudi jata pravih golobov, ki se nato veselo spreletavajo nad množico. Vse je urejeno. Mladi v različnih narodnih

Delegacije borcev so prišle iz številnih krajev Jugoslavije. Tudi iz Pančeva, Kraljeva, Novega Sada...

in skupaj sta po njej sedla med svoje nekdanje borce k omizjem, ki so doživljala še dolgo po proslavi prisrčna srečanja, stiske rok in objeme pa tudi sem ter tja kakšno solzo. »Ej, takrat sem bil mlad in čeden fant,« se smeji Jereb. »prav do tukaj smo prišli, tamle po desni strani. Doli v dolinici je imela Šva-

nošah iz koroških in pobratenih krajev Čačka. Varvarani ter Probištija, pomešani klepetajo na vso moč in pletejo nova prijateljstva. Vse bina vsega tega ljudskega prepleta, borcev z medaljami in mladih z delovnimi stvarmi pa je: **svobodi in miru!** Tu niso navzoči le pogledi v slavno preteklost, tu je partizanski boj tesno povezan z vsemi pridobitvami štiridesetletnega razvoja Jugoslavije, na katere smo, kot je dejal predsednik skupščine občine Ravne, kljub nekaterim težavam ponosni in nas prežema z zaupanjem v prihodnost. Zaradi prihodnosti, in za uspešno prihodnost te naše skupnosti so na tej proslavi še posebne pozdravne besede veljale mladim generacijam.

Poljana – spominski park

Spominski park na Poljani, tako so se odločili Korošci, naj v prihodnje vseskozi manifestira in udejanja največjo pridobitev našega narodnoosvobodilnega boja in revolucije – bratstvo in enotnost vseh narodov in narodnosti Jugoslavije, pri čemer bodo storili vse, da bi predstavljali hotenja, napore in vizijo sveta, za kakršnega smo se pod Titovim vodstvom nenehno bojevali: sveta svobode in miru. Priče tega hotenja so spomenik zmagi partizanskih enot v sklepnih bojih, spomenik svobodi in miru, muzej »15. maj« ter vsa dolina Poljane.

Bojana Žokelj

Tako kot pred štiridesetimi leti, v tistem maju, ko je utihnilo orožje, so bili v koroško krajino, ta prelepi svet pod Uršljo goro, to deželo temnozelenih smrekovih gozdov, ki se pno nad dolinami in globačami, večnimi svetišči svobode, tudi ob letošnjem praznovanju ponosne obletnice zadnjega boja za svobodo in mir uprti vsi naši pogledi – in tega so se v celoti zavedali tudi oni sami, prebivalci tega severnega kotička naše domovine, fužinarji, gozdarji in rudarji.

Obiskali smo jih in zapisali svoja doživetja med njimi v treh reportažah, ki seveda nočejo in ne morejo biti nič drugega kot utrinki iz velike panorame koroškega vsakdana.

Beseda ali dve z Irmo Rebula o občini Ravne na Koroškem

Dolgo časa smo zanemarjali nekatere gospodarske dejavnosti

Delovni ljudje in občani občine Ravne na Koroškem so minuli konec tedna gostili številne udeležence sklepne proslave ob obletnici osvoboditve, ki so prišli iz vseh krajev Jugoslavije. Ime vasice Poljana poznajo po zadnji bitki druge svetovne vojne v Evropi vsi Jugoslovani. Vasica leži v občini Ravne. Obiskali smo občinski komite za gospodarstvo in družbeni ekonomski razvoj in se s strokovno delavko Irmo Rebula pogovorili o sedanjem gospodarskem in družbenem razvoju pri njih.

»Hiter razvoj industrije in rudarstva po osvoboditvi je močno spremenil nekdanjo agrarno-rudarsko sestavo Mežiške doline. Mnogi dejavniki, ki so nekoč vplivali na razvoj fužinarstva in ru-

Ravne je železarna, ki je po svojih izdelkih znana po vsem svetu. Nanjo so bolj ali manj vezane tudi druge delovne organizacije v občini. V zadnjih desetih, petnajstih letih je začela železarna Ravne uvajati najsodobnejšo računalniško opremo, posebno pomembna pa je bila uvedba procesnega računalnika v vseh fazah izdelave jekla. S tem veliko prihrani pri uporabi ferolegur.

Seveda pa je tako pospešen in hiter razvoj ene same industrijske panoge oviral razvoj drugih sektorjev gospodarstva. Nosilci razvoja obrti, gostinstva, turizma in trgovine so bili iz drugih občin in so dolgo izražali predvsem svoje interese. Z večanjem investicij negospodarske dejavnosti se v zadnjih letih povečuje tudi njihov pomen.

Iz leta v leto se v občini zmanjšuje odstotek aktivnega kmečkega prebivalstva. Lani so se s kmetijstvom ukvarjali le še štirje odstotki prebivalstva občine. To je povsem razumljivo, saj je obdelovalnih površin malo, tri četrtine občine pa pokriva gozd. Ta pomeni bogato zalogo lesne mase in s tem možnost nadaljnjega razvoja lesno-predelovalne industri-

je v Mežiški dolini.

Po osvoboditvi so v ravenški občini vlagali tudi v razvoj družbenih dejavnosti. Zgradili so več osnovnih šol, vrtcev in center srednjega usmerjenega izobraževanja. Kulturna dejavnost je razvita v vsaki še tako oddaljeni vasi in zaselku in je neizčrpen vir svojevrstne kulturne podobe, ki črpa vsebine in oblike iz bogate kulturne dediščine tukajšnjih ljudi. Na kulturnem področju deluje tako 54 skupin oziroma sekcij, v njih pa deluje 1760 članov. Tako je vsak petnajsti občan član katerega kulturnega društva. Čeprav je Mežiška dolina oddaljena od večjih kulturnih središč, ji to ne pomeni pomanjka-

nja kulturnih prireditev, ampak ravno nasprotno: omogoča ji razvijanje svojstvene kulture. Poseben pečat kulturnemu življenju v dolini dajejo pihalni orkestri in številni pevski zbori. V občini jih je veliko, saj ima vsakega skoraj vsaka vas. Mnogi zbori so neprekosljivi po izvirnosti in opravljajo veliko kulturno poslanstvo pri

ohranjanju domače izvirne pesmi.

V gospodarstvu je zaposlenih 11.086 delavcev, 1232 pa jih je v negospodarskih dejavnostih. Po ustvarjenem družbenem proizvodu je bila občina Ravne v republiškem merilu leta 1982 udeležena z 1,7 odstotka in se je z 234.302 dinarji narodnega dohodka na prebivalca uvr-

stila na osmo mesto v Sloveniji. Leto kasneje je bila po družbenem proizvodu na 38. mestu, z 240.785 dinarji narodnega dohodka na prebivalca pa na 37. mesto v naši republiki. Takšen padec je bil posledica nekaterih izvoznih težav Železarne.

»Zaradi prevladujoče težke industrije in rudarstva imamo v občini nižji odstotek zaposlenih žensk kot v Sloveniji. Pri nas je zaposlenih 36 odstotkov žensk, v republiki jih je za osem odstotkov več. Sicer se pri vseh načrtih za prihodnost trudimo, da bi odprli več delovnih mest za ženske, toda sedanje gospodarske težave so velika ovira pri tem. Pri nas imamo tudi malo nezaposlenih. Nekaj poklicev imamo sicer preveč in jih skušamo prekvalificirati. Velike pa so potrebe po delavcih v železarni in Rudniku svinca v Mežici, in prihajajo k nam iz drugih občin in tudi drugih republik«, podarja Irma Rebula.

To je bilo le nekaj podatkov, ki pričajo o gospodarskem in družbenem razvoju te naše občine. Prav gotovo se lahko prebivalci Mežiške doline pohvalijo še s čim drugim. Če vas bo pot kdaj pripeljala v ta lepi kraj pod Peco in Uršljo goro, se ogledajte pri eni izmed številnih kmetij, ki se ukvarja s kmečkim turizmom. Sami se boste prepričali o gostoljubju Korošcev, tako kot so se o tem prepričali udeleženci proslave na Poljani.

Bojan Kuntarič

Irma Rebula

darstva, so z družbenim, političnim in tehnološkim razvojem odpadli. Kljub temu je imela občina Ravne na začetku povojnega razvoja za takratne razmere dokaj dobro razvito industrijsko strukturo, s katero se je dalo s pomočjo zunanjih investicijskih virov dokaj hitro napredovati«, pravi Irma Rebula.

Nosilec razvoja v občini

Panorama Raven z železarno v ozadiju

»Toplo sprejeti v Topli«

Med Peco in Uršljo goro, v razgibanem svetu širnih gozdov, med samotnimi kmetijami in dolinicami, poseljenimi že v času naših pradedov, se razpre iz kadunje prijazno poševo pobočje, kjer se razcveta med travniki in gozdovi naselje Leše. Na prejšnje stoletje in na čase med obema vojnima spominja le še razvrstitev hiš po klanu. Nekdanje rudarske kočice, ki so se nizale druga za drugo v vrstah, so skoraj čisto izginile. Le tu in tam je med lično urejenimi, na novo sezidanimi hišami in cvetličnimi vrtovi še kakšna hiška, ki spominja na tisti čas.

Pravzaprav je za nepoučnega obiskovalca nenavadno, ko stopa po naselju in pričakuje, da bo tu ali tam zagledal hleve, živino in polja. Kmalu pa postane jasno, da so tu doma rudarji, da je njihova tradicija dolga, in da še danes ostaja v spominu podatek, da so v letu 1847 (!) v vseh takratnih slovenskih rudnikih nakopali trikrat manj premoga kot na Lešah!

»Začetki leškega rudnika«, sva začela pogovor z nekdanjim koroškim borbom Gregorjem Burjakom-Jurijem, »segajo tja v leto 1818.« V priročni brošuri, ki so jo izdali Lešani ob sreča-

nju rudarjev leškega rudnika, pa je zapisano, da je tiste kraje na dopust dunajski magistratni namestnik Blaž Mayer in je pri svojem raziskovanju kraja našel sloje rjavega premoga.

»Ta premog, veste,« nam je v pogovoru pomagala Jurijeva žena Ana, »je zelo dober. Gori s čudno močnim žarom. Ko so že zaprli luknje« tu okoli, so rudarji za svoj zaslužek tu pa tam kopali naprej in si tako prislužili še kakšen dinar...«

Sicer pa so odhajali zaradi brezposelnosti s trebuhom za kruhom. Eni v Belgijo,

drugi v francoske rudnike... »Se to je res, da nam je danes prav lepo,« sta nam v urejenem, toplem domu za trjevala Burjakova in v prid tem besedam je govorilo vse: Skrbno obdelan vrt, knjige, zložene na polici, slika z Burjakovo rojstno hišo, partizansko domačijo v Topli in fotografija njegovega sina Filipa, ko je kot pionir z delegacijo obiskal tovariša Tita ob njegovi sedemdesetletnici. Pa tudi skromni so ti ljudje: »Skoraj vse življenje sem hodil delat v mežiški rudnik. Doma sem pa iz Tople pod Peco, zibelke koroškega partizanstva, kot ji tudi pravijo. Pri hiši je bilo deset otrok. Vsi, razen tistih, ki jih ni bilo tisti čas, triinštirideset doma (sam sem bil že med partizani), so bili izseljeni. Oče in mati sta se iz Celovca kmalu vrnila, bratje in njihove družine pa so pristali v Dachauu in Ravensbrücku.«

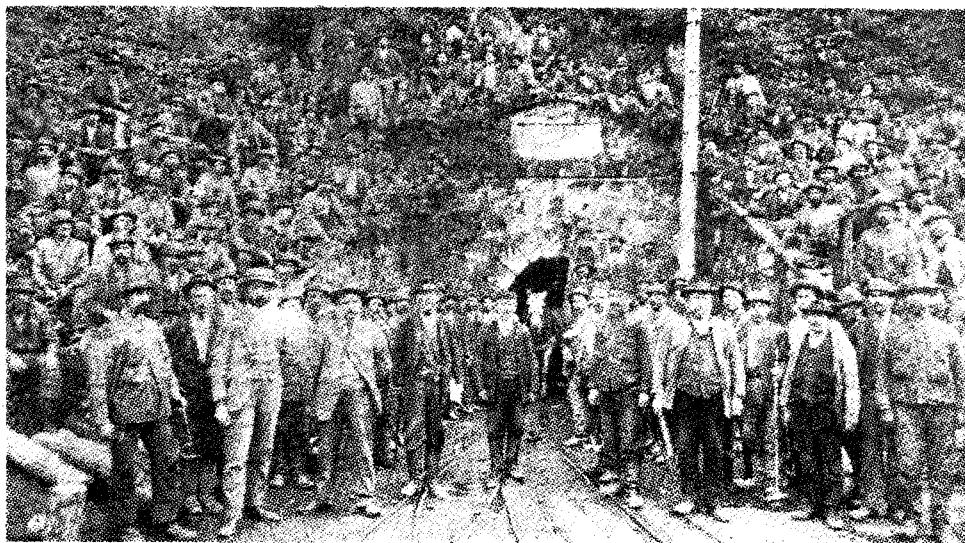
»Bili smo predvsem Slovenci, brez kakšne določene politične opredelitve. Že ko sem slišal za prve partizane na Gorenjskem, sem komaj čakal, da pridejo tudi k nam. Na jesen 1942. so končno prišli s Štajerskega in smo jim rekli »revirci«. Njihov vodja je bil Pavle Žavcar-Matjaž,« se spominja prvega

srečanja s partizani Gregor Burkaj-Jurij. »Pavle je bil tudi prvi partizan, ki je stopil čez prag naše domačije,« in za njim jih je bilo vse do konca vojne še nešteto. »Pavle še danes rad pravi, da so bili v Topli toplo sprejeti. Takrat sem se pridružil borbom in prvo zimo smo prebili visoko v Peci. Za mano so

kmalu prišli še drugi domačini, pred mano pa je šel od domačinov v partizane France Pečnik-Miha.«

Čez Šentvid na paure nad Zavodnjo

»Najprej sem bil v prvi koroški četi, kasneje je ta prešla v bataljon. Potem sem

Nekdanji leški rudarji pred vhodom v Franciškov rov

bil med tistimi, ki so bili do-
deljeni novoustanovljeni Zi-
dankovski brigadi. Ravno na
starega leta dan, od trinštiri-
desetega na štirinštirideseto
smo prestopili koroško-šta-
jersko mejo, šli čez Šentvid
in prišli na tiste paure nad
Kajuhovo Zavodnjo. Krajši
čas sem bil tudi pri štabu
Druge, koroške grupe odre-
dov, pri Ribičiču. Junija šti-
riinštiridesetega pa so nas
Švabi v Savinjski dolini či-
sto razbili. Tako smo se tisti,
ki smo poznali teren, obrnili
na Koroško, v drugi bataljon
Vzhodnokoroškega odre-
da...» Potem je prišla dec-
embrska ofenziva na Sa-
vinjsko dolino in v zimi 1944-
45 je bil partizan Jurij dolo-
čen za komisarja kurirskih
postaj vojaške linije. (Te so
nosile oznako »0«.)

»Vojno sem končal na ku-
rirski postaji »03«. Obvešče-
ni smo bili, da je nemška po-
sadka odšla iz Črne in po na-
vodilu smo takoj odšli tja
prevzemati oblast. Nekako
trideset nas je bilo v skupini.
Tim Hercog je postal župan
mesta, jaz pa komisar...»

Štirideset let mineva od ti-
stih dni. Partizan Jurij jih je
preživel delovno. Najprej je
bil takoj po vojni kratek čas
gozdar, nato pa dolga leta
skladiščnik v skladišču lesa
v mežiškem rudniku. V Me-
žici je tudi spoznal ženo Ano.
Vzela sta se in se (ker ji je
umrla mati in sta pri hiši
ostali majhni sestrici) prese-
lila na njen dom na Leše.

Danes je Burjakova hiša

vzorno urejena; nekaj sta
prizidala, nekaj popravila;
otroci so poročeni in pri kru-
hu – skoraj vsak vikend se
zbere družinski krog s štiri-
mi vnuki vred. Pokojnina si-
cer ni kaj prida pri tej dragi-
nji. Z dohodki morata varče-
no in preudarno krmariti od
prvega do prvega. Toda, če je
v hiši družinska sloga, je tudi
denarne in druge težave lažje
premagati.

Partizana Jurija zadnje ča-
se daje zdravje. Srce ga je
opozorilo, da se mora malo
bolj paziti. »Ne sme na son-
ce, pritrjuje njegova žena

Ana« in zato tudi na proslavo
na Poljani ne more. Žal na-
ma je sicer, da ne bova mo-
gla srečati številnih znancev,
borcev in domačinov, am-
pak zdravje je le najbolj po-
membno.»

Ob odhodu nas je tovariš
Jurij pospremil še nekaj ko-
rakov po klančku, da smo
lahko med hišami našli eno,
ki še spominja na nekdanje
rudarske kočice. Tam smo v
debeli drevni senci pokle-
petali s klenim osemdeset-
letnim knapom, ki nam je
pravil o časih, ko je še sam
na Lešah »v Francišku«

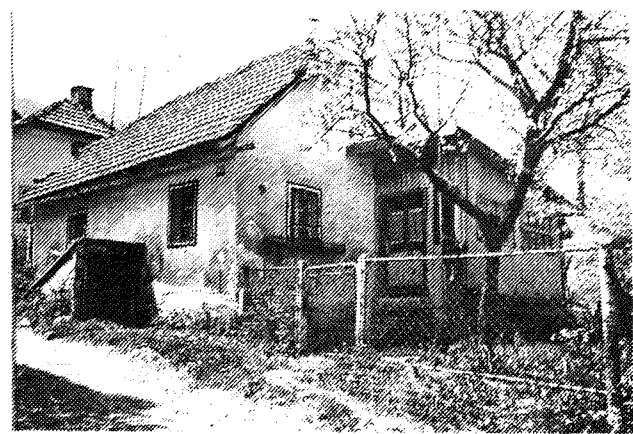
(enem od tamkajšnjih ro-
vov, ki so se vsi imenovali po
svetnikih) kopal premog.
Prijazno sta besedovala z Ju-
rijem. In kako tudi ne bi, saj
je bil Gregor Burjak-Jurij
pet let tajnik leške krajevne
skupnosti, in že zato pozna
skoraj vse ljudi v kraju. Z
roba obronka, ki se dviga
nad cesto, nam je v slovo po-
kazal še proti spomeniku
NOB. Tega so krajani posta-
vili ob koncu vasi žrtvam
vojne v spomin.

Besedovali smo o vojni, o
hudih in dobrih časih, o da-
našnji mladini, ki ji Burjako-
va očitno zaupata in se vese-
lita njenega napredka. Govo-
rili smo o partizanskih kme-
tijah, o Topoli, o železarni, ki
dandanes daje kruh skoraj
vsej dolini, pa o tem, kako so
nekoč hodili peš z Leš na
Prevalje in v Mežico ter na
Ravne na delo... Danes je
vse drugače. Komaj hip za
tem, ko smo se poslovili,
smo bili že sredi Prevalj in
od tam še naprej, na Poljani,
kjer je vse vrvelo v pripravah
na proslavo. Potlej pa še za
fotografski posnetek v Dra-
vograd... in nazaj v Ljublja-
no. Vendar bomo na Koro-
ško še prihajali. Dokler bodo
tam Burjaki, Močniki in dru-
gi borci, dokler bo živ spo-
min na koteljske domačine,
na Rožankovo Julko, tam
med Peco, Uršljo goro, Dol-
gimi brdi in vsemi tistimi
hribi ter dolinami, kjer živijo
prijazni, skromni in delovni
ljudje.

B. Ž. J.

Gregor Burjak-Jurij v pogovoru z leškim rudarjem pred nekdanjo »knapovsko bolnišnico«.

Že izboljšana, pa vendar še najbolj podobna nekdanjim rudarskim hišam na leški vzpetini se je zdela tale.

Pogovor s predsednikom ravskega društva Bratstvo Miloradom Joksimovićem

Povezujejo jih pesmi, igra, ples

Skupaj plešejo, pojejo,
igrajo, pišejo in še kako dru-
gače izražajo svoj jaz, skupaj
poskušajo živeti kot majhna
družina vseh jugoslovanskih
narodov in narodnosti. Živi-
jo na Ravnah na Koroškem
pod skupnim imenom – dru-
štvo Bratstvo. In to bratstvo
ne ostaja samo v imenu, za-
pisano na plakatih njihovih
nastopov, to bratstvo veže iz
vseh njihovih gibov, iz vseh
gostovanj, iz pripravljenosti
dati svoj izraz enotnosti in
skupnosti.

Predsednik društva Milo-
rad Joksimović, zobozdrav-
nik po poklicu, je prišel na
Koroško iz Romanije, kakih
petdeset kilometrov odda-
ljenega kraja od Sarajeva.
Čuti se Korošca, kakor sam
pravi, saj je tu prebil že kar
nekaj let in se je živil v mi-
šljenje koroškega človeka,
po njegovem mnenju kar
premalo samozavestnega in
preskromnega. Pa se mu zdi
lepo živeti in delati med te-
mi dobrih, pristnimi in od-
prtimi dušami, ki so pri-
pravljene sprejemati in daja-
ti. Tu je veliko kulture, naj-
različnejše, na vseh področ-
jih. Lahko bi rekli, da je ra-
venska občina gled podpira-
nja amaterskega kulturnega
snovanja nekje v samem vr-
hu slovenskega kulturnega
prostrora. V tem okviru delu-
je tudi društvo Bratstvo. Pe-
tindvajsetega aprila letos je
s slovesno akademijo pro-
slavilo petletnico obstoja in
ob tej priložnosti razvilo tu-
di društveni prapor. Prav
tak jubilej pripada tudi na-
šemu sogovorniku Miloradu
Joksimoviću, ki je peto leto
predsednik Bratstva. Zani-
malo nas je, kako se je sploh

ustanovilo društvo, saj ka-
kega vzornika drugje v Slo-
veniji ni imelo.

»Ideja o zblizanju narodov
in narodnosti Jugoslavije je
bila na Ravnah na Koro-
škem živa že pred ustano-
vitvijo društva,« pripoveduje
tovariš Joksimović. »V tako

Milorad Joksimović

imenovanih »večerih brat-
stva« so se zblíževali in pred-
stavljali kulturni delavci iz
občin, s katerimi so Ravne
pobratene; Probištip, Suha
reka, Čačak in iz drugih pri-
jateljskih občin, kakor je na
primer Cazin. In enem ta se
je srečanje, leta 1978, pa se
je porodila misel o društvu,
ki bo prav tako združevalo
različne kulture.»

Od ideje do dejanja sta
pretekli dve leti. Najprej se
je izoblikovala folklorna sku-
pina Bratstvo, ki je delovala
v okviru kulturnoumetni-
škega društva Prežihov Vo-
ranc na Ravnah. Vanjo so
prihajali fantje in dekleta
različnih narodov in narod-
nosti Jugoslavije, ki so za-
pustili svoj dom in prišli na
Ravne s trebuhom za kru-
hom. Ure, ki so jih prebili na

vajah in nastopih, so jih vra-
čale domov, v tisti objem, ki
je drag vsakemu človeku, še
posebej, če je daleč od doma.

Tako je bilo vse do leta
1981. Pa se jim je zdelo, da
je samo folklorna skupina v
okviru nekega drugega dru-
štva premalo. Želeli ste še
več pristnega, še na drugih
področjih. Ovir ni bilo. Od-
prtost občine in tankočuten
posluš stala se tudi tokrat po-
kazala in 6. maja 1981 je bilo
na slovenski akademiji usta-
novljeno kulturnoumetni-
ško društvo Bratstvo s sede-
žem na Ravnah.

»Čutim dolžnost,« pravi
tovariš Joksimović, »da ime-
nujem tiste, ki so še posebej
zaslužni za uresničitev po-
bude: Josip Košuta, Bine
Bevc, Mirko Angelik in An-
drej Logar. Pa tudi družbe-
nopolitično ozračje je bilo
ugodno in vse družbenopoli-
tične organizacije v občini
so nas podprle.»

Fantje in dekleta so se str-
nili v krog. Znotraj se niso
še nikoli preštevali po na-
rodnostih. Pravzaprav so
proti temu. Zanje je vsak
dobrodošel. Predstavljajo
narode in narodnosti koro-
ške pokrajine. Med njimi ni
malo Slovencev, kakor na
primer folklorna skupina
deklet iz osnovne šole Koro-
ški-jeklarji na Ravnah.

Društvo se je po interesih
razdelilo v tri sekcije. Fol-
klorna si je za svoje idejno
izhodišče postavila zajeti
plese vseh narodov in na-
rodnosti Jugoslavije. Tre-
nutno koreografijo pred-
stavljajo šumadijski plesi,
srbski, iz Bosne, Kosmeta in
Slavonije. Folklor se je

uveljavila s svojimi nastopi
po Sloveniji, da posebej ne
omenjamo Koroške, kjer so
ti najpogostejši, pa tudi pre-
stopila slovensko mejo vse
do Srbije in Kosmeta. Prav
tako je uspešna dramska
skupina. Njeno gostovanje v
Travniku od Andričevih
dnevi je že tradicionalno.
Publika je hvaležna. Sicer je
pa tudi njihova tematika
takšna, da jo ljudje spreje-
majo z odprtimi rokami. Ve-
činoma gre za komedijo, ka-
kor je na primer Branka Čo-
piča Vuk budalo ali Dobrice
Čosića Človek z Marsa. Skratka, folklor in humor
ne poznata meja. Jezik pa
tudi ne povzroča težav pri
sklepanju vezi med gledalci
in igralci.

Tretjo sekcijo društva ra-
stavljajo literati. Ti sodeluje-
jo v literarnih večerih, ki so
v Sloveniji organizirani v
okviru predstavitev literar-
nega ustvarjanja iz različnih
jugoslovanskih republik in
pokrajin. Nastopili so že v
Cankrajem domu v Ljub-

ljani, na Jesenicah, na Rav-
nah in še kje.

Vseh članov je trenutno
okoli šestdeset. To so veči-
noma delavci v gradbeni-
štvu, nekaj iz železarne in
rudnika in še kak posamez-
nik od drugod. Med člani je
veliko podpornih, kot na
primer pomembni slovenski
kulturnopolitični delavci.
To vsekakor daje društvu in
njegovim članom spodbudo
pri njihovem delu. So pa tu-
di težavice. Fluktuacija čla-
nov je kar precej velika. To
so mladi ljudje, ki prihajajo
in odhajajo, medtem ko
okostje društva predstavlja-
jo tisti, ki so se zasedrali na
Koroškem, si ustvarili tu
svoje domove in družine.
Potreba po kulturi njihove-
ga rojstnega kraja pa je del
njihovega življenja.

Kot drugo težavo društva
omenja tovariš Maksimović
pomanjkanje strokovnih ka-
drov. Svojih nimajo, in mo-
rajo prositi za pomoč koreo-
grafe ter režiserje iz Bosne
ali Srbije. To pa seveda zah-
teva še dodatna finančna

sredstva, ki jih nimajo ravno
v preobilju. Prav bi bilo, da
bi zveza kulturnih organiza-
cij v slovenskem kulturnem
prostoru poskušala najti
možnosti, da bi društvo lahk-
o izpopolnjevalo svoj stro-
kovni kader. Ali pa, da bi
Zveza kulturnih organizacij
Jugoslavije pomagala nave-
zovati stike z ustreznimi
strokovnjaki v tej ali drugi
republiki. Tako pa vse osta-
ja na plečih društva samega,
kar osamljenega v sloven-
skem prostoru.

Pa toliko bi še lahko stori-
li v tej smeri, saj niso samo
Ravne na Koroškem kraj,
oziroma občina, ki združuje
različne narode in narodno-
sti. Ljubljana, Maribor, Ce-
lje, Velenje, Koper, Jeseni-
ce... to so pravi konglome-
rati narodov in narodnosti.
iz katerih bi lahko zraslo po-
dobno društvo, podobne
skupine, ki bi v medseboj-
nem povezovanju podpirale
in spodbujale ena drugo.
Potrebna je samo podpora
zveze kulturnih organizacij
in zveze sindikatov oziroma
še bolj konkretne osnovne
organizacije sindikatov v
posameznih delovnih orga-
nizacijah. Ljudi je treba mo-
tivirati, jim ustvariti mož-
nost za začetek. Saj ni niko-
gar, ki bi daleč od doma ne
začutil »neostalgije« po do-
mačem zvoku, domačem po-
skoku.

Če se kot društvo posebne
vrste čutijo ogrožene? »To je
kar pogosto vprašanje,« se
je nasmešnil nam sogovor-
nik. »pa je odveč. Nikakor
nismo ogroženi. Že dejstvo,
da smo naleteli na plodna
tla, da smo društvo sploh
lahko ustanovili, daje pojas-
nilo, da ne gre za nek kultur-
ni geto. Domačini so nas
podprli in v občinskem me-
rilu se čutimo popolnoma
enakovredne z drugimi dru-
štvi, tudi v finančnih za-
devah.»

Živa Drole

Folklorna skupina Bratstvo

Kaj vse se je godilo ob osvoboditvi

Ali gre lahko človek po krsto za svoje truplo? No, če namerava storiti samomor ali pa je tako bolan, da pričakuje smrt, bi bojzljivo prikimali, čeprav se v mislih ne bi strinjali niti sami s seboj.

Zgodba, ki se je zgodila ob osvoboditvi, pa je resnična. Med hajko proti partizanom v Karavankah aprila 1944. leta so Nemci napadli koč blizu Zabreške planine pod Stolom, v kateri je v tistem trenutku še spalo devet kurirjev. Eden od teh bi sicer moral biti na straži, a je menda tudi on zaspal med vrati. Štirje so pogoreli, dva sta obležala mrtva blizu kurirske postaje, tri pa so ujeli, in to: Franca Debeljak-Radovana, po domače Škrbčevega iz Dvorske vasi pri Radovljici, Jožeta Dolarja, po domače Cajhnovega iz Zazreznice pri Zirovnici in Janca Zima, Poharjevega iz Zirovnice. Nemci so te tri ujetnike prisilili, da so v dolino nosili zaplenjeni material. Kjer se soteska Završnice bliža Mostam pri Zirovnici, so vse tri postrelili in jih tam pokopali.

Debeljakova smrt je čez dobro leto terjala še erto žrtv. Mati, ki se nikakor ni mogla potolažiti, je mislila samo na to, kako bo že prvi dan ob osvoboditvi prekopala sina in ga pokopala na pokopališču v Begunje (»kjer je krščena zemlja«).

Dne 4. maja 1945. leta so enote Kokrškega odreda osvobodile Begunje, toda še v vseh gorenskih mestih so bile nemške in domobranske postojanke. Po železnici so vozili vojaški transporti v Nemčijo eden za drugim. Na vходу pred Dvorsko vas so vaščani postavljali mlaje, deske z napisanimi dobrodošlicami osvoboditeljem in zastave. V teh zadnjih trenutkih vojne je Debeljakova mama zaprosila vaškega gostilničarja in kmeta Franca Gogala, po domače Frencovega ata, naj gre s konjem in vozom k mizarju Zakotarju v Radovljico po krsto. S krsto bi potem šli v Moste po sinovo truplo.

S sv. Petra nad Begunjami in okolice so se še slišali strelji. Gogala se je pred odhodom v Radovljico hudo mušno šalil: »Kaj bodo ti otroci? Če bi mi stari prijeli za puške, bi Nemci in domobranci tako dirjali čez hribe v Avstrijo, da bi se kar kadilo za njimi.«

Prav tisti dan pa so se skozi Radovljico umikali neka nemška enota in vlasovci. Mongol, ki je bil nemški vojak, je klical Gogali, naj ustavi voz zaradi pregleda dokumentov. Mož, star prek 60 let, ga ni slišal. Bil je naglušen, poleg tega je voz še močno ropotal. Mongol je ustrelil in krogla je vozniku prebila trebuh. Hudo ranjenega so odnesli v ambulantu, ki je bila v zgornjih prostorih šole v Radovljici, kjer je kmalu umrl. Šel po krsto za drugega, za padlega kurirja, toda potreboval jo je zase. Nekdo je pripeljal konja in voz domov. Pogreba na pokopališču v Radovljici so se udeležili tudi partizani.

Pijani ali zastrupljeni?

Dolgo so se vlekle govoriče, kdo naj bi ob osvoboditvi zastupil borce in oficirje Kokrškega odreda v Poljčah. Dva okrepljena bataljona Kokrškega odreda sta po osvoboditvi begunjske graščine oziroma jetnišnice in jetnikov odrinila prek Karavank na Koroško, del borcev in oficirjev pa je ostal v Begunjah. V tistih dneh se jim je priključilo veliko novih borcev, tako da sta se tudi na tej strani formirala dva nova bataljona Kokrškega odreda. Prvi se je namestil v graščini, v kateri so bili zaprti nemški vojaki s celotno bivšo nemško upravo begunjskih zaporov, drugi v kmetijski šoli v Poljčah, v kateri so bili prej policisti iz zloglasne divizije Brandenburg. Aprila in maja 1945. leta je bilo zelo toplo, zato je v gredicah na vrtu v Poljčah že zrasla solata. Slednje pa so si partizani silno zaželeli. Komandant novega bataljona v Poljčah je bil Jože Medved, politični

komisar pa Martin Prešeren-Božo.

Pokojni radovljiški zdravnik dr. Anton Slivnik je v zadnjih letih življenja napisal nekaj spominov na svoje življenje in sodelovanje s partizani. Med drugim je zapisal tudi tole:

»Ko so bili vlasovci še v Radovljici, Begunje pa že osvobojene, so mi ponoči pripeljali v ordinacijo komisarja bataljona Kokrškega odreda Martina Prešerna in komandanta Borisa Globočnika-Damjana. Oba sta kazala hude znake zastrupitve. Zvečer so v Poljčah priredili za vse borce bataljona in štab bogato večerjo, pojedli pa so predvsem veliko solate. Zabelili so jo z oljem, ki so ga pustili Nemci. Kmalu je bilo vsem slabo. Najprej sem doma izpral želodca Prešernu in Globočniku ter jima dal injekcije za poživitev srca. Posebno s Prešernom je bilo zelo hudo in sem ga komaj rešil. Šele po nekaj injekcijah mu je odleglo. Potem sem se hitro odpeljal v Poljče, kjer sem vsem štiridesetim partizanom izpral želodce. Bolničarji so mi pomagali in so prekuhávali vodo za izpiranje. Najbolj slabotne sem poslal z rešilcem v Ljubljano, za druge pa sem organiziral zasilno bolnišnico z dvajsetimi posteljami v osnovni šoli v Radovljici. Tam sem potem zdravil tudi ranjene partizane (po osvoboditvi).«

Ko sem s temi spomini seznanil Martina Prešerna, mi je dejal: Res je bilo tako, kot je zapisal dr. Slivnik. Nas štiri zastupljence je z oklepnim avtomobilom v Radovljico odpeljal komandant bataljona Jože Medved. Pri reševanju zastrupljenih borcev sta pomagala tudi dr. Šarec in dr. Rado Debevc, ki je bil kot partizan vodja vojaške ambulante.

Pri pregledu stavbe, v kateri so bili nemški policisti, sem opazil sodove s starim oljem. Po moji presoji olje ni bilo zastrupljeno, sicer bi mi pomrli in nas ne bi nihče rešil. To mora biti vsakomur jasno. Bilo je staro in pok-

varjeno. Če bi bilo dobro, bi ga Nemci pred umikom zlili iz sodov. Kuharice so bile domačinke in jaz sem jih v kuhinji opozoril: Ne uporabljajte za solato olja iz kleti! Lahko so nam ga Nemci zastrupili. Ali me niso slišale ali pa ne razumele, to ne vem.«

Zadnje žrtve vojne na Gorenjskem

Na stavbi trgovskega podjetja Murka na Gorenjski cesti v Radovljici je vzidana spominska plošča, na kateri piše:

»Po osvoboditvi zapornikov 4. maja 1945. leta sta prvi in drugi bataljon Kokrškega odreda začela osvobajati tudi druge kraje, med njimi tudi Radovljico. Na tem prostoru je bilo srečanje med prvimi partizani in prebivalci Radovljice na dan 9. maja 1945. leta. Na dan 10. maja 1945. leta pa so se ti borci bojevali z umikajočim se sovražnikom za Radovljico. Takrat so padli:

Milan Beltram, rojen 30. junija 1906 na Vogerskem pri Gorici, Ivan Dolar, rojen

13. avgusta 1921 v Zabreznici, Ferdinand Udir, rojen 13. februarja 1915 v Kamni gorici.«

Radovljica je bila osvobodjena, Nemčija je kapitulirala. Nihče ni slutil, da bodo borci morali še enkrat za krajši čas zapustiti mesto. Zjutraj je komandant poslal patroljo skozi mesto in mimo železniške postaje proti Savi. V patrolji je bilo sedem borcev. Šli so po cesti prek nadvoza pri železniški postaji proti Savi in vasi Lancovo. Po desetih minutah hoje so se obrnili in se napotili proti železniški postaji Radovljica. Medtem je prispel transport nemških vojakov in vlasovcev. Vlak se je ustavil pred kratkim predorom, 150 metrov pred Železniško postajo. Vlasovci in Nemci so poskakali z vagonov in se v strelceh bližali postaji. Borci so menili, da se bodo vojaki vdali. Tedaj so nepričakovano in brez razloga vlasovci začeli streljati. Borci so se urno zasakali in se začeli umikati po sedanji Cesti svobode proti Savi. Prej so namreč partizani že razorožili več transportov nemške vojske brez boja, zato nihče ni pomislil, da tokrat ne bo tako.

Milan Beltram je padel blizu nadvoza pri železniški postaji. Pred hišo mizarja Franca Zupana je obležal Ferdinand Udir. Ivan Dolar iz Zagreznice se je umikal naprej in se na dvorišču Zupanove hiše skril za deske. Vlasovci so mu prišli po železniški progi za hrbet in vrgli nanj bombo. Zaslišal se je strašanski krik. O tem mi je pred leti pripovedovala družina Zupan. Dolar se je dvignil, skočil z dvorišča na cesto in obležal pred hišo. Če bi čas smrti teh treh borcev merili v sekundah in minutah, potem lahko rečem, da je Ivan Dolar zadnji padli partizan na Gorenjskem. Šele deset dni pred smrtjo se je vrnil iz nemškega taborišča. Puško je nosil samo štiri ali pet dni. Tedaj, ko so povsod vihrale zastave v pozdrav osvobodni domovini, so se Dolarjevi zavili v črnino.

Nemčija je uničena

Tudi sam se spominjam konca vojne. Po prihodu na Jesenice smo se nastanili v stavbi, v kateri sta gledališče Tone Čufar in Radio Triglav. Bil sem politični komisar zaščitne čete pri komandi mesta Jesenice. Partizanov nas je bilo le okoli dvajset, vsi drugi so bili »majski borci«. Kako naivno smo se včasih obnašali tudi izkušeni partizani, pove tale primer: Nišmo vedeli, da so vlasovci s transporta, ki je 10. maja dopoldne pripeljal na Jesenice, v Radovljici ubili tri borce in civilista. Transport se je ustavil pred železniško postajo. Železniško postajo so že upravljali naši ljudje. Obveščevalni oficir Jože Thaler-Bruno, ki živi v Piranu, je že prej delal v železniški mreži Jesenice-Trbiž in Jesenice-Beljak. Thaler je takoj po prihodu omenjenega transporta ukazal progovnim delavcem, naj takoj med Jesenicami in Hrušico odstranijo tračnice, da ne bo mogel nemški transport naprej. Tračnice naj dobro skrijejo, delavci pa naj gredo potem takoj domov, da jih ne bi mogli Nemci in vlasovci prisiliti v popravilo. Tako se je tudi zgodilo.

V prometni pisarni je tovariš Thaler v navzočnosti postajnega načelnika Mešička

Nemški vojni ujetniki na Jesenicah leta 1945 pri čiščenju ruševin

Bojan Tolazzi

DACHAU – V TRPLJENJU IN SVOBODI

Bila je mrzla zimska noč 4. marca 1945. leta. Ura je bila malo čez polnoč. Dolga kolona ujetih partizanov in aktivistov Osvobodilne fronte je stopala prek »apel platz« v koncentracijskem taborišču Dachau. Okna barak so zrla v hladno zimsko noč. Nobeno ni bilo razsvetljeno. Imel sem občutek, da stopam bos – tako hladno je vse skupaj delovalo name. Verjetno nič drugače tudi na vse druge v koloni »zadnjega transporta iz Ljubljane«.

Prišli smo do vrat protizidne, dolge stavbe. Ko so se odprla vhodna vrata, smo na stropu opazili velike tuše. Prešinilo nas je. Kaj če je to plinska celica?! Nekdo je tiho dejal: »Pokončali bi nas lahko že v Ljubljani, čemu bi nas pet dni vozili sem gor.« Z negotovostjo smo vstopili. Bila je »kopalnica«. Pognal sem se k najbližji pipi in ne glede na opozorilo v raznih jezikih začel piti mlačno vodo. V štirih dneh transporta od Ljubljane do Dachau smo dobili le pol zajemalke vode, nekje v severni Avstriji. Kljub temu da sem popil veliko vode, se nisem oddejal. Ko sem se pil, sem začutil močne udarce po hrbtu. Tepel me je orjaški Nemec, z oglati bikovsko glavo. Na rokavu obleke je imel trak z napisom »lager politzie«, na bluzi pa zelen trikotnik, na katerem je bila črka »D«, nad trikotnikom pa na belem platnu številka. To je pomenilo, da je kriminallec. Nadrl me je,

češ ali ne znam brati, da je voda okužena in da ni za pitje.

Posedli smo po klopek v kotu. Rečeno je bilo, da moramo počakati do sedmih zjutraj, ko nas bodo »sprejeli« v taborišče. Za vse ni bilo dovolj prostora, zato so nekateri posedli po tleh. Mnoge je toplota omamila, da so kmalu zaspali. Partizani smo imeli boljše kondicijo. Kaj kmalu smo se zbrali, kakor smo bili pač naučeni v partizanih. Kljub tujini in negotovosti smo se takole skupaj tučili močne in bolj varne.

Morda je minila ura našega bivanja v kopalnici, ko je nekdo glasno rekel: »Doktor Arko je prišel!« Stekel sem k njemu in ga od daleč poklical: »Venko!« Bila sva bratranca. Vedel sem, da je v Dachau. Prej je bil od 1942. leta v italijanskih zaporih. Pristrčno sva se objela. Vprašal me je: »Kaj pa ti delaš tukaj?« Partizan sem bil, ujeli so me! Sem odgovoril. »Saj si še partizan!« so mnogi, ki so naju obstopili, glasno podarili. Kako je vse to lepo zvenelo sredi Dachau. Venko nas je spodbujal: »Fantje, ne bodite malodušni, to je zdaj najbolj pomembno. Vse to ne more dolgo trajati. Kmalu bomo doma! Pogumni bodite in glave gor! Jaz sem tu od septembra 1943. leta, pa sem še tu. Držite skupaj! Pomagajte si med seboj!«. Njegove besede so se nam zdele, kot da nam je nalil čistega poguma.

Ob sedmih se je začel »sprejem« v taborišče. Vsi iz nemških koncentracijskih taborišč ga ne bomo nikdar pozabili. Vse so nam pobrali. Prstane ali ure smo morali oddati. Če kdo ni mogel sneti prstana, so ga odščipnili s kleščami. Popisali so zlate krone na zobeh. Uniforme in civilne obleke smo morali zbasati v velike vreče. Potem so nas popolnoma ostrigli in nas namazali z nekakšno umazano rjavo tekočino. Peklo nas je, da smo kar poskakovali. Pod tuš pa nismo mogli. Tekla je skoraj vrela voda. Vsa ta ponižanja so nam prirejali večinoma nemški kriminalci. Bili so razporejeni po vseh takšnih mestih.

Dobili smo skromna oblačila, od perila le srajco in spodnje hlače, čevlje z lesenimi podplati. Med nami je bilo več domobranskih oficirjev in frančiškanski pater, star okoli 30 let. Imel je rdečkaste lase in močno brado. Bil je lepo »rejen« gospod.

Bil je iz skupine domobranskih oficirjev, in to nam je bila dovolj zgovorna »legitimacija«. Preden smo šli na tisti obred, se je znašel na naši »partizanski« klopi, ves napihnjjen in gospodovalen. Ko je prišel s striženja, ga skoraj nisem prepoznal. Kako žalostno ga je bilo videti. Bil je ves prestrašen. Sam ni vedel, kako bi se postavil pred nas, partizane. Gledali smo ga in majali z glavami – češ kako daleč te je pripeljala tvoja izdajalska pot. Kako majhen je bil

pred nami. Izdajalec! Koliko Slovencev je prav on poslal v ječe. Da, da – kdor drugim jamo koplje... Kljub vsemu, partizane nista zapustila pogum in humor. Nekdo je vprašal: »Fantje, ali se spomnite, kako smo parili uniforme v Podcerkvi, v Loški dolini?« Kmalu potem, ko je v oktobru 1944. leta zapadel prvi sneg, je naša 3. četa Notranjskega odreda prišla v Podcerkev. Nastanili smo se v hiši. Bili smo polni uši. Čakala nas je topla, velika soba in sveža slama. Zeleli smo se znebiti ušive nadloge. Kmalu smo že imeli uniforme in perilo v velikem bencinskem sodu, sredi dvorišča, pod katerim je gorel ogenj. Partizanska tehnika uničevanja uši. Mi pa smo goli, zaviti v odeje sedeli ob ognju in se greli. Tedaj je nekdo rekel: »Fantje, bombo sem pozabil v žepu!« Kakor da je eksplodirala, smo skočili za vogal hiše. Kako so bili to kljub vsemu topli spomini, zdaj tu sredi Dachau.

Zdaniilo se je. Skozi okno se je videl ves »apel platz«, na njem pa v vrstah postrojeno na tisoče taboriščnikov – »heflingerjev«. Nekam so korakali po štirje v vrsti. Storkljanje nekaj tisoč parov cokol po zmrznjenem »apel platzu« je hladno odzvanjalo v mrzlo, megleno jutro. Prav tedaj so pripeljali na dveh velikih vozovih z avtomobilskimi kolesi mrtve taboriščnike, oblečene v taboriščne obleke. Na vsakem vozu jih je bilo kakih 30–40, zloženih kakor metrska drva. V vozove so bili vpreženi širkopleči Rusi – po osem v en voz. Drugi, ki so imeli na rokav velike gumijaste rokavice, so porivali vozove s strani.

To je bila tako imenovana »todt komanda«. Vsako jutro so pred barakami pobirali umrle.

Nemo smo zrla v ta nenavadni »pogreb«.

seznanil nemškega komandanta, da je Nemčija kapitulirala, in zato se morajo vsi vdati, sicer bodo uničeni, a je nemški komandant zagrozil, da si bodo z orožjem izsilili pod do Beljaka. Čez dobro uro, opoldne, so se pogajanja nadaljevala. Napetost se je stopnjevala. Zmenili so se le za ponovni sestanek ob treh popoldne. Medtem se je star partizan Silvo Frčej iz Zgoranj pri Bledu odpeljal z motornim kolesom v smeri Dovjega po pomoč. Prvi so prispeli borci 11. brigade 4 armade. Za nas se je končno vse srečno izteklo. Nemce in vlasovce smo razorožili.

Naj se vrnem nekaj ur nazaj, ko se je nemški transport ustavil pred železniško postajo. Mi smo tedaj planili iz gledališča in stekli do železniškega nasipa, pod katerim je na progi stal vlak. Na odprtih vagonih smo videli težke topove. Z Nemci in vlasovci smo se gledali na nekaj metrov. Tedaj je v nemščini spregovorila naša razglasna postaja, ki je zvočnike usmerila proti železniški progi. Napovedovalka je ves čas v nemščini ponavljala besedilo o kapitulaciji Nemčije ter pri tem poudarjala, da je Nemčija uničena. (Ko so popoldne Nemci in vlasovci začeli zapuščati vagone, so tudi nas poklicali na železniško postajo. Videl sem, kako so odhajali z osebno opremo in lahko oborožitvijo (kmalu potem so bili razoroženi). Iz nekega vagona je skočil mlad nemški vojak z dvajsetlitrsko pletenko v rokah in puško na ramenu. Vsi drugi Nemci so bili že kakih 30 m pred njim, za njim pa nihče. Ne vem, kaj mi je bilo, da sem planil k tistemu vojaku (tudi jaz se bil mlad, star 18 let in pol) in potem sva se pulila za tisto pletenko. Zanimivo: Nihče od naših mi ni priskočil v pomoč, Nemcu pa tudi ne. Ko je vojak opazil, da je sam, je izpustil pletenko, ki je ostala v mojih rokah, in pohitel za kolono na postaji. Steklenico sem odnesel na komando mesta (v njej je bilo še kakih deset litrov vina).

Še danes mi ne gre v glavo, da sem se kot oficir pulil za tisto pletenko vina.

Jože Vidic

Junaki iz treh vasi

Tri vasi so združene v eno krajevno skupnost: Šešče-Gornja vas-Matke. Sedež je v Šeščah. Vse tri vasi so dale velik in krvav delež za našo svobodo.

Na koncu vasi Šešče je pred vojno živel z ženo Jerco in sinom Marjanom prekaljen komunist in že na začetku vojne neustrašen borec Avgust Lukanc-Brglez. Bil je podnajemnik, delavec v Tekstilni tovarni Prebold.

Pri njem so se shajali in tudi po več tednov živeli najvidnejši slovenski komunisti, med drugimi tudi Franc Leskošek-Luka. Avgust je bil kurir komandanta Staneta in je na Dobrovoljah umrl med strašnim mučenjem.

Junaki in junakinje, prekaljeni borci so bili v Gornji vasi in Matkah.

Pred nedavnim je v Šeščah umrl eden najmlajših partizanov Rudi Sitar. Često sva govorila o njegovih spominih, zapisala jih nisva, smrt je bila hitrejša.

Oglasil sem se pri Rednakovih v Šeščah.

»Smo nekakšna pomorska družina,« je poudaril oče Marjan Rednak. »Kumbor-Hercegovni-Kotor so bili naš življenjski prostor. Oče je kot bakrovez delal v pristanišču, mama je bila kuharica, rodilo pa se nas je sedem otrok. Potem ko se je oče upokojil, smo prišli v Šešče, kjer je mama posedovala manjše posestvo.

Kaj naj rečem o očetu in materi? Nista bila komunisti, bila pa sta zavedna Slovenca, Jugoslovana. In v tem duhu sta nas vzgajala in tudi vzgojila.

Ko sem obiskoval meščansko šolo v Žalcu, mi je bil vzor in prijatelj Miro Vrčkovnik iz Drešnje vasi. Zelo je bil razgledan in zgodaj je začel pesniti. Precej njegovih pesmi hrani njegova sestra. Takoj na začetku vojne je pogosto prihajal k meni in me seznanjal s hujimi dnevi, ki nas čakajo. Toda on se teh strašnih dni ni bal. In ko je nekega večera spet prišel, mi je dejal: »Marjan, dolžnost nas kliče. Grem. Pridite za nami. Več nas bo, prej bo svoboda.«

Spomnil sem se besedila na plošči, ki je vžidana na vogalu hiše, kjer je Miro stanoval: V tej hiši je živel Miro Vrčkovnik-Džoni, član SKOJ, borec I. Celjske čete, padel 27. VIII. 1941.

— Tvoj svetli zgled nam daje moči, na novi poti ciljem in novih dni in v njih naj tvoj spomin živi.

»Mladi smo doma delali,« nadaljuje Marjan, »akcija za akcijo, napisi, zastave, trobojnice, sestanki, načrti. Smernice je dajal Albin Vipotnik-Strgar, ki nas je nenehno opozarjal na previdnost, saj so tudi Nemci in prvi vohalci razpredali svoje mreže. Pazili in skrbno so nadzorovali gibanje nas mladih, ki smo bili v letih pred vojno nadvse vneti soko-

li. In še nekaj je bilo: skoraj vsi, ki smo pred vojno obiskovali meščansko šolo, smo nemški jezik kar dobro obvladali.«

Pogovoru se je pridružil še sosed France Herman, ki je kako leto starejši od Marjana, a spada v tisto mlado generacijo, ki so prvi začeli boj v domačem okolišu.

»Delal sem v preboldski tekstilni tovarni in tam ni bilo malo odraslih ljudi, ki so bili simpatizerji naprednih idej,

Kotnik, France in Rudi Hribar. Še bi lahko koga našel. Ko smo hodili na vaje za igre v Griže, sem kmalu začutil, da so bile mnoge vaje prava predavanja. Vso zadevo je imel v rokah Albin Vipotnik. Nič čudnega, če smo vojno pričakali tudi mi mladi kar dobro poučeni. Najhuje je bilo, ko so za naše delo zvedeli starši. Kdo bi jim zameril, če so v sebi nosili drugačna mnenja. Ko smo zvedeli, kdaj ima Hitler rojstni dan, so po naših gričih

liko domačih izdajalcev. Bili pa so in krivi so za sto in sto nedolžnih življenj.

Vojna! Starši so nas svarili: Bojte se Hitlerja, ne mešajte se v politiko.

Nismo jih poslušali. Tudi za odhod v hosto smo se pripravljali. Zvedeli smo za prve aretacije, ki so nas močno presenetile. Pisker, Stari pisker.

Dachau! Oba sogovornika se zdrzneta. Petintrideset hektarov barak. Žica, v njej elektrika. Visoki stolpi, stražarji z mitrajami, žarometi, psi, krematoriji so dan in noč požirali ljudi.

Pisalo pa se je leto 1942... »Bili so še mlajši od naju. Pa na tisoče starejših.

Tu in tam nisem ubogal, pa sem jo pošteno skupil,« pove France. »Prekrel pa sem stražarjem vse kosti, a kaj ko ni nič pomagalo.«

»Ne vem, če je komu uspelo pobegniti iz Dachaua, ne verjamem,« pripomne Marjan. »Vem pa, da nam je ogromno koristila predvojna telovadba. Telesno šibkim, s špehom obloženim, starejšim in obolelim je slaba predla. Bili so nekateri starejši, ki so nas, mlade, spodbujali, naj nikar ne klonemo, češ da bo Hitlerja vsak čas vzel hudici.«

Pripovedovala sta, kako sta nenehno mislila na domače, kako se vsa tri leta nista enkrat srečala. Ko pa se je vedno bolj bližalo bobnjenje bližajoče se fronte, so tudi zaporniki vsak dan bolj dvigali glave, čeprav so nekateri esesovci naravnost besneli.

Svoboda! Živela svoboda! Domov! Kako domov? Marjan je imel več sreče. Do Ljubljane, do Žalca se je pretolkel s prevozom. France pa jo je mahnil peš. Dolga je bila pot, pa za tisoče vendar tako kratka, saj je bila svoboda, takrat zares zlata svoboda.

Šešče. Franceljina teta sploh ni poznala. Zapla je vrata in noč je prespal v listnjaku. Zjutraj je bilo nepoplačano srečanje. In grenka novica: padel je brat Vinko. Tudi Marjan izve trpko resnico: padla sta Karlo in Edo. Oba sta bila taborarja in oba sta pobegnila v domači kraj in se pridruživši borcev za svobodo. Karlo je padel na Menini planini, Edo na Pohorju.

Oba taboriščnika, sogovornika, sta se takoj zaposlila v Tekstilni tovarni Prebold. Potem ju je čakalo služenje vojaškega roka. Skoraj pet let sta bila zdama.

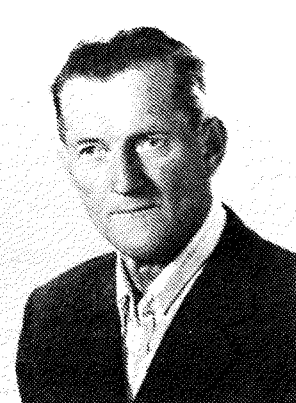
»Imela pa sva srečo!« hkrati pripomnita. »Se danes sva čila in zdrava.« Oba sta upokojena in se nad pokojnino ne pritožujeta, saj je bil Francej upokojen kot obratovodja in Marjan kot računovodja.

Ignac Zdovc

Drago Kumer

Marjan Rednak

Franc Herman

sovražniki kapitalističnega režima. Govorim za predvojna leta. Kmečki fantje in dekleta so me vzeli za svojega. Kmalu sem ugotovil, da so med nami tudi prekaljeni komunisti. Na primer iz Šeše Francelj Jerinov, Avgust Lukanc, Jani Vajncner, Marjan Rot, Tone

in hribih goreli kresovi. Kakor nekoč pred prihodom Turkov. Pa še to je bilo,« se razgovori France. »V vasi nas je bilo kar precej mladih, ki smo delali za napredno stvar. Pa so starejši tako organizirali, da nismo vedeli drug za drugega. Savinjska dolina ni imela kdo ve ko

Zločini ustaških in četniških tolcv v Mežiški dolini

Pred štiridesetimi leti se je pred roko pravice nagrmadilo v Mežiško dolino prek 150 tisoč ustaških in drugih ubežnikov, ki so se hoteli vdati anglo-ameriškim enotam v soseščini Avstriji. Tistih trepetajočih dni groze, smrti in obupa so prebivalci Poljane in Holmeca ne spominjajo radi. V dne 13. 14. in 15. maja 1945 so se začele ubežniške enote pomikati od Dravograda proti Poljani in naprej v dolino Libuče pri Pliberku. Na tej veiki ravnini od Poljane do Libuče na avstrijskem Koroškem je bila dva dni zbrana vsa ta drhal. Tu so ropali, pretepali in pobijali vse, kar so dosegli. Ljudje teh krajev, ki se jim ni posrečilo pobegniti, so morali v strahu prenašati vse to gorje in trpljenje.

Tovarišica Marija Kus, doma iz Žerjava, je morala med okupacijo prisilno službovati nekje pri Pliberku kot učiteljica.

Slušala je, da se v Žerjavu marsikaj dogaja, in ker je tam imela starše, je hotela priti do njih. Ustaši so jo ujeli na Poljani, jo tam spolno izrabljali in nazadnje zverinsko zaklali.

Nad Poljano pri kmetu Košaku je služboval Tomaž Potočnik. Ustaši so ga ujeli pri delu ob cesti med Poljano in Holmecom, ter ga nekaj časa zverinsko pretepali in nazadnje ubili.

Na Holmecu so 15. maja prišli ustaši h kmetu Bašteju. Tu so najprej naredili hišno preiskavo in pobrali ves živež. Gospodarja Franca Zdovca so zasilili in mu očitali, da ima v partizanih tri sinove in da je bil Franc Zdovc sekretar OF na tem območju. Med zaslišanjem so tudi povedali, da jim je vse to povedal sosed. Imena niso hoteli povedati. Med zaslišanjem so začeli pretepati Franca Zdovca in starejšo hčerko Ivanko Zdovc. Oče Franc je začasno obvladal

ustaša in zakričal vsem trem hčerkam, naj zbežijo. Hčerkam se je beg posrečil, čeprav so ustaši streljali za njimi. Očetu Francu Zdovcu pa so ustaši zvezali roki z žico in ga odgnali od doma na avstrijsko stran. V bližini kmata Apovnika na avstrijskem Koroškem v gozdu so ga zverinsko mučili in ga tam ubili. Mrtvega so zavlekli v jarek ter nanj nametali streljo. Sosedje in naši partizani so ga po dolgotrajnem iskanju čez tri dni našli mrtvega in na njegovem telesu sledove mučenja.

Nad Torčevo nekdanjo žago v kraju Volinjak stoji v gozdu osamljena domačija, ki ji pravijo po domače pri Liebnku. To je na pol poti med Poljano in Mežico. K tej hiši so se zatekli nekateri ljudje iz Mežice, da bi bili varni pred krvavimi zločinci. Toda doma bi se bilo morda zanje srečno izteklo. K tej hiši je privedla pot ustaše. Prišli so čez Leški vrh. Ko so

ljudje opazili nevarnost, so začeli bežati proti Torčevi žagi. Ustaši so opazili beg štirih ljudi in so začeli streljati. Med begom so padli: Marija Koroš iz Mežice, Pavel Močilnik iz Mežice, Marjeta Praper iz Mežice, Terezija Rebec iz Mežice.

Dne 15. maja 1945 popoldne so se hrvaški ustaši in srbski četniki morali vdati jugoslovanskim in anglo-ameriškim oblastem na Libuški ravnini, čeprav so ves čas računali, da jih bodo vzele v varstvo anglo-ameriške enote. Vso to obupano drhal je bilo smešno gledati, kako so odlagali orožje pred jugoslovanskimi partizani, se jim po otročje pokoravali in mirno korakali po cesti proti Mariboru. Ko so prebivalci teh krajev videli, da je tudi zanje prišla prava svoboda, so se v joku objemali in niso mogli verjeti, da je tudi zanje konec vojne.

Ignac Zdovc

Pater frančiškan je stal poleg nas. Mislim, da se bo vsaj prekrizal ali napravil kakšen drugi ritual, kar mu velevala njegov stan, pa je stal kot okamenel.

Zvečer so nas končno le odpeljali v barako. Mislim, da je imela številko 8. Tu naj bi bila karantena. Baraka je bila obdana z visoko žico. Ko smo vstopili v večjo sobo, je nekdo takoj dobil močno klofuto, da je revež padel po tleh. Nemec z zelenim trikotnikom se je na ta način predstavil, da je »štubfirer«, torej sobni starešina.

Na stenah so bili nalepljeni veliki plakati kričečih barv. Na njih sta bili narisani velika uš in mrtvaška glava. V različnih jezikih je pisalo: »Ena uš, tvoja smrt. Ves Dachau je bil oblopljen s takšnimi plakati.

Nekdo nam je dal vedeti, da so ob žici naši ljudje. Pohitel sem ven. Vedel sem, da je v taborišču več Logačanov. Prvi, ki sem ga zagledal, je bil Lovro Grom – mizarški mojster iz Logatca. V Dachau je bil od oktobra 1943. leta. Njega in še mnoge druge so oktobrsko noč aretirali logaški domobranci. Čas in trpljenje ga nista upognila. Stal je vzravan in trdnega duha. Povedal mi je, da so tu še Otmir Oblak, Edo Kavčič, Dušan Mrak. Vsi dobri prijatelji še iz otroških let, Otmir tudi sošolec. Povedal mi je tudi, v katerih taboriščih bi morali biti drugi in kdo je umrl. »Drži se fant,« mi je dejal ob slovesu. Nato se je z rokami v žepu taboriščnega jopiča počasi oddaljil v dachausko noč.

V spalnici je bilo tesno. Leseni pogradi so bili v treh nadstropjih. Zimnice so bile napolnjene z lesenimi oblanci. Bolh pa je bilo toliko, da je bila roka vsa črna, če si jo le položil na zimnico.

»Lepa noč se nam obeta!« sem šepnil Matiji Knapu iz Zirovnice. Spala sva sku-

paj, v drugem nadstropju. Utrujeni od dolgega transporta, ko štiri noči nismo spali, smo takoj trdno zaspali. Bolh nismo čutili.

Ob peti uri zjutraj so nas prebudili. Opikani smo bili po vsem telesu. Do pasu smo se morali umiti, potem pa v hladno zimsko jutro k telovadbi. Nato smo končno dobili malo hrane. Košček črnega kruha in malo čaja. Dodelili so nam številke, ki so nadomeščale naše priimke in imena ter rdeče trikotnike s črko »J«. Prišli smo jih morali na jopiče. Dobil sem številko 152452. Dan nam je potekel v preganjanju uši in bolh. Ven nismo smeli, bili smo v karanteni. V sobi je bilo toplo, zunaj pa je bila mrzla bavarska zima. Zavedali smo se, da je vse to le trenutno ugodje.

Domobranci častniki in pater frančiškan, ki so jih skupaj z nami pripeljali v taborišče, so se držali skupaj na tretjem nadstropju pogradov v kotu. Vsi so bili aktivni častniki še iz stare Jugoslavije. Nekateri med njimi so imeli srbska imena. Čemu so jih Nemci skupaj z nami pripeljali v Dachau, ni vedel nihče. Ne glede na okoliščine jih nihče ni imel za mar. Za nas partizane in aktiviste OF so bili izdajalci. To so tudi čutili. Vendar prve dneve niso bili zaskrbljeni. Nasprotno! Zbijali so šale in se smejali. Posebno eden med njimi, ki je namesto obleke dobil pravi frak, se je stalno šalil na svoj račun. Prihodnost so si morda zamišljali na podlagi svoje domobransko-belogardistične filozofije (beri izdajalske). Kot aktivni častniki bivše jugoslovanske vojske in nedavno še domobranci častniki so znali oceniti, kako napredujejo zavezništvo, da so ameriške armade najbližje Münchnu. Rdeča armada je bila predalet in za njih tudi nezaželena. Na zahodne zavezništvo so igrali z zadnjo karto. Raču-

nali so, da imajo dovolj močan alibi – Nemci so jih kot nasprotnike pripeljali v Dachau. Bojevali so se torej za zavezništvo, drugače ne bi bili tu, v Dachau. Vse so dobro izračunali, le pri seštevanju so se nekaj zmotili. Niso vedeli, da tudi v Dachau organizirano delujejo partija, SKOJ in OF slovenskega naroda.

Z našim transportom je v Dachau prišel tudi Matija Knap, komisar Šlandrove brigade. V Ljubljani, v sodnijskih zaporih smo bili zaprti v isti celici. Kakor hitro je prišel v taborišče, je takoj začel povezovati politične niti v močno osvobodilno štreno.

Nekega večera sem prejel po zdravniku, ki je bil tudi iz našega transporta, Venkovo sporočilo, naj naslednje jutro »uprizorim« vnetje slepiča. Zavedal sem se, da je to tu v taborišču nevarna igra. Naslednje jutro sem komaj dopovedal zdravniku – Poljaku, kaj mi je. Takoj me je odpeljal v bolnišnico pred operacijsko sobo. Ustrašil sem se, da me res ne bi operirali. V Dachau je bilo vse mogoče. Prav tedaj je prišel Venko in me odpeljal v neko sobo, da me »pravijo za operacijo«. Nato pa v barako št. 3, v sobo, kjer je imel on nadzor nad pacienti. Med njimi je bilo največ tistih, ki so jim operirali slepič ali pa so imeli prelome kosti. Soba je bila čista in po nemško natančno urejena, postelja je bila vsaka posebej, med njimi nočne omarice. Le v levem kotu sobe je bilo nekaj dvonadstropnih postelj. Sredi sobe je stal velika peč, iz katere se je širila omamna vonjava. Bolničar, Poljak po rodu, je kazal posteljo ob oknu. Desni sosed je bil Francoz. Z leve strani pa je bil mlad, simpatičen Rus Mihajlo, rdečearmjec. Vsi v sobi so gledali z zanimanjem in vprašujočimi pogledi. Kdo sem, čemu sem prišel? Moje misli pa so

bile daleč, daleč proč od Dachaua. Vse bolj sem se zavedal, da je za mene in vse druge ujetje partizane, ki so prišli z menoj v Dachau, konec boja s puško v roki in konec lepe opojne svobode na osvobojenem ozemlju. Osvobojeno ozemlje! – vsega je primanjkovalo, le nečesa je bilo v izobilju – svobode. Svobode pod svobodnim soncem!

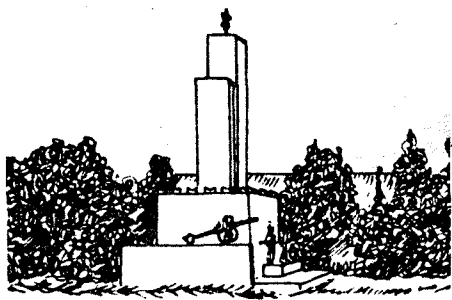
V juliju 1944. leta so v Loški dolini že pristajala zavezniška letala. Kako smo bili partizani navdušeni, ko smo slišali šum letalskih motorjev na zvezdnatem nebu. V Črnomlju smo na dvorišču neke dvonadstropne stavbe, morda je bila šola, gimnazija, gledali film na prostem. Jeseni istega leta je bila v Starem trgu v Loški dolini velika partizanska tombola. Glavni dobiček je bil sod vina, za ples pa je igrala godba Sedmega korpusa. To je bila rudarska godba iz Zagorja. Vsi godci so odšli z instrumenti v partizane istega dne.

Prav tisti večer, ko je bila tombola, sem bil na straži pred štabom Notranjskega odreda v Markovcu pri Znidaršičevi hiši. Okoli polnoči je prišel Stane Semič-Daki, polkovnik, komandant Osemnajste divizije. Strumno po vojaško sem ga zaustavil. Ni poznal razpoznavnega znaka. Nisem mu dovolil naprej. Pivši sem ga videl v mesečini. Po opisu partizanov in po tiskovki, ki so jo vedno pisali bolh, po strahu, se mi je zdelo, da je on. Na njegovo ugovorjanje sva se nekoliko spopadla. Ko je prišel v oženo, mi je dejal: »Na, ker si dober stružar!« Dal mi je zavitek cigaret. Jaz pa: »Hvala, ne kadim!« »Boš pa tovarišem dale, mi je rekel.

(se bo nadaljevalo)

Po osvoboditvi je leta 1961 prvič odpeljal vlak bratstva in

Srečanje pionirjev zgodovinarjev Slovenije

XVI. ZBOR PIONIRJEV
ZGODOVINARJEV
SLOVENIJE

MURSKA SOBOTA
16. - 18. MAJA 1985

Iz leta v leto se srečujejo ti najmlajši raziskovalci zgodovine na slovenskih tleh in vsako leto je srečanje v drugem kraju. Letos so se odločili za Mursko Soboto, ki jih je sprejela 16. maja popoldne, v soboto, 18. maja, pa so se spet razšli na svoje domove. Seveda je bilo vmes veliko dogajanja. Mladi zgodovinarji so obiskali nekatere kraje Prekmurja, spoznavali življenje tamkajšnjih domačinov, se ustavili ob marsikaterem spomeniku in tudi dvojezično šolo v Prosenjakovcih so si ogledali. Skratka, dolgčas ni bilo.

Na razstavi dokumentarnih gradiv, ki so jo v petek zjutraj odprli v Galeriji v Murski Soboti, so se pomudili pri raziskovalnih nalogah, ki jih je 56 zgodovinskih krožkov iz slovenskih osnovnih šol pripravljalo celo leto. Na najrazličnejše načine in na najrazličnejših področjih so se lotili teme Razvoj ljudske oblasti od Kočevskega zbora do prve slovenske ustave (1943-1947). Potem so se o nalogah pogovarjali, si izmenjevali izkušnje o raziskovalnih metodah, ki so jih uporabljali pri svojem delu. Še vedno je osnovna metoda neposreden stik in pogovor z ljudmi.

V sobotnem dopoldnevu so se pionirji-zgodovinarji poslovili. S seboj so odnesli bronasta, srebrna in zlata priznanja, ki jih je sodelujočim krožkom podelila zveza prijateljev mladine. Najboljših sedem nalog pa je ocenjevalna komisija sklenila poslati na srečanje Znanost mladini, ki bo letos v Ljubljani. **Ž. D.**

Partizanski miting

Člani krožka za ohranjanje tradicij NOB v osnovni šoli Tone Čufar na Jesenicah so obiskali partizanske domačije, se pogovarjali s preživeli borci, obiskali kurirske poti in iz vsega tega sestavili nekaj zanimivih zapisov. Sodelovali so Boštjan Ilenič iz 7. b razreda, Luka Tancer iz 8. b, Alenka Čufar iz 7. a in Andrej Beden iz 8. b, za ureditev in preverjanje natančnosti podatkov pa je poskrbela njihova mentorica Zofija Hribnik. Člani krožka so svoje sestavke tudi primerno ilustrirali.

Ob dnevu mladosti smo izmed sestavkov izbrali prav posebnega. Dan mladosti je namreč dan, ki že sam po sebi govori o povezanosti mladine Jugoslavije in jo še bolj povezuje; zato, ker je to Titov rojstni dan. Mladi se srečujejo na proslavah, prireditvah in izpovedujejo, kdo so. Tudi partizani med narodnoosvobodilnim bojem so poznali takšna srečanja, ki so ljudi povezovala in izpričevala njihovo zavest. Imenovali so jih mitingi. O njih je Franci Ravnik, borec-kulturnik 9. korpusa pripovedoval jeseniškim pionirjem:

Ko so med NOB nastajale večje partizanske enote, se je kmalu pokazalo, da je bilo treba misliti tudi na boljše povezavo med partizani in civilnim prebivalstvom. Utrjevati je bilo potrebno politično samozavest in moralo, propagando in kulturno življenje ter razvedrilo in kar je najpomembnejše, ustvarjati trdno zaupanje prebivalstva v zmago. Za vse te dejavnosti in še druge so odlično opravili svoje poslanstvo mitingi. Tako je postal miting glavni člen v verigi, ki je na najboljši način povezoval NOV in prebivalstvo.

Vsaka brigada ali večja enota je imela svojega kulturnika, ki mu je bila zaupana naloga, da organizira čim boljši miting. Seveda se je kulturnik moral kolikor toliko spoznati na gledališko ustvarjalnost. Za skeče (enodejanke) si je moral sam, brez kakršnekoli druge pomoči izmišljati čim bolj smešna in privlačna besedila, ki so morala biti izključno na politični podlagi. Za kulturnika ni bilo dovolj, da si je skleč idejno dobro zamislil; napisati je moral tudi besedilo, naučiti igralce obnašanja, mimike in nazadnje je bil še režiser, ne samo skeča, temveč celotnega mitinga; zato je imel kulturnik v brigadi posebne pravice. Nastopajoče igralce, recitatorje in pevce je izbral sam, povezoval pa se je moral tudi z domačimi v vasi, kjer naj bi bil miting. Tako je moral kulturnik premagati dosti ovir, če je hotel, da je miting dobro uspel. Pogosto so mitingi potekali zaradi množičnega obiska kar na prostem; prav pa je prišlo tudi večje gospodarsko poslopje ali pa kozolec; v večjem naselju ali v premočni vasi pa je bila tudi dvorana v kakem domu. Kulturniku so bili domačini vedno v pomoč, saj so bili za mitinge zelo navdušeni in ponosni, da je v njihovi vasi potekala taka prireditev.

Mitingi so vsi potekali po enakem programu in izvajanju kakršnega je imela slav-

na igralska skupina 9. korpusa. Tudi najbolj skromni kulturnik, ki ni imel možnosti izvedbe bogato obarvane mitinga, se je zgledoval

po programu in vrstnem redu, ki ga je imela na mitingih igralska skupina 9. korpusa.

Vedno se je začelo tako, da so prišli na oder z državno zastavo, ki jo je nosil mladinec v spremstvu mladinke in cicibana ter dveh oboroženih borcev. To je simboliziralo novo Jugoslavijo. Nosilec in spremstvo zastave so ostali na odru, dokler je trajal resni program. Za njim pa je že prišel brigadni komisar, ki je imel slavnostni govor. Obsirno je podal poročilo o zunanjih in notranjih politiki, kako potekajo boji po celotni Jugoslaviji in na zunanjih frontah. Potem je podal natančno poročilo in pregled o uspešnem delovanju 31. divizije. Poročal je tudi o izdatni zavezniški pomoči ter kako brigade s to pomočjo razbijajo sovražne postojanke.

Komisar je vedel, kaj domačine najbolj zanima, ti pa so ga burno nagradili z aplavzom.

Sledila pa je že naslednja točka. Na oder se je postavil brigadni mešani pevski zbor in ob spremljavi harmonike zapel dve pesmi: Na juriš in Počiva jezero v tihoti. Navdušenja zlepa ni bilo konec. Medtem sta se že pripravili borki v angleški obleki z brzostrelkama. Prva je recitala Prešernovo Zdravljico, druga pa Gregorčičevo Soči; obe sta bili nagajeni z močnim aplavzom. In še sta se pripravili drugi dve, ki sta v duetu zapeli in ob spremljavi harmonikarja La paloma (tja v dalj mi poleti beli golobček).

Po kratkem odmoru je kulturnik napovedal humoriistični skeč, kar so gledalci že vnaprej burno pozdravili. Začel pa se je takole: V hudi nevihti, pomešani s treska-

lažniva propaganda. »Naših postojank so že toliko uničili, da bi nas že davno moralo zmanjkati. Pa še kako so predzrni, da si z našega preljubega generala Rupnika upajo briti norca. Pravijo, da mu od strahu, ker bo izgubil svoj položaj, že kocine letijo iz kozje brade; ampak brez skrbi, Rupnik bo že pokončal hostarje in vse tiste, ki jih podpirate, da lenuhi dobro živijo, saj je general. Hitler, naš najboljši zaveznik, je že izumil učinkovito orožje za Angleže.«

Pa se zopet oglasi gospodinja, ker je bila radovedna, kaj je pravzaprav mogel sam Hitler izumiti. Belček je gospodinjino nahlulil: »Baba, vse veš, da pa Nemci že delajo gumijaste podmornice, to pa ne veš. Ko bodo imeli dosti narejenih, bodo toliko časa vozili okoli Anglije, da jo bodo popolnoma zradirali in Anglije ne bo več.« Belčki so se pri tem držali zelo resno, ker so v podmornice trdno verjeli, gospodinja pa ni mogla zadržati smeha in ni dosti manjkalo, da ni bila za to tepena.

Take in podobne pripovedke so še nekaj časa mltili. Čez čas so se zopet spravili nad Primorče, da niso nič prida, ker podpirajo zločince, morilce, kriminalce, komunistične ušivce in še veliko drugega. Pa se oglasi drugi in pravi: »Ampak vino imajo dobro.« Postajali so čedalje bolj glasni in vpili: »Kje so ušivci, da jih spravimo na drugi svet in to, kar brez blagoslova, ker drugega ne zaslužijo.« Medtem so se vrata v hišo nastežaj odprla in med vrati sta se pojavila partizana z naperjenima brzostrelkama. Belčki so se ju tako prestrašili, da so kar sami od sebe začeli vzdigovati roke in prej tako glasni junaki so sedaj kar onemeli in nekaj časa je bilo vse tiho. Nakar se je oglašil otrok: »Mama, tako hudo nekaj smrdi; če ni strela udarila v naše stranišče?!«

Partizana sta jim pobrala orožje, gospodinja pa je na migljav partizana prinesla vrh. Belčka sta dobro povežala, da niso bili več nevarni. Partizan pa pravi: »No, sedaj pa le začnite pobijati ušivce.« Ko so slišali to besedo, so se kar spogledali, ker jim je bilo takoj jasno, da sta partizana vse slišala, kar so govorili. Kljub temu so upali, da bosta partizana z njimi milostno ravnala. Na vse načine so se zagovarjali, da niso nobenega partizana ubili pa jih je partizan prekinil in rekel: Seveda, partizane ne, ušivce pa! Prosili so za odpusčenje in se zaklinjali, da to besedo ne bodo nikoli več izgovorili. Partizan pa je rekel, da tukaj ni primeren kraj za zagovor in bo bolje, če vse to prihranijo za brigadno sodišče, seveda če bo kaj pomagalo. Belčkom

V prvem letu svobode Pionirji – mladina bele Ljubljane!

Letošnja izguba Franceta Lubeja je hudo prizadela njegove prijatelje. Med njimi je tudi Marjanca Šeme. Poznala ga je še iz tistih povojnih let, ko je France pogosto prihajal na jarko šolo, kjer je Marjanca učila. Pred kratkim nas je obiskala v uredništvu z veliko dragocenostjo, z izrezkom iz starega Slovenskega pionirja, v katerem France Lubej kot sekretar predsedstva SNOS govori ljubljanskim pionirjem, medtem ko so se z rožami in zastavami zbirali na slovesnost.

»V tem zgodovinskem sončnem maju, cvetočem prazniku naše mlade svobode, ste se zbrali vi, najmlajši Slovenci, da iz vaših mladih src iztesete tisto, kar se je v njih nabralo dolga štiri leta in kar je hotel morilec mladosti zamoriti v vaših dušah.

Prišli ste na Trg svobode, ki je v teh štirinajstih dneh doživel toliko srečnih trenutkov, kolikor jih naši očetje in pradedje niso stotletja. Prišli ste zato, da ob rojstnem dnevu vašega najboljšega skupnega očeta, našega dragega maršala Tita, izpoveste, kako močno ga imate radi, kako ste pripravljeni izpolniti vsako njegovo željo in zapoved, prav kakor dober otrok, ki potem, ko je opravil eno delo, vedno

Pionirji in pionirke se zbirajo na slovesnosti ob 25. maju 1945. V rokah nosijo rože in zastave.

znova sprašuje, kaj bi še storil, da bi ustregel svojemu očetu in materi, ki ju ima tako zelo rad. Zbrali ste se na ta veseli in srečni praznik, ki je prvič združil mladino vse Jugoslavije okoli prvega resničnega junaka, ki je obrisal vaše solze, s svojo vojsko izgnal nečloveško in nevarno zver. Samo maršal Tito je s svojimi junaki priklical na vašo lica spet smeh in vrisk ter vam ustvaril noči mirnega spanja brez strahu in morečih sanj.

Dolga štiri leta ste v strahu šepetali in pisali Titovo ime ali vsaj z mladimi očmi božali te štiri magnetične črke. Slišal vas je v vašem junáškem trpljenju, v skrbi za srečo vseh poštenih in dobrih Jugoslovancev, posebno pa vas mladino, ki vas ima najraje. Zato je ukazal svoji vojski, da vas reši in ohrani za srečno življenje.

Sedaj lahko na ves glas kričite to drago ime. Le pozdravljajte ga, mladina, saj vaša grla nikakor ne bodo zdržala v veselju toliko časa, kolikor so morala v trpljenju zdržati vaša mlada srca. Prav vsi Slovenci se veselimo te vaše sreče. Zato vas ob tej vaši patriotski manifestaciji pozdravljam v imenu predsedstva SNOS in v imenu IO OF z željo in trdno voljo izpolniti Titov ukaz in storiti vse, da ta vaša sedanja sreča nikdar ne bo nehala in da bo vedno samo še rasla. In mi vemo, da bo mladina naši narodni oblasti, naši prvi vladi IO OF in komunistični partiji pri tem delu pridno pomagala.

Po dnevih opojnega veselja nad mlado srečo prihajajo dnevi trdega, a veselega dela tudi za vas. Maršal Tito je rekel: Mladina bo prva tudi pri učenju in delu, kakor je bila prva v boju. Vračate se v slovenske svobodne učilnice in delavnice. V svojem dragem materinem jeziku boste, svobodni kakor še nikoli, dobili tisto, kar smo pridobili s svojim bojem. S skrbnim in neutrudnim delom se boste usposobili za mlade Titove državljane. Vsi skupaj se boste kakor mravlje vrgli na obnovo porušene domovine in se kot junaki dela in učenja pridružili vrsti junakov boja.

Tako bo slovenska mladina v vrstah Titovih udarnikov prva pomagala ustvariti tisto srečno domovino, za katero je maršal Tito, njegova vojska, naša vlada ter vsak pravi Slovenec in Jugoslovčan pripravljen dati svoje žulje in potne kaplje prav tako, kakor so najboljši že dali svojo kri in svoja življenja. S Titom si zmagala doslej, s Titom, mladina, boš zmagovala in ostala srečna tudi vnaprej. Zato za domovino in Tita: Naprej!«

sta postavila puško za vrat in rekla: »Gremo junaki!« »Kam pa naj gremo, tovariša, saj vidita, da imamo polne hlače?« Partizana pa sta rekla: »Ne pomaga nobeno besedičenje, češ sami ste se podelali, pa ga še sami nosite.« Ko so odhajali skozi vrata, je gospodinja za njimi zavpila: »Na blato bi šli pa vprašala mamo: »Ali bodo ti belčki še kdaj prišli k nam?«

Teh usrancev pa k nam gotovo ne bo več.« Tako je bil skeč končan.

V dvorani so bili vsi solzni od smeha, tako da bi še na

ploskanje kmalu pozabili. Skeč je lepo uspel. Od začetka pa do konca je bil duhovit. Za konec je prišel zastavonoša v spremstvu pevkega zbora in zapeli so partizansko pesem »Hej, brigade, hitite.« Navdušenja ni bilo konec.

Tak je bil povprečni miting, ki pa je svoje poslanstvo ravno tako dobro opravil kot miting igralske skupine 9. korpusa. Domačini so bili z njim zadovoljni in prepričani sem, da ga imajo še danes, po štiridesetih letih, v lepem spominu.

Rezultati našega nagradnega natečaja Bogo Flander-Klusov Joža

Zdaj pa pozor, dragi mladi dopisniki, nagrajenci so pred nami! Toda preden objavimo njihova imena, povejmo nekaj o poteku letošnjega nagradnega natečaja Bogo Flander-Klusov Joža. V začetku je že kazalo, da se je večina naših mladih dopisnikov izneverila, in da bo naša komisija ostala praznih rok. Pa smo sklenili podaljšati rok oddaje sestavkov. Ugotovili smo, da je veliko takih, ki radi sodelujejo z nami, prezrlo razpis natečaja. Začela so prihajati prijazna pisma z opravičili za zamudo in priloženimi kupčki spisov na naša dva razpisana naslova: Glej, mi kujemo železen most čez morja krvi v novi čas ter Tito nas je učil. Našteli smo 88 prispevkov. Med njimi je več tistih z drugim naslovom. Število me je takoj spomnilo na »88 dreves za tovariša Tita«. Pisali so nam učenci iz Ajdovščine, Vipave, Ljubljane, Stranice, Artiče, Celja, Jesenice, Dolenjskih Toplic, Bakovcev, Raven na Koroškem, Pesnice pri Mariboru in Konjšice pri Poljniku. Zanimivo se mi zdi, da vse prispevke povezujejo skupne misli, izhodišča in sklepi, ne glede na to, ali je spis prišel s Štajerske ali Primorske, Gorenjske ali Dolenjske. Tako se na primer veliko sestavkov začne s Titovimi besedami, zapisanimi na začetku spričevala vsakega učenca, vse povezuje želja po miru, zavest o vrednosti učenja in izraz mlade moči, ki nikoli ne klone. Pravzaprav je bilo zaradi takšne podobnosti težko izbrati pet najboljših. Najprej smo jih v malo širši izbor uvrstili 11, med temi pa poiskali tiste, ki bodo prejeli knjige: DANILO JEŽ iz 8. c osnovne šole Drago Bajc Vipava, BOŠTJAN ILENIČ iz 7. b osnovne šole Tone Čufar Jesenice, EVALD ROŽMAN iz 8. a osnovne šole Artiče, PETRA VREČER iz 8. b COŠ Fran Roš Celje in MAJA OLUP iz 4. razreda osnovne šole Stranice. Nagrajencem čestitamo, knjige pa boste prejeli po pošti. Dragi mladi bralci, danes vam na naši mladinski strani predstavljamo nagrajene spise. Sklenili pa smo, da bodo v prihodnjih številkah TV-15 našli mesto tudi še tisti spisi, ki so prišli v širši izbor.

Tako se za letos z našim nagradnim natečajem poslavljamo in vas že sedaj vabimo k sodelovanju prihodnje leto spomladi, tudi tiste, ki boste iz osnovne šole že prišli med srednješolce.

Ziva

Bogo Flander ali Klusov Joža. Takšen psevdonim si je sam nadel ko je pod Kamniškimi planinami srečal gorjanskega človeka s tem imenom, s katerim je odšel tudi k partizanom. Vsako leto se ob našem nagradnem natečaju srečamo z njim, tako ali drugače in vsakič se nam natančneje odpre ta ali oni košček njegovega življenja.

To, da se je rodil leta 1910 v revni ljubljanski družini, to že vemo, in tudi to, da je kot partizan umrl leta 1944 v Drnovcu, potem ko je bil smrtno ranjen pri likvidaciji ustaške postojanke Bosiljevo za Kolpo na Hrvaškem. Poznamo ga kot pesnika, pisatelja, partizanskega reporterja, znane so nam njegove zbirke črtic Blegoš, Bataljon, Tovariš ali morda še katera druga črtica: Kurirja Tine, zadnja pot, Pavla, Izda'alec Tomaž...

Danes ga še posebej želim predstaviti kot človeka narave. Bogo je zelo rad hodil v gore. Hoja v Kamniške in Julijske planine mu je utrjevala njegovo vedno globlje doživljanje narave. V vsem njegovem pisanju je narava zvesti spremljevalec doživljanja in razmišljanja junakov. Ni imel ljudi, ki bi ga učili in vodili pri njegovem snovanju. Rastel je sam iz sebe, iz svojega pisateljskega nemira, učil se je v naravi in učil se je hitro. Prebral je vse, kar mu je prišlo pod roke. Njegova beseda ni nikoli samo golo informativna in dokumentarna. Vsak dogodek, ki ga opisuje, hoče privzdigniti v izjemnost literarnega dogodka in vsakemu postavlja na čelo človeka kot

sestavni del dogajanja, sestavni del narave in sveta, v katerem živi, razkriva človeške značaje, ki narekujejo takšno ali drugačno ravnanje.

»Glej, mi kujemo železen most čez morje krvi v novi čas«

Kako lepo pomladno jutro! Sončni žarek se je izmuznil skozi okno, se sprehodil po omarah, nekajkrat poščegetal junake s plakatov na steni in me pobožal po obrazu. Dobre volje sem se skobacal iz postelje, na široko odprl okno in globoko zajel sapo. Kako čudovito je, kadar je nebo brez oblaka, iz radia pa zveni poskočna melodija.

»Vem, da danes bo srečen dan, to sem začutil že jutraj...« poje Tomaž Domicelj. Vse je tako super. Tedaj pa – glas napovedovalke v radiu preseka ve-

drino jutra:

»Iran in Irak nadaljujeta s spopadi, število mrtvih narašča; položaj v Sudanu nadzoruje policija...«

No, pa imam! Hotel sem, da bi mi glasba popestrila dobro razpoloženje, pa so me poročila spet postavila na realna tla. Le kakšni smo ljudje! Kar naprej se vojskujemo in nesmiselno prelivamo kri. Le zakaj? Zakaj so potrebne žrtve v Bagdadu in Teheranu, zakaj si velesili venomer pretita z orožjem?

Mar nas grozotne izkušnje iz polpreteklosti niso ničesar naučile? So milijoni

ni v svetovnih vojnah umirali zaman? Kdo je kriv za ta množična pobijanja, za vse te morije nedolžnih ljudi? Saj smo vendar vsi za mir. V pogovorih s prijatelji spoznam, da ne marajo vojne; tudi moji starši jo sovražijo in njihovi prijatelji se zgražajo, ko poslušajo poročila o nekdanjem streljanju in pokolih. Sestra ima veliko prijateljev iz drugih držav: vsak mesec prispe nekaj pisma iz Nemčije, Švice, Češko-slovaške... Nihče od njih ni za vojno, vsi so za mir in sožitje med vsemi ljudstvi našega planeta.

Spominjam se, kako se je sestra lani navdušena vrnila z obiska pri nemških vrstnikih. Pripovedovala mi je, da so bili tople sprejeti, da se je med njimi in njihovimi prijatelji iz Bremna spletlo ničkoliko prijateljskih vezi. Komaj sem ji verjel, ko je pravila, da so skoraj jokali, ko so se poslavljali. Vse to se mi zdi čudovito, in tudi malce neverjetno. Njihovi dedje so pred štirimi desetletji s puškami merili drug v drugega, oni pa sklepajo prijateljstva v trdni odločitvi, da se kaj podobnega ne sme zgoditi nikoli več.

Mar ni to lep obet za prihodnost? Morda pa bomo mladi le uspeli narediti tisto, kar do sedaj ni uspelo še nikomur in je le tlelo v človeških srcih. Morda bomo mi zmagali – zemljo napraviti takšno, kakršno si želijo imeti vsi poštene ljudje. Saj ni mogoče, da bi ti, ki si danes pišejo pisma in se obiskujejo, kljub različnemu jeziku, navedam in običajem, jutri streljali drug na drugega.

Kar bolje se počutim, ko berem v časopisu, poslušam v radiu ali gledam po televiziji, kako mladi vse-

ga sveta prireajo mirovne pohode, zborovanja in demonstracije proti nesmiselnosti vojn. Ko spremeljam vse to, postajam močnejši in pripravljen na vse. Da, tudi jaz se bom pridružil mladim vsega sveta, ki ljubijo mir in si prizadevajo, da bi zemlja nekoč zaživel brez strahu. Mladi bomo stisnili roke v pest, se prišli čez ramena in složni skovali železen most čez morje krvi v novi čas.

BOŠTJAN ILENIČ

7. b.
OŠ Tone Čufar
Jesenice

Očetje in sinovi, matere in hčere

Brigadirji nekoč, brigadirji danes

Mladinske delovne akcije so v celotnem razvoju naše samoupravne socialistične družbe pomenile neprecenljiv delež mladih pri gradnji najpomembnejših družbenih objektov, hkrati pa se je skozi največje šole življenja vrstilo več stotisoč mladih. Pravzaprav so se začele med narodnoosvobodilnim bojem že v prvih dneh vstaje. Mladina jih je organizirala, da je zbirala hrano s polj, prenašala ranjence, orožje in živež, obdelovala polja, skratka, da bi čimbolj pomagala svojim starejšim vrstnikom pri njihovem oboroženem boju proti okupatorju in domačim izdajalcem. Akcije so potekale po vsej Jugoslaviji, na osvobojenih ozemljih, dostikrat sovražniku pred nosom. Ko je bil okupator preganjan in premagan, je čakala velika naloga – obnova. Koga? Mladino. Brčko-Banoviči, Šamac-Sarajevo, gradnja tovarne Titan, tovarne Ivo Lola-Ribar, melioracija Strumiškega polja. To so bile prve akcije v osvoboditvi domovini.

Tovariš Tito je 1. aprila 1976 napisal odobro za proslavo 30. obletnice mladinskih delovnih akcij v Brčkem:

Franc Mlinar – pred štiridesetimi leti

Zidarji ste – lahko si sezidate dom

Franc Mlinar ima za seboj šest mladinskih delovnih akcij. Takoj po osvoboditvi je stopil v brigado. Mladinske delovne akcije seveda takrat, v letu 1945, niso še bile tako organizirane kakor danes. To je bilo prostovoljno delo ob sobotah in nedeljah, ki so mu sledili sprevodi in mitingi.

Tovariš Mlinar, kako se spominjate teh prvih drobnih akcij? So bile morda te povod, da ste se pozneje odločili

za večjo akcijo Šamac-Sarajevo?

V tistih prvih dneh svobode smo se zbirali fantje in dekleta. Rušili smo bunkerje in druge objekte, zato da smo dobili gradbeni material, železo in tudi bodeče žice. Vse to je bilo še kako koristno pri obnovi požganih hiš. Istega leta sem odšel v gimnazijo v Stari trg pri Ložu. V nekaj mesecih sem dokončal zadnja dva letnika osnovne šole, ki sta mi ostala kot dolg še iz časa voj-

ne, ker nam je takrat pogorela šola. Že leta 1946 sem izvedel za mladinsko delovno akcijo Brčko-Banoviči. Ko pa mi je prihodnje leto prišlo na uho, da bo organizirana akcija na progi Šamac-Sarajevo, sem se odločil: Grem! Toda kako? Ni ti petnajst let mi še ni bilo. Mladinske delovne brigade pa v kmečkih predelih Slovenije, od koder sem bil doma (Dolenjska vas pri Cerknici), niso bile tako organizirane kot v večjih mestih med srednješolsko, vi-

sokošolsko in delavsko mladino. Potem sem našel rešitev. Sestra je hodila v višjo gimnazijo v Mostah ob Zaloški cesti. Bila je že članica SKOJ. Sklenila je, da gre v brigado, in sicer na progo Šamac-Sarajevo. Ko sem to izvedel, sem vztrajal, da grem z njo. Oče mi kot bivši ilegalac, terenec in organizator OF v vasi ni nasprotoval. Težje je bilo pogovoriti sestro. Da sem še premlad in da je sploh vprašanje, če me bodo vzeli. Jezilo me je, saj sem se dobro zavedal, kaj vse sem že delal med vojno, kaj sem sposoben in tudi tiste akcije takoj po osvoboditvi so me spodbujale. Pa so me le sprejeli. Sestra je seveda hitro dodala, da bo že ona poskrbela zame. To me je že drugič pogrelo. Sklenil sem, da ne bo treba prav nič skrbeti zame, kvečjemu nasprotno. Moje delo naj bo odgovor temu.

Ste se na akcijo poprej pripravljali? Kako je bilo potem daleč od doma? Kaj ste delali in sploh, kakšno je bilo vaše brigadirsko življenje?

Pred odhodom smo teden ali dva nalagali tire na železniški postaji v Mostah. Potem smo se podali na pot. Deset ali dvajset kilometrov od Vranduka smo se ustavili. Za nami so gradili most čez reko Bosno, pred nami sta bila izkop in nasip železniške proge. Teren je bil slab in prav nič privlačen, pa se nismo dali. Z ramo ob rami smo vztrajali. Začeli smo z izkopi. Nekaj časa sem delal s krampom, potem sem se odločil za samokolnico. Organizirani smo bili po dvojkah in trojkah. Dobro se spominjam mlade in na pogled kar slabotne brigadirke, ki mi je pomagala. Bila je pravi garč. Rezultat najinega skupnega dela je bil odličen. Prehodna

zastavica je štirinajst dni ostala najina. Bil sem ponosen in sem si mislil: takšen je moj odgovor na mladoletnost in fizično sposobnost. Volja, idealizem, zavest in ljubezen do dela so premagali vse težave. Lahko si predstavljate: utrujajoče delo, hrana pa ne ravno najboljša. Spali smo na pogradnih zidovih pod glavo. Vse je bilo zastraženo, vodstvo oboroženo in strogost na visku. In vendar nam je bilo lepo. Zvečer smo sedli skupaj, se pogovarjali o preteklosti, o načrtih, kurili ogenj in zraven peli – zelo pogumno smo peli. Tudi v športu smo se udeleževali in prebirali knjige, največkrat politične. Druga zabavna življenja pa ni bilo. Vezalo nas je tovarništvo, bratstvo in enotnost mladine vseh narodnosti, tudi iz tujine. Kako smo se le ujeli z nizozemskimi brigadirji! Namesto jezika, ki ga nismo razumeli, so govorile roke.

Kdaj vam je bilo na akciji najhuje?

To pa ne bom nikoli pozabil. Bilo je takrat, ko smo gradili železniški most čez reko Bosno. Z izkopi je bilo treba poglobiti strugo, pripraviti zagatne stene za zabijanje pilotov, ob straneh pa nasip. Material smo odmetavali od spodaj navzgor; najprej na prvo polico, potem na drugo in tako vse do vrha. Teden dni je trajalo, tudi ponoči. Pestil nas je mraz. Najbolj hudo pa je bilo za tiste, ki so delali spodaj. Vse jim je letelo na glavo: material in voda. Tako premočen nisi zdržal več ko pol ure, zato smo delali v izmenah, vmes pa se greti in sušiti pri ognju.

Samo še na kratko – katere akcije so sledile temu vašemu prvemu opravljenemu iz-

pitu na progi Šamac-Sarajevo?

Naslednje leto sta se na naši gimnaziji kar dva razreda odločila, da gremo na avtomobilsko cesto Bratstvo in enotnost. Še isto leto, ko sem prišel na Gradbeni tehnikum, sem se pred začetkom šole udeležil gradnje blokov v Novi Gorici. Pot nas je vlekla naprej. Bili smo gradbeniki, zato je kar hitro nastalo geslo in celo pesem. »Zidarji ste, zidarji ste, lahko si dom sezidate...« In res! Udarniško smo zgradili internatsko naselje ob Gerbičevi ulici in dvignili Tehnično srednjo šolo na Aškerčevi cesti. To pa še ni vse. Sledila je proga Doboj-Banjaluka, kjer smo dosegli najboljše uspehe. Takrat sem se ponovno znašel pri gradnji mostu čez reko Bosno. Brigada Gradbene srednje šole je bila večkrat udarna in je prejela red dela.

Kako pa danes, po štiridesetih letih mladinskih delovnih brigad v Sloveniji ocenjujete prve mladinske delovne akcije?

Zame so to trenutki, vredni spomina, nepozabni trenutki na mladost. Ponosni v svobodni domovini smo mi mladi prišli za krampe in lopate in gradili porušeno domovino in bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti, za naš socialistični razvoj. Menim, da so bile prve mladinske brigade v Jugoslaviji edinstven dosežek v svetovnem merilu v povojnem času. Mladinska proga za mladino ni bila samo vir novih socialističnih spoznanj, temveč tudi vir življenjskih izkušenj. Brigadirji so dobivali izkušnje na strokovnem, kulturnem, telesnokulturnem in političnem področju.

Videl sem zimsko pokrajino v rožnatem jutranjem soncu. Kupe sivkastega snega ob cesti in modre sence med nagrudenimi grudami. Na prisojnih rebreh so srčki teloha že silili iz tal. Bil je čas okrog božiča in v vasi je dišalo po poticah. Tišina okrog mene se je zgostila. Težka in brezšumna je napolnila okolico, ko sem strmел v široko lužo krvi pod seboj. Čudna in strašna je bila procesija podob, ki so se zvrstile mimo mojih oči. Videl sem velik vojaški tovornjak in talce na njem. Po pet in pet jih postavljajo pred puške in vojakom v železnih čeladah se rahlo tresejo roke. Kri škropi zidove in prašni tlak je ves krvav.

Eden izmed talcev je namočil suknjo padlega tovariša v krvi in jo vrgel oficirju v obraz: »Ali se še niste napili naše krvi?« Videl sem vaško ulico, prekrito s trupli. Ob vodnjaku dva otroka, ki se še v smrti držita za roke, kakor sta se držala na svojem brezupnem begu. Enemu je bajonet prebodel vrat in sence, druga je ubila krogla. Rdeče oko se prazno upira k soncu.

Videl sem na stol privezano dekle na tovarniškem dvo-rišču. Oficirjeva pištola ji je raztreščila glavo. Zdaj sedi tu, mrtva, za zgled in svarilo in velike mesarske muhe se pasejo po njeni krvi.

Roke mučenih, poklanih, postreljenih, ubitih in vseh padlih so to noč posegale po meni in me trdneje kot kdaj prej priklenile na domačo prst. Zgale so me rane, njim prizadejane. In ko se je ta krvava procesija pomikala mimo mojih oči, sem se zavedel, da se je v mojem srcu prižgala luč. Nikdar prej nisem poznal tako živega občutka.

Vsak izmed teh blelih obrazov mi je bil nenadoma blizu in drag. Sleherno to iznakaženo, v poslednji sen zamaknjeno glavo bi rad vzel v dlan in jo stisnil k sebi.

Moja domovina se je razširila, poglobila in počlovečila. Odbite čeljusti, iztekla očesa, razlita črevesa, smetišča komolcev, želodcev in jeter, ujete med špice koles, decembrski veter, ki tuli skozi vejevje zamrznjenega bora in sledovi stopal v snegu, požgana naselja, brezkončne poljane, nastlane s kostmi onemoglih v snegu, spomini na zvezde domačega kraja... To je zdaj moja domovina.

Vsi ljudje govorijo o razorožitvi in lakoti. Vsi govorijo, nihče pa ničesar ne stori. Že Newton je spredel: »Zgradili smo preveč zidov in premalo mostov.« Pa vi? Kaj pravite vi? Sleherna misel, sleherni vzgib srca bo povezan s trupli naših žrtev, ki bodo pod slovensko rušo spale svoj večni sen. Umrli so, padli, bojevniki in mučeniki, toda njihov sen o svetlejšem, človeka vrednem življenju ni umrl. Živi in gori v nas in v naših bratih onkraj meje.

Ljubezen ni sluzasta beseda, ki jo vlačimo po ustih. Ljubezen zahteva delo, solze in včasih celo zelo veliko krvi. Varujmo se, da ne povečamo števila tistih, ki ponavljajo: »Ljubimo se, ljubimo se...« pa jim je to le pretveza, da prikrivajo najbolj neodpušljiv srd. Gradimo mostove med ljudmi, mostove v prihodnost!

DANILO JEŽ, 8. c
OŠ Drago Bajc Vipava

Tito nas je učil

Iz dneva v dan se sprašujemo, kakšen naj bo pionir, mladinec, človek. Mislim, da pionirji že vemo, da moramo biti kritični do sebe, do drugih, vztrajni, koristni domovini, dobri tovariši. Večkrat premišlujem, kako velike so te vrline. In, ali jih vedno izpolnjujemo? Jih vsi izpolnjujemo? Mislim, da ni vedno tako, da bi v vsem sledili Titovim mislim. So ljudje, ki so drugačni od večine. A to nič ne pomeni. Nam veliko pomeni svetla pot – Titova pot. Največ! Že od majhnega se navajamo na tovarništvo, ki ga je Tito zelo cenil. Tito je bil učitelj s svojim zgledom. On ni veliko govoril, kakšni naj bomo. S svojim nastopom in poštenostjo je bil zgled. V vojni je z ljubeznijo do domovine in do ljudi pokazal, da je človek, tovariš, borec. Iz razdrobljene domovine je ustvaril eno domovino, povezal

brate. Naučil nas je ljubiti domovino v dobrem in slabem. Kajti v dobrem jo je lahko ljubiti, v slabem težje. Vidim ljudi, ki govorijo: »Kam bomo prišli? Vse je drago, drago...« A kaj, da smo le svobodni, samostojni, neodvisni... Dovolj imamo, še preveč. Mislim, da nas je to naučil Tito, ki je vedno želel, da bi nam bilo lepo. Ljudje pa niso enaki; eni delajo, drugi ne. Če pa ne delamo, ne moremo imeti vsega. Zato mislim, da je skromnost tudi vrline. Ko raziskujemo zgodovino našega boja, našim na besede borcev: skromno smo živeli, zato pa smo se veliko družili, pogovarjali, bili smo srečni, čeprav v pomanjkanju. Mir je potreben, mir. Res, mi pionirji se bomo ravnali po besedah borcev. Tito jih je učil, oni pa nas.

MAJA OLUP, 4. r.,
Stranice

★★★

Zgodilo se je. Tistega usodnega maja 1980 smo izgubili najdražjega človeka. Čas, zgodovina in smrt so neizprosni. Mi, ki ostajamo, pa hočemo in moramo naprej. Naprej po poti, ki smo jo gradili in po njej hodili skupaj z njim, po poti, ki jo je on začrtal. On, velikan v ideji, v boju in delu. Ni je sile, ki bi nas ustavila ali nam spremenila smer. Ostaja nam bogastvo njegove preproste in jasne besede. Kadarkoli jo je izrekel, vedno smo mu sledili z akcijo. Nekoč sem prebrala njegovo misel: »Gradimo človeka dvignjenega čela in jasnega

pogleda!« Tito je bil najprej sam takšen. Simbol poguma, ponosa, miru. Za nas, za svet, za človeštvo. Ostaja nam najsvetlejši zgled, kako je treba biti človeški. Z njim smo pridobili zgled, da tudi svetu nekaj pomenimo. Človeštvo ga priznava za ustvarjalca neuvrščenosti – gibanja, ki predstavlja edini up za mir. Z njim smo si zgradili neomejeno bratstvo in enotnost. Težko, pretežno nam je brez njega. A ne nemogoče. Toliko je vtkan v našo zavest, sistem, načrte, delo in življenje, da je del vseh nas. Zgodovina nam ne bo nikoli več dala takšne

osebnosti. To je neponovljiva. Bila je radodarna enkrat za vselej. Dala nam je velikana za vse čase. Zato je Jugoslavija, zato smo Jugoslavlani eno – zdaj in v prihodnosti. Tito. Beseda, ki nam je najdražja. Beseda, ki pove vse. Tito je simbol tega obdobja, tega in še prihodnjih.

Vse Titovo življenje in delo je v bistvu nepretrgana in neraztrgljiva vez z množicami. Oceniti ga ne bo mogel niti najboljši biograf ali znanstveni delavec. To bo naredila in ocenila zgodovina.

PETRA VREČER, 8. b,
OŠ Fran Roš, Celje

★★★

O mladini se danes nemalokrat govori s poudarkom na njenih negativnih lastnostih. Danes se o mladih vse pogostejše govori le v zvezi z mamili, barbarstvi, demonstracijami in podobnim. »Mladostniki« so vse pogostejše »prestopniki«, izražanje njihovih mnenj je označeno kot pubertetniška neslanost, njihovi interesi se nikoli ne skladajo s splošnimi interesi družbe.

Tako ni le pri nas. Tako in malo drugače je tudi drugod po svetu. Pa je vendar tovariš Tito dejal:

»Srečna domovina, ki ima takšno mladino, kot je naša!«

Mar smemo dvomiti, če je to Tito mislil resno? Nikoli! Vse Titove besede so bile izrečene tehtno in premišljeno. Mladino je imel Tito resnično rad. Reči smemo, da mu je mladina ljubezen ne-sebično tudi vračala. Njegove besede so ji vlile zaupanje, so jo opogumile, njegova dejanja so ji bila vzor in kažipot v vsak naslednji dan.

Celo Titovo življenje je bilo kot odprta knjiga dobrih nauk, idej in smernic. Njegovo življenjsko načelo ni bilo zgolj »preživeti in životari!«. On je hotel več: »obstati, živeti, dati živeti sebi in drugim.« Niti eno samo dejanje v njegovem bi-

vanju ni bilo proti načelom miru in neodvisnosti. Niti en sam dan ni minil, da bi Tito ne storil kaj velikega za mir. Njegova vizija prihodnosti je bilo iskreno prijateljstvo med črnimi in belimi ter rumenimi brati.

Osvobodil je domovino in gradil jo je. Povsod je bil navzoč: na gradbiščih, v elektrarnah, na poljih in športnih prireditvah. Če ni bilo njega, je bila z nami njegova misel, njegova spodbudna beseda in njegov širok nasmeh.

Titov poslednji boj je meni in tudi mojim vrstnikom ostal v spominu. V boju s smrtjo je bilo Titovo poslednje sporočilo, tudi nam – mladim: »Nikoli kloniti!«

Boj se je iztekel; tokrat je ostal poražen on, ki poraza ni nikoli priznal. Toda še v njegovem nehanju je bilo nekaj herojskega. Tito sploh ni umrl; toliko je svetu ostalo za njim, da je še vedno navzoč v Aziji, Afriki in doma. Rad bi bil tak, kot je želel Tito. Rad bi, da bi se moja generacija smela imenovati Titova generacija, da bi Titovo življenjsko knjigo prebral vsak izmed nas. Rad bi, da bi bila naša domovina vedno srečna, srečna s svojo mladino, s ponosno Titovo mladino.

EVALD ROŽMAN,
8. a. OŠ Artice

Bojan Gerečnik – danes

Akcije niso več, kar so bile

Ko smo na občinsko konferenco ZSMS Moste-Polje vprašali, koga izmed svojih brigadirjev nam predlagajo za sogovornika, so brez pomišljanja rekli: »Bojan Gerečnik je najbolj primeren.« Pa ne zato, ker je predsednik organizacijskega centra za mladinsko prostovoljno delo v moščanski mladinski organizaciji, pač pa zato, ker je zgleđen brigadir in ima za seboj že kar nekaj akcij. Tudi svoj redni letni dopust (zaposlen je pri Jugotekstilni Ona-On) porabi Bojan v ta namen. Začelo se je leta 1979 z akcijo v Kavadarcih. Leta 1980 je v dveh izmenah

sodeloval na lokalni mladinski delovni akciji, ki jo moščanska mladinska organizacija vsako leto organizira na Jančah. Sledile so zvezne akcije: Palič, Mostar, Kadinjača in Priština, ob njih pa tu in tam še več tri – do štiridnevnih akcij mladinskega prostovoljnega dela, ki jim pravijo tudi »vikend akcije«. Poskusil je biti navaden brigadir, traser, v Prištini pa celo komandant. Nič od tega mu ni stopilo v glavo, tudi to ne, da je doslej dvakratni udarnik.

Akcije niso več, kar so bile. To je vse bolj pogosto priznanje, pa dostikrat ostaja brez

obrazložitve. Kaj je tisto, kar je danes drugače?

Ni več tistega entuziazma, tistega navdušenja. Vedno manj je brigadirjev, vedno več nepopolnih mladinskih delovnih brigad. Čas je drugačen in čas zahteva svoje. Treba je stopiti v korak z njim. Na primer: marsikatero delo v brigadi je takšno, ki ga danes lahko opravi stroj. Če namesto tega poprimemo brigadirji s krampom in lopato, je to samo izguba časa, denarja in tudi smisla akcije. Zaradi tega smo izgubili že veliko brigadirjev. Druga stvar, ki bode v oči, je preveč sestankovanja in premalo počitka med akcijo pa cela vrsta funkcij. Potem pa je obvezno treba izbrati še po eno prostovoljno dejavnost. Ali je to sploh še tisto »prostovoljno? Imate tudi pri vas v Mostah

težave s sestavljanjem mladinskih delovnih brigad?

Če bo šlo tako naprej, bomo prihodnje leto prav težko spravili skupaj dve brigadi. Pa smo jih včasih imeli štiri do pet. Za popolno brigado velja število 45 do 50 brigadirjev in mi sedaj napolnimo komaj tri. Z brigado Tone Tomšič, ki vsako leto sodelujejo na zvezni akciji, bomo letos v juniju odšli v Sarajevo. Računamo na približno 30 brigadirjev, in še to ob pomoči pobratenih brigadirjev iz Tuzle in Bileće. Naša MDB Bratstvo in enotnost se vsako leto vključi v akcijo na ravni republike, pač neke v Sloveniji. Z MDB 2. grupe odredov pa se podamo na lokalno akcijo na Janče; za zdaj je še organizirana, in če bo komunala preskrbela denar, bo tudi v prihodnje, sicer pa... Mladinske delovne akcije že od nekdaj veljajo za šole življenja, za kovačnice bratstva. Ali lahko trdimo, da so to tudi danes? Kakšni so odnosi med brigadirji?

Do neke mere so tudi šola življenja, čeprav morda ne tako kakor v tistih prvih povojnih letih. Vsekakor pa so akcije kovačnice bratstva. Veliko je enotnosti in medsebojne pomoči. Brigadirji so vedno tovariši. Med njimi se tkejo vezi, ki držijo tudi takrat, ko ni akcij, držijo z dopisovanjem in vsako leto spet vabijo na akcijo, na ponovno srečanje. Tudi mene prav ta družabnost iz leta v leto ohranja med brigadirji. Seveda, so tudi malenkosti, ki sprožijo razprtije. Toda, če vodstvo zna ohranjati enotnost, so te hitro odpravljene.

Ali je kakšna razlika med akcijami v Sloveniji in akcijami v drugih republikah Jugoslavije? In če so, ali motijo?

Akcije so od republike do republike drugačne. Spet so

razlike od ene do druge zvezne akcije. Vsaka republika pač doda nekaj svojega reda. Ta različnost ne bi prav nič motila, če v njej ne bi bilo preveč vojaškega režima: ne smeš tega, ne smeš onega, za izhod moraš imeti podpisano kartico itd. Velika je tudi razlika v sami organiziranosti akcij v Sloveniji in v drugih južnih republikah Jugoslavije, kjer velja dobesedno: ali akcija ali pa delavska knjižica! Na takšni osnovi akcije niso več prostovoljne, ampak že neke vrste prisila. Pri nas pa je ravno nasprotno: mladi delavci si v večini primerov le težko izbojujejo v delovni organizaciji dovoljenje za odhod na akcijo.

Kaj menite o ocenjevanju in podeljevanju priznanj vsako jesen ob koncu akcij?

Vsako delo je treba ocenjevati; tudi mladinsko prostovoljno delo. Menim pa, da osnova tega ocenjevanja ni pravilna in tudi podeljenih priznanj je preveč. Povsod se najde skupina, ki je zaprta vase in dela samo za priznanje. Ta po mojem mnenju tega ne zasluži, čeprav je dosegla delovne uspehe. Najbolj odprta in najbolj družabna brigada bi

morala biti ocenjena kot najboljša, za vzor. Plaketo Veljka Vlahoviča bi lahko opustili. Popolnoma zadostujejo trak akcije, pohvale in udarniške značke. Če si šel na akcijo prostovoljno, že zato zasluži priznanje. Udarniške značke pa naj bodo za najbolj pridne brigadirje.

Morda imate v mislih še kaj, kar bi morali spremeniti, da bi akcijam ohranili prihodnost, mlade ljudi pa motivirali za vstop med brigadirje?

Nekomu, ki še nikoli ni bil v brigadi, je težko dopovedati, kaj je tisto privlačno. Morda bi morali za propagando več storiti na republiški konferenci ZSMS, s prikazovanjem filmov, organiziranimi pogovori in podobnim. Nekaj stvari, ki bi jih morali odpraviti z akcij, je kar na dlani: na primer telovadba ob štirih jutraj. Če brigadir dela ves dan, takšne telovadbe res ne potrebuje. Lahko bi spremenili hrano in odpravili občutek, da si v vojski za bodečo žico. Delovne organizacije naj bi poslane čimveč mladih delavcev in jim čas akcije priznale v delovno dobo, šole pa študentom delovno prakso.

Zadnja leta se kar vrstijo ugotovitve, da akcije niso več, kar so bile. Nobena skrivnost, čeprav si nekateri to ne upajo glasno povedati. To ne ugotavljajo samo brigadirji iz prvih povojnih let, ampak tudi današnja mladina. Takšne, kakršne so, nimajo svoje prihodnosti. Čas jih je prehitel. Treba bo nekaj storiti, spremeniti. Nekateri po-kusi, kakor na primer »mladinski delovni tabor«, tipajo za ustreznimi rešitvami. Čez noč seveda ne bo šlo. Učijo izkušnje, napake v dosedanjem delu, učiti pa mora tudi sam čas, v katerem živimo, napredek, hitri tempo razvoja, ki zahteva predvidevanja in marsikdaj tudi tveganje. Toliko je še nedorečenega...

In vendar ni vse tako črno. Na akcijah je še vedno veliko tistega, kar povezuje vseh štirideset let; še vedno se znojna telesa sklanjajo nad zemljo, še vedno žuljave roke vihtijo krampe, skupna sta tovarništvo in brigadirska pesem. Da, pesem in mladina. Druga ni brez prvega. In pesem v brigadi je nekaj posebnega; dviga, vodi in krepi.

Pogovarjala se je: Živa Drole

Na akcijah je še vedno veliko tistega, kar povezuje teh naših štirideset let

Iz pogovora o delu in življenju ZZB NOV na Ptuju Spoštovani in ne ob strani

Na Ptuju, nam je pripovedoval predsednik tamkajšnjega odbora ZZB NOV Milan Lacko, so borci s tem, kako krepko je v družbenopolitičnem življenju slišati njihov glas, kar zadovoljni. Zavedajo pa se tudi sami, da je delovanje v delegatskem sistemu njihova osnovna naloga.

»Mislim, da nas upoštevajo in cenijo. Navsezadnje se to kaže tudi po tem, da nas želijo imeti povsod zraven. Nikoli nismo le opazovalci ob strani. Naši odnosi so dobri tudi z mladino in naše sodelovanje z njimi uresničujemo na osnovah enakopravnega dogovarjanja. Tudi takrat, ko se dogovarjamo o temah, o katerih naj bi jim mi pripovedovali v šolah, prisluhnemo njihovim željam in potrebam.

Ravno zdaj poteka na Ptuju kviz tekmovanje, ki je posvečeno štiridesetletnici osvoboditve. Sodelujejo vsi: radio Ptuj, družbenopolitične organizacije, skupščina občine... res so vsi angažirani in prav živijo s tem tekmovanjem. Tako da celo kmetje pustijo svoje delo in pri-

dejo poslušati, saj sodelujejo v tekmovanju njihovi otroci. Tekmujejo tudi šole med seboj. Menim, da nam je ta reč res uspela tako, kot si je le želeli.

Pravkar je dotiskana tudi monografija o Lackovem odredu, ostalo nam je na tem področju le še nekaj malenkosti, ki jih moramo spraviti v red.

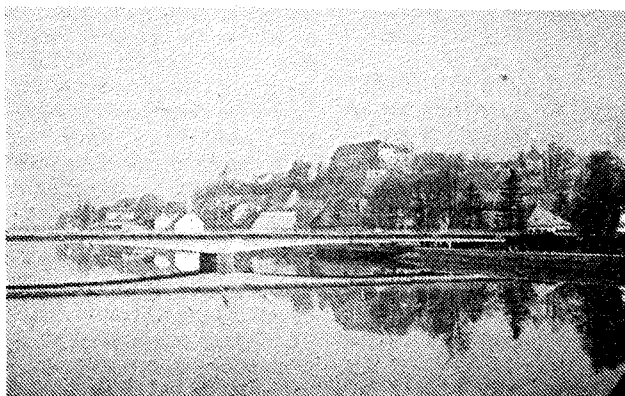
Če pa nas vprašate, katere so naše borčevske težave, bi pa rekel, da nas najbolj tare zdravje in z njim so povezane zdravstvene storitve, ki niso najboljše.

Širše pogledano je pa naša ptujška občina stopila iz kroga nerazvitih med razvite in deloma odseva to tudi na priznavalnino borcev. Kajti naš osnovni vir zaslužka v občini izhaja iz kmetijstva, kjer v teh časih nastopa cela vrsta problemov.

Ko smo ob pogledu na prelep srednjeveški ptujski grad našega sogovornika vprašali o muzeju, je bil nekam slabe volje, kajti menil je, da bi lahko imeli vse skupaj že bolje urejeno, če se ne bi kulturniki med seboj »cu-

fali« in če bi se bolj povezovali med seboj.

Glede poznavanja zgodovine, zgodovinopisja in še zlasti tistega njegovega dela,

Pogled na Ptuj

ki zadeva domači kraj, imajo ptujski borci pobudo: če bi imela vsaka osnovna šola v vsaki krajevni skupnosti izdelano svojo krajevno zgodovino, bi mladi lahko tam našli marsikaj o svojih prednikih, njihovem življenju in delu pa tudi o razvoju kraja. Tam bi se lahko naučili vsega tistega, česar v širših re-

gijskih in slovenskih zgodovinskih pregledih ni najti in kar v širši okvir tudi ne sodi, je pa dobro vedeti in poznati. Ponekod so se takšnega

dela v šolah že lotili, in to zelo zagnano ter natančno.

Kaže, da so na Ptuju na dobri poti, kar je zagotovo tudi izraz spoštovanja do borcev, upoštevanja njihovih predlogov in sožitnega ozračja med njimi in mlajšimi generacijami.

B. Ž. J.

Iz pogovora z Jožetom Cerkovnikom, predsednikom OO ZZB NOV Maribor-Rotovž

Niso še omagali

V občinski organizaciji ZZB NOV Maribor-Rotovž je v 14 krajevnih združenjih še 1728 članov, ki veliko pomenijo v delegatskem sistemu, družbenopolitičnih organizacijah, v organih za SLO in DS in drugod. Predsednik občinskega odbora ZZB NOV Maribor-Rotovž Jože Cerkovnik je na našo prošnjo odgovoril na nekaj vprašanj, ki zadevajo delo borčevske organizacije in probleme, s katerimi se srečujejo borci v sedanjem zaostrenem gospodarskem položaju.

Kako podružbljate v občini izročila NOB?

Svet za tradicije pri občinski konferenci SZDL se vedno bolj uveljavlja na tem področju in želi biti tudi usmerjevalec podružbljanja tradicij NOV in KS v občini. Člani ZB so imeli veliko stikov z osnovnošolsko mladino ob kurirčkovski pošti, festivalu Kurirček, s pionirskimi odredi ob njihovih dejavnostih in s taborniškimi odredi, ko so jim pripovedovali o doživetih v NOB. Še zahtevnejše delo pa je bilo opravljeno med srednješolsko mladino v občini. Skupina razlagalcev, ki jo vodi Francka Varl-Purkelj, si je pridobila podporo pri zavodu za šolstvo in mentorjih pri širjenju podajanja snovi o pridobitvah NOB in osvoboditvi posameznih dogodkov ter bojnih akcij skozi prizmo lastnih čustvenih doživetij med NOB in v času povojne obnove domovine. Pridobila si je ugled tudi v srednjih šolah, saj so žive pripovedi predvsem dopolnitev zgodovinskih, marksističnih in obrambnih učnih ur, ki se nanašajo na NOB in socialistično revolucijo.

Kaj mislite o spravaštvu?

Takšne pobude so se lahko porodile pri ljudeh, ki ničesar ne razumejo ali pa nečejo razumeti. V naši organizaciji odločno nasprotujemo takšnim poskusom, da bi okupatorjevim slugam postavljali spomenike in jih obravnavali enakovredno partizanskim borcem, ki so žrtvovali svoja življenja za to, kar imamo danes. Z belogardisti ne more biti sprave, saj so se do zadnjega bojevali proti svojemu ljudstvu v okviru nacistične policije in gestapa. Izvršni odbor OF jim je večkrat ponudil amnestijo in jih je pozval k prenehanju sovraštva. Na vse te pozive pa so odgovarjali s še večjim nasiljem. Še na večer pred zmago, 4. maja 1945., so nečloveško mučili in pobili skupino 26 partizanskih borcev in aktivistov ter jih odvlekli v bližino Turjaka. V domobranskem glasilu so zapisali, da komunistov ne morejo prevzgojiti, in da le strel v glavo lahko uniči njihove ideje.

Kako gledate na pačenje zgodovine NOB?

Mislim, da lahko upravičeno zahtevamo od SZDL, da ne dovoli izkrivljenih navedb na NOB in da z vso odločnostjo nastopi z argumenti proti vsem, ki pačijo našo zgodovino in nam škodujejo pri utrjevanju razvoja socialističnega samoupravljanja. Ne bomo preveč obzirni, sentimentalni in popustljivi do sejalcov razdora med slovenskim narodom kakor tudi med jugoslovanskimi narodi in narodnostmi, ker tudi oni ne izbirajo sredstev za doseg svojih interesov. Ne podpirajmo tistih revij, prispevkov v sredstvih javnega obveščanja in

drugih del na kulturnem področju, katerih vsebina je razdiralna ali pa vsaj močno dvomljive vsebine, v katero pronicajo silnice, ki pomenijo sovraštvo, nacionalizem, ostanke fašizma, iredento, belogardizem in podobno. Od uredništva terjamo več občutljivosti pri objavljanju prispevkov o narodnoosvobodilni vojni in socialistični revoluciji.

Kako urejate stanovanjske in zdravstvene probleme borcev?

Stanovanjske zadeve borcev so v glavnem rešene. Kljub temu so borci lani prejeli tri nova stanovanja. Razen tega smo 15 proslencem dodelili od 70.000 do 150.000 dinarjev kredita za obnovo hiše in je znašal skupni znesek posojil 1.470.000 dinarjev. Za socialne pomoči ali sosedsko pomoč je bilo v 14 krajevnih organizacijah ZB dodeljeno 879.458 dinarjev. Borci imajo glede na leta in napore v NOB različne bolezni, ki jih zdravijo v dispanzerju za borce. Nekateri člani organizacije so bili tudi v zdravilišču.

Kako dela komisija za interniranje?

Posebej uspešna je bila organizacija obiska proslave na Ljubelju, ki so jo mariborski udeleženci združili z obiskom Dražgoš. Komisija za interniranje, politične zapornike in izgnance se je zavzela tudi za zbiranje podatkov za izdelavo zbornika, kjer je dela še najmanj za eno leto. Nekateri podatki so pomanjkljivi in jih bo potrebno dopolnjevati, saj v občini ni kompletirana nobena krajevna skupnost. Še največ dela je na področju Ribniškega sela.

Kaj pa akcije na področju SLO in DS?

Posebno skrb posvečamo tekočemu dopolnjevanju varnostnih in obrambnih dokumentov ZB. Pri tem delu smo pomagali tudi organizacijam.

Ena od pomembnih nalog je tudi vsakoletno dopolnjevanje političnovarnostne ocene naše organizacije. V akcijo NNNP Drava 84 so se odgovorno vključile vse organizacije ZB, katerih ozemlje je bilo zajeto v vaji.

Kako dela komisija za vojaške vojne invalide?

Komisija za vojaške vojne invalide je obravnavala vrsto problemov. Tudi komisija za VVI pri KO ZZB NOV so redno sodelovale pri sestavi predlogov, da so bili socialno šibkim in bolnim VVI omogočeni brezplačni rekreacijski oddih ali pomoč pri zdravljenju v zdravilišču, pri nakupu kurjave in drugo. Podružbljanje socialnozdravstvene skrbi za borce invalide v KS je že dokaj razvito in se še pogloblja. S prenosom zdravstvenega varstva na SIS zdravstvenega varstva so se pojavile nekatere težave, predvsem pri uveljavljanju pravic do ortopedskih in drugih pripomočkov, za katere sta bila obseg in način uveljavljanja prej nekoliko drugače urejena in tudi roki za pridobitev nekaterih pripomočkov so bili v prejšnjem predpisu nekoliko ugodnejši. VVI pa se najpogosteje pritožujejo nad kvaliteto predvsem usnjenih ortopedskih pripomočkov, zastarelo tehnologijo, manjšim izborom pripomočkov kot tudi nad slabim estetskim videzom posameznih pripomočkov.

M. KOS

Na Poljani bo stal muzej Petnajsti maj

Za pestrejšše učne ure zgodovine

Ravnatelj slovenjegraškega muzeja revolucije Risto Stojanović nam je o

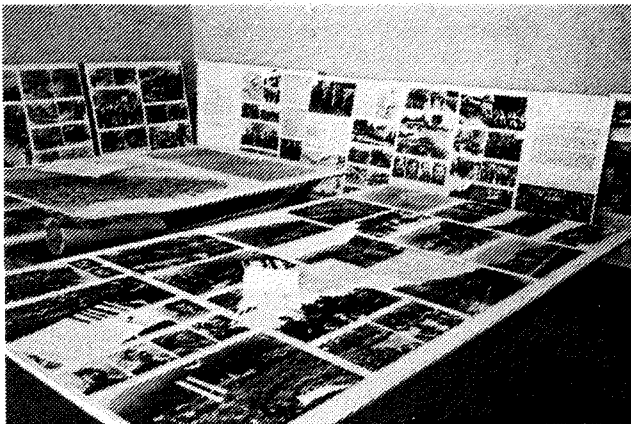
Ravnatelj slovenjegraškega muzeja revolucije Risto Stojanović

razstavi, ki so jo pripravili v njihovem muzeju za poljansko proslavo, predvsem pa o načrtih za stalno postavitev muzejske zbirke v muzeju Petnajsti maj na Poljani povedali nekaj zanimivosti, ki obetajo turistom, proučevalcem zgodovine NOB, predvsem pa

mladini še eno pridobitev, muzej-učilnico.

»Razstava, ki smo jo zdaj pripravili za proslavo ob štirideseti obletnici zadnjih bojov na Poljani, nosi naslov Zaključni boji na Koroškem. To je priložnostni in ne preveč razkošen prikaz, ki na površini 25 m² razgrinja 205 fotografij in dokumentov. Skušali smo zajeti najprej preboj sremske fronte, nato osvoboditev zahodnega dela Jugoslavije in Primorja, medtem ko je osrednji del razstave namenjen osvoboditvi Koroške. Večina gradiva, ki ga predstavljamo, je iz našega muzeja, nekaj pa so nam dale na voljo še nekatere druge muzejske ustanove republik in pokrajin. Osnovni scenarij ter izris je po poprejšnjih pogovorih in posvetovanjih pripravil naš kustos Marjan Kos, medtem ko sva vodila in legendo pripravila skupaj.

Toliko Risto Stojanović

Takole so potekale priprave za razstavo na Poljani

o sedanji razstavi. O načrtih za prihodnost pa nam je povedal, da je bil ustanovljen odbor za ureditev muzeja na Poljani, ki si bo prizadeval, da bi nekako do leta 1990 (v sodelovanju z vsemi muzeji revolucije pri nas in po republikah ter pokrajinah) v Hrastovi domačiji (ki jo je še treba odkupiti), uredili stalno muzejsko zbirko na 80 m²

prostora v pritličju, medtem ko bi v nadstropju uredili pravo pravcato učilnico.

Ideja ima že svoje trdne osnove v delovanju odbora, seveda pa muzealci dobro vedo, da bodo morali za njeno dokončno uresničitev dobiti poleg moralne tudi finančno podporo vseh zainteresiranih.

B. Ž. J.

Srečali se bodo 26. maja v Trnovem

Topničarji 9. korpusa

Odbor skupnosti borcev topničarjev 9. korpusa deluje že celih dvajset let. Začetek, so zapisali, je bil težak in tudi pozneje je bilo na poti dosti težav in težav. To se je vse kazalo tudi pri aktivnosti. Zdaj je bila ta bolj zagnana, potem je malo zastala in se spet pognala v tek. Kadar je poleg sredstev zmanjkalo še dobre volje za sodelovanje, se je to poznalo tudi pri zbiranju in obdelavi gradiva za monografijo enote. Prav zbiranje in obdelava gradiva pa je bila osnovna organizacijska naloga odbora.

In ker sta vztrajnost ter nepriznavanje brezizhodnosti pravi partizanski vrlini, so z njo premagali svoje težave tudi topničarji. V Idriji in Novi Gorici so dobili domovila, finančno pomoč so si zagotovili poleg drugega tudi pri RO ZZB NOV, nastali sta dve brošuri »Topničar« – glasilo artilerije 9. korpusa NOV (kot nadaljevanje trem še medvojnimi številkami) in pri stroških so jim priskočile na pomoč še delovne organizacije. Odbor je poskrbel za izdelavo več tisoč spominskih značk, spominske-

ga pribora in posodic (v spomin pripadnikom enote in za prodajo). Treba je omeniti tudi jeseniško železarno, ki je topničarjem po znižani ceni izdelala tri spominske plošče (ena je nameščena v Trnovem, druga v Lokovcu in tretja v vasi Hotenje – v KS Dolenja Trebuša). Sodelovali so z ljubljansko televizijo za odlomek Topovi grmite v okviru oddaj Čas, ki živi. Nenazadnje je dobil tudi pevski zbor v Trnovem naziv po njihovi enoti, pa vrste proslav so se udeleževali, uredili evidence pripadnikov njihove enote...

Letos se bodo topničarji 9. korpusa spet srečali. Tokrat 26. maja 1985 v vasi

Trnovo nad Novo Gorico, ko imajo krajinam tamkajšnje krajevne skupnosti svoj praznik. Ob tej priložnosti bodo vsi pripadniki te enote in svojci padlih ter umrlih prejeli knjigo Monografija artilerije 9. korpusa, lične spominske medalje in pisna priznanja za udeležbo in prispevek v NOV. Pozornost bodo izkazali še nekaterim krajevnim skupnostim in posameznikom in podelili dve zastavi v trajno last muzejem: eno škofjeloškemu, kopijo druge pa novogoriškemu. Pester program torej v Trnovem prihodnje nedeljo!

Odbor skupnosti borcev
ADK

Z dvajsete seje predsedstva RK ZRVS Slovenije V organe je vključenih premalo mladih

Predsedstvo republiške konference ZRVS Slovenije je na seji v četrtek, 16. maja, med drugim obravnavalo poročilo republiškega izvršnega sveta o uresničevanju zasnove SLO v letih 1981-1984. Posebno pozornost je namenilo temeljem za kadrovske politike ob pripravah in za izvedbo volitev v delovna telesa in organe svoje organizacije v prihodnjem letu. Poleg tega pa so člani spregovorili tudi o pripravah na letošnje srečanje Bratstvo in enotnost, ki bo v Bosni in Hercegovini.

Poročilo o uresničevanju zasnove SLO in določenih nalog družbene samozaščite v obdobju 1981-1984 je na drobno predstavil republiški sekretar za ljudsko obrambo Martin Košir. Poudaril je, da smo v obravnavanem obdobju z dograjevanjem normativne ureditve ter s sprejetimi doktrinarnimi in sistemskimi rešitvami uskladili obrambnozaščitno funkcijo z doseženo stopnjo družbenega razvoja in določene rešitve, ki omogočajo nadaljnje podružbljanje, večjo mobilnost, enotnost in učinkovitost v pripravah in v akcijah. Večji del teh dopolnitev je v formalnem pogledu uveljavljen, v vsebinskem pa je začeto njihovo uresničevanje s številnimi programi, izpopolnjevanje obrambnih in varnostnih priprav ter drugimi dejavnostmi. Predsedstvo RK ZRVS je poročilo podprlo in ga priporočilo organizacijam rezervnih vojaških starešin

na terenu v pozorno obravnavo. Vključijo naj se tudi v obravnavo, ki bo potekala v SZDL in delegatski bazi. Na podlagi javne razprave pa morajo določiti svoje naloge.

Predsedstvo je sklenilo, da se bo republiška konferenca ZRVS sestala v drugi polovici junija. Pred zasedanjem pa se bo še enkrat sestalo predsedstvo RK ZRVS.

ge, ki izhajajo iz tega poročila. Jeseni bodo o tem poročilu razpravljali tudi vsi trije zbori skupščine Slovenije.

Pri obravnavi temeljev za kadrovske politike je predsedstvo ugotovilo, da je v ZRVS še vedno vključenih premalo žensk, aktivnih vojaških starešin in ljudi, ki sicer nimajo čina, a opravljajo pomembne naloge na področju SLO in DS. Član predsedstva zvezne konference ZRVS Sreten Zarić je

opozoril, da je v vse organe organizacije vključeno premalo ljudi s činom mlajšega oficirja. V ZRVS pa je tri četrte članov prav mlajših oficirjev. Člani predsedstva so tudi ugotovili, da je vse premalo mladih rezervnih starešin vključeno v razne organe znotraj ZRVS. Tako tudi v predsedstvu RK ZRVS ni nobenega člana, ki bi bil mlajši od trideset let, trije člani še niso stari štiri-deset let, največ pa jih je starejših od petdeset let, in sicer je takih več kot šestdeset odstotkov. Predsednik mestne konference ZRVS Ljubljana generalmajor Alojz Hren je opozoril na kopčenje funkcij. Svoje opozorilo je ilustriral s podatkom, da ima petnajst članov predsedstva MK ZRVS Ljubljana sto štirideset funkcij. Po njegovem mnenju lahko tisti, ki je v rednem delovnem razmerju, zadovoljivo opravlja samo eno ali mogoče dve funkciji.

Člani predsedstva RK ZRVS so izrazili priznanje poveljstvu Ljubljanskega armadnega območja za tehnične zbornice oborožitve in opreme, ki so jih ob dnevu zmage pripravili v nekaterh slovenskih krajih.

Predsedstvo je sprejelo predlog temeljev za kadrovske politiko in zadolžilo sekretariat, naj ga dopolni s predlogi iz razprave in ga

posreduje republiški konferenci v sprejem.

Med pomembnejše dejavnosti ZRVS Jugoslavije sodi tudi vsakoletno srečanje Bratstvo in enotnost. To so množična srečanja rezervnih vojaških starešin, mladine in delovnih ljudi in imajo delovni ter politični pomen. Prispevajo k utrjevanju bratskih vezi med našimi narodi in narodnostmi in k spoznavanju njihovega življenja in dela. Ta srečanja so vsako leto na dan borca. Letos bo že petnajsto srečanje, in sicer v Bosni in Hercegovini. Srečanje bo potekalo v tridesetih občinah, udeležilo pa se ga bo 1000 rezervnih starešin iz drugih naših republik in pokrajin. Organizatorji pričakujejo, da bo na osrednji proslavi na Igmanu okoli 150 tisoč udeležencev. Kakšen pomen dajejo v Bosni in Hercegovini temu srečanju, pove podatke, da organizacijski odbor vodi predsednik tamkajšnjega re-

Ob poročilu o varnostnih razmerah v letu 1984

Statistika ne daje prave slike

Te dni so o lanskim varnostnim razmerah v naši republici spregovorili pri predsedstvu SR Slovenije in v republiški konferenci SZDL. Po podatkih, ki jih je pripravil republiški sekretariat za notranje zadeve, je bilo lansko leto bolj varno kot 1983. leto. Lepša statistična slika pa še ne pomeni, da je bilo lani razpoloženje ljudi boljše in da je bila družbena škoda manjša. Za to so poskrbeli nekateri dogodki, pri katerih je nastala velika družbena in gmožna škoda. Pri tem mislimo na železniško nesrečo v Divači, nesreči helikopterjev, umora v Ljubljani in nekateri drugi.

Poročilo RSNZ kaže, da nekateri družbeni problemi zahtevajo mobilizacijo vseh družbenih, predvsem pa samoupravnih sil. Gre predvsem za gospodarski kriminal, povečevanje nekaterih družbeno nevarnih kaznivih dejanj, ekološke nesreče in podobno.

V razpravah so izrekli organom za notranje zadeve priznanje, ker odkrijejo večino kaznivih dejanj, druge ustanove, kot so inšpekcijske službe in SDK, so pri tem premalo aktivne, čeprav so dovolj razvite za to. Med njimi je premalo sodelovanja in usklajenega dela, ki ga zavirajo tudi različni lokalizmi. Zato bo nujno obnoviti nekatere razprave o organiziranju inšpekcijskih in davčnih služb, ki morajo postati bolj učinkovite. Poudarili so tudi, da so varnostne razmere v veliki meri odvisne od tega, kako uresničujemo temeljni socialistični samoupravni produkcijski odnos in ustavni položaj delavca in občana.

B. K.

bodo gostje občinskih konferenc ZRVS v Bihaču in Novi grad v Sarajevu.

Prihodnje leto bo srečanje Bratstvo in enotnost v naši republici. Člani predsedstva so zato poudarili, da morajo takoj začeti s pripravami, samo srečanje pa mora biti de-

lovno.

Predsedstvo je obravnavalo tudi pravilnik o podeljevanju priznanj ZRVS, osnutek poročila o delu organizacije v minulem letu in osnutek finančnega poročila za leto 1984.

Bojan Kuntarič

V zasavsko TO vključenih 160 novih prostovoljcev

Ponazorili so partizanski napad

Občinski štabi teritorialne obrambe in občinske konference ZSM v Zasavju že deveto leto izvajajo akcijo vključevanja mladih prostovoljcev v enote TO. Letos je sklepni del te akcije vodil OŠTO Trbovlje s svojimi starešinami. Ta del je zajemal tridnevno vojaško strokovno usposabljanje in idejnopolično izobraževanje ter slovesen sprejem v vrste teritorialne obrambe.

Zasavska teritorialna obramba tesno sodeluje z vsemi šolami na svojem območju. To sodelovanje temelji na konkretnih dejavnostih. Tako TO pomaga pri pripravi obrambnih dnevo, streljanj v okviru pouka obrambe in zaščite ter podobno. Zaradi tega je bilo to evidentiranje najboljše dosežek. Največ pozornosti pri evidentiranju pa so namenili učenecem prvih letnikov usmerjenega izobraževanja.

Pred začetkom usposabljanja so vsi prostovoljci prejeli osebno opremo, ki jo bodo imeli fantje do odhoda v JLA, dekleta pa do prenehanja vojaške obveznosti. Pri opremljanju je bilo nekaj težav zaradi velikosti, vendar so tudi to uredili ta-

ko, da so bili mladi zadovoljni. Samo usposabljanje je potekalo tri dni v začasnem učnem centru TO in drugih struktur SLO in DS v občini Trbovlje. Mladi so prebivali v nekdanji šoli, delno pa pod šotori.

Pri sestavi programa, ki ga je pripravil in izvajal OŠTO Trbovlje, so upoštevali poprejšnje znanje mladih. Prizadevali so si, da bi si v najkrajšem času pridobili čim več praktičnega znanja. Obravnavali so pet osnovnih tem in spoznali so oborožitev in opremo enot TO, osnove postrojstvene vzgoje, stražarsko službo, postopke vojaka in oddelka v boju in zasnovo SLO s poudarkom na vlogi in nalogah TO. V okviru tega je bi-

lo v taboru življenje organizirano v skladu s določili Pravil službe v OS, kar je bilo mladim zelo všeč.

Prostovoljci so bili razdeljeni v osem vodov, ki so jim poveljevali mladi rezervni starešine iz TO Trbovlje. V celoti so izvedli tudi program usposabljanja. V okviru tega programa so vsi udeleženci imeli tudi nočno taktično vajo naskok na izpostavljeno postojanko. Za mlade je bila vaja zelo zanimiva, saj so se zelo živeli v bojni položaj. To vajo so izvedli v spomin na napad dela Stajerskega bataljona na sovražnikovo postojanko na sedanjem Partizanskem vrhu v okviru napada na Trbovlje 27. aprila 1942. leta. Neposredno pred začetkom vaje je mladim natančno opisal potek akcije Alojz Čede, eden od borcev Stajerskega bataljona, ki je tudi sam sodeloval v tej akciji.

Pred taktično vajo so imeli starešine temeljito pripravo, po kateri so vsakemu mladincu in mladinki na-

tančno določili naloge. Poveljnik tabora rezervni kapetan Bojan Šoper je vajo dobro ocenil, še posebej pa resen odnos vseh udeležencev do nalog. Mladi so tisto noč legli k počitku šele ob drugi uri zjutraj, naslednji dan pa sta jih ob enajstih dopoldan čakali slovesna zaobljuba in sprejem v TO.

Slovesen sprejem v TO je potekal v okviru otvoritve spominskega parka Čebine oziroma hiše, kjer je bil ustanovni kongres KPS. Na proslavi in pri samemu sprejemu 160 mladih v TO je bilo navzočih veliko občanov in najvidnejših revolucionarjev in funkcionarjev.

Mladi so preživeli tri nepozabne dni, čeprav v slabem vremenu, in si pridobili nova spoznanja o vojaškem življenju in o naporih, ki bi jih morali prenašati, če bi bilo potrebno z orožjem braniti našo domovino in našo svobodo.

Matjaž Piškur

Po napornem urjenju se je kosilo res prilgelo.

Mladi prostovoljci in prostovoljke med slovesno zaobljubo

Ali se manjša protipožarna varnost na mariborskem območju?

Devetkrat večja škoda

V družbenem sektorju se je število požarov v vseh mariborskih občinah povečalo od 57 v letu 1983 na 69 v letu 1984, gmožna škoda pa od 37.210.810 na 344.015.241 dinarjev. To je približno za devetkrat. Vsekakor je to podatek, ki je med drugim tudi spodbudil razpravo o ceni stanja varstva pred požarom na seji komiteja in sveta za SLO in DS mesta Maribor. Oba organa sta menila, da morajo družbenopolitične organizacije, sindikati v združenem delu in SZDL v krajevni skupnosti, zlasti pa ZK zastaviti široko politično akcijo za učinkovitejšo požarno varnost.

Pri tem je treba posebno pozornost nameniti boju

proti lažni solidarnosti, neodgovornemu obnašanju, malomarnosti in drugim pojavom, ki slabijo zavest delovnih ljudi in občanov o nujnosti izvajanja protipožarnih predpisov. V okviru aktivnosti NNPN 85 bodo tudi v prihodnje načrtovali akcije s področja požarne varnosti in bodo predvidevali tudi akcije presenečenja, s čimer bodo dejansko ugotavljali sposobnost in pripravljenost vseh struktur SLO in DS. Menili so, naj organi, ki nadzorujejo izvajanje požarne varnosti v Mariboru, tudi v prihodnje z rednimi in izrednimi pregledi v združenem delu in KS ugotavljajo stanje na tem področju.

Na takšne kontrolne preglede kaže pozvati tudi odgovorne delavce in predstavnike komitejev za SLO in DS iz teh ozidov. Zavod za gasilsko reševalno službo in sekretariat za notranje zadeve bosta pripravila program usposabljanja poklicnih gasilcev, ki delajo v ozidih. Komite za SLO in DS mesta Maribora je dal pobudo republiškemu sekretariatu za notranje zadeve, naj preuči možnost, da se takšna oblika usposabljanja vnese tudi v zakon o požarni varnosti in postane takšno usposabljanje obveznost za vse ozide, da tako usposobijo svoje delavce, ki se ukvarjajo s požarno varnostjo. Komite za SLO in DS mesta Maribor je

ugotovil, da je kadrovska zasedba delavcev v ozidih, ki izvajajo naloge varnostnikov, vratarjev in gasilcev slaba in dostikrat vzrok za prepočasno reagiranje in neustrezno ravnanje ob nastanku požara. Zato morajo vsi ozidi, ki imajo lastne vratarje, čuvajske in gasilske službe, oceniti delo vsakega posameznika, njegove sposobnosti za opravljanje teh del, zlasti pa njegovo zdravstveno stanje, kar naj ugotovijo s pomočjo zdravstvenih služb. V vseh primerih, ko ugotovijo, da delavci zaradi zdravstvenih ali drugih razlogov ne morejo uspešno opravljati teh del in nalog, morajo te delavce razporediti na druga dela. SIS za požarno varnost in izvršni svet mesta Maribor naj pri načrtovanju tehnične opreme za gasilsko reševanje upošteva potrebe po prestrukturiranju opreme v Zavodu za

gasilsko in reševalno službo, ki naj dobiva najbolj primerne tehnične opreme za gašenje požarov v Mariboru, zlasti glede potreb združenega dela, medtem ko naj odvečno opremo zavoda porazdelijo prostovoljna gasilska društva. Zaradi zaskrbljujočega stanja požarne varnosti na kmetijah je komite za SLO in DS mesta Maribor zadalžil Kmetijski zavod Maribor, da skupno z Zavodom za gasilsko in reševalno službo, po potrebi pa tudi z drugimi specializiranimi ustanovami, organizira seminar za kmetijske pospeševalce o požarni varnosti na kmetijah in nalogah kmetijskih pospeševalcev pri preventivni dejavnosti s področja požarne varnosti med kmečkim prebivalstvom.

Komite za SLO in DS je dal tudi pobudo zavarovalni skupnosti Triglav naj preuči

možnost selektivnega pristopa pri zavarovanju požarne škode s tem, da višino premij določa glede na stopnjo organiziranosti požarne varstva v posameznem okolju. Komite je pozval organe pregona in sodstva, da v primerih, ko obravnavajo zadeve s področja ogrožanja družbenega premoženja zaradi požarov, dajejo tem zadevam prednost, saj gre v teh primerih za veliko družbeno škodo, in bo le hitra kaznovalna politika lahko preventivno vplivala na izboljšanje požarne varnosti. Občinski komite ZKS Maribor-Tezno bo moral sprožiti ustrezne aktivnosti v TVT Boris Kidrič, da bodo v tej delovni organizaciji zaostri odgovornost do požarne varnosti in bodo krivice za škodo pri večjem požaru tudi ustrezno kaznovali.

M. K.

Odmev na članek v Celovškem zvonu

Zvonenju na rob

Celovski zvon je v letošnji marčevski številki objavil članek Petra Milloniga pod naslovom »Zaprte trebuh trojanski kobili«, v katerem avtor obravnava jesenski (17. novembra) zbor oziroma demonstrativno manifestacijo koroških Slovencev in preostale demokratične avstrijske javnosti zoper grozečo getoizacijo slovenskih otrok v avstrijskih šolah.

Pravzaprav gre za premišljanje ob dogodku in kaj nenavadno razpredanje o enotnosti ne glede na »barve«. Avtor tega članka namreč ves čas prestavlja sem ter tja po svojem pisanju partizanstvo in z njim partizansko pesem kot pojavni simbol, ki po njegovem prav nič ne sodi v boj za dosego slovenskih enakopravnih šolskih pravic v sistemu avstrijskega šolstva.

Millonig ves čas govori o

tem, da se sicer deklarativno vsi strinjajo (Slovenci na Koroškem, op. nov.) da gre za problem, ki ga je treba reševati s preseganjem ožjih strankarskih in drugih interesov, in da je to predvsem »fasada«, hkrati pa v imenu avstrijske demokratičnosti avtoritativno trdi, da nimajo »partizanske viže« kaj početi na manifestaciji za pravično ureditev ene izmed manjšinskih pravic na avstrijskem Koroškem, kakor tudi, da spominjanje na partizanstvo nima nič skupnega z (na isti manifestaciji) izraženo podporo in solidarnostjo z Nikaragvo. Zraven ošvrkne vse po vrsti še z vprašanjem: zakaj ni nihče manifestiral ob Afganistanu... Pravi, da imajo ljudje pač različne poglede o svetovnih problemih in da enostransko prikazovanje le teh povzroča nujno protistališče...

»...Nastop partizanskega pevskega zbora v letu 1984 na tleh demokratične države je neprimerno početje. Živimo v zgodovinskem ambientu, ki nima podobnosti s časom, v katerem je imelo partizanstvo v določenem pogledu svojo upravičenost – in tu je nujno, da opozorimo na razliko med bojem proti okupatorju na Koroškem, ki ne bi bil vezan na nobene druge politične načrte, in med bojem proti Hitlerizmu v drugih slovenskih krajih, kjer so taki načrti obstajali...« V nadaljevanju pa, prejšnjim besedam v podkrepi, Millonig nadaljuje: »Naša avstrijska družbena ureditev sloni na osnovah demokratične republike...« In tako naprej. K sreči, kljub globokoumnim preskokom v tem članku res drži, da verjamemo v demokratičnost avstrijske naravnosti, kjer je dovolj prostora tudi za spomin na partizanstvo, dovolj poštenja, da se prizna, da tudi partizanska pesem s svojim izvorom pomeni simbol boja za

demokracijo. Če pa so se koroški Slovenci v drugi svetovni vojni bojevali zoper nacizem zgolj zato, da bi enostavno preživeli (kot tudi Millonig), lahko povedo sami.

»...Zakaj torej partizanski pevski zbor na Koroškem, zakaj sploh poje,« se sprašuje še enkrat proti koncu članka v Zvonu Peter Millonig in dodaja, če ni bilo že stokrat povedano, da se nočejo bojevati s sredstvi preteklosti (!) za neaktualne cilje z namenom iz prejšnjega stoletja. Potem še enkrat preskoči k avstrijski inteligenci in pravi, da je le ona pravi pogovorni partner.

Saj v to se niti nečemo vtikati. V iskanju boljših poti in nadgradnje demokracije pač »vsak po svoje boga moli«. Res pa je, da se Millonig v svojem članku ne obnaša prav nič demokratično celo do zgodovine, da o partizanski pesmi niti ne govorimo.

B. Ž. J.

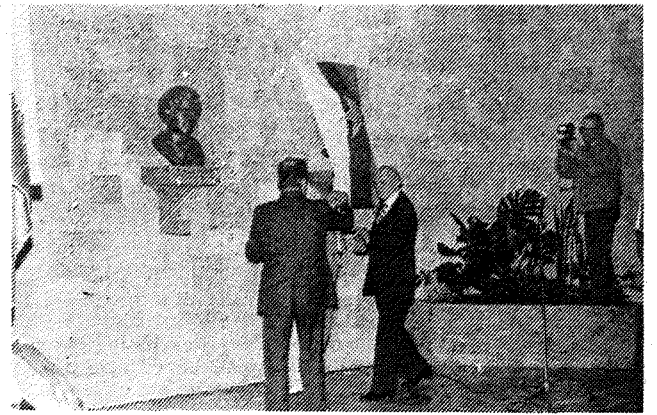
Na blejskem mednarodnem pisateljskem srečanju so govorili o miru in dednem sovraštvu

Pisatelji o neizčrpnih temi

Zbrali so se iz 29 držav, da bi v še enem srečanju prispevali svoj delček k razjasnjevanju vprašanj o miru in dednem sovraštvu v svetu. Čeravno je dejal v svojem razmišljanju generalni sekretar PEN Alex Blokch-Jean Blot, da je v začetku menil, da so vprašanja vojne in miru v pristojnosti politike, državnikov in generalov, je nato po premisleku prišel do spoznanja, da ima beseda vendarle moč – moč, ki se lahko nagiba k dobremu ali pa k slabemu. Skupna misel pisateljev na blejskem srečanju bi se lahko poenotila v stavek, da lahko v prizadevanjih za mir najde svoje mesto vsak pisatelj. In, čeprav so menili, da lahko zoper vojno storijo le malo ali nič, so pa hkrati ugotavljali, da lahko veliko storijo zoper ustvarjanje ozračja in razpoloženja za vojno.

Besede so bile tudi o nacionalnem, etničnem in rasnem sovraštvu, ki se kažejo v najrazličnejših sodobnih oblikah.

Doprsni kipi narodnih herojev

Ob 40-letnici osvoboditve mesta so bile v Kranju številne prireditve. Med najpomembnejše sodijo petega zvezka Kranjskega zbornika, odkritje doprsnih kipov narodnih herojev iz kranjske občine in odprtje razstave Gorenjska v letih po osvoboditvi 1945–1950.

Narodni heroji iz občine Kranj so: Pavla Mede-Katarina, Ivo Slavec-Jokl in Vinko Zevnik-Železnik.

Razstavo o življenju na Gorenjskem v letih 1945–1950 je pripravil Gorenjski muzej iz Kranja. Razstava bo v Kranju do konca maja, potem, pa se bo selila po drugih gorenjskih občinah.

Marko Čavlovic

Volitve v narodnoosvobodilne odbore 29. julija 1945

Ljubljana se predstavi

V predverju Cankarjevega doma je na ogled razstava Ljubljana v letu 1945, ki jo je ob štiridesetletnici svobode (in ob svoji petdesetletnici) pripravil Mestni muzej. Na 128 panojih in v 6 skupinah vitrin sledimo kronološko podanemu zaporedju zanosnih in izjemno delovnih dni tistih prvih mesecev svobode. Ob razstavi, ki jo bodo v juniju preselili v prostore muzejskega oddelka ljudske revolucije, je izšel vsebinsko in oblikovano bogat katalog, iz katerega – v ponazoritev te vse pozornosti vredne akcije – povzemamo eno izmed fotografij.

Spomin na koroško partizanstvo v sliki

V prostorih Ljubljanske banke na Trgu revolucije v Ljubljani so osmega maja odprli razstavo Po koroških partizanskih poteh, na kateri Danica Bem-Gala in dr. France Cegnar predstavljata svoja likovna dela na temo Koroške, koroških obrazov in partizanskih kmetij. Ta razstava je bila pred nedavnim na ogled v Muzeju ljudske revolucije Slovenije, lani pa tudi v Celovcu.

Lojze Štradjot

Iz pogovora s Karlom Grabeljškom

Zavzeto o drugih, o sebi zadržano

Kdor se velikokrat pogovarja z nekdanjimi partizani in aktivisti, gotovo naleti na ljudi, ki govorijo o posameznih dogodkih in pojavih v narodnoosvobodilni vojni tako, kot da so stvari same po sebi jasne, in niso potrebne kakšne posebne razlage.

Sreča kdaj tudi človeka, ki poveljuje svojo vlogo v narodnoosvobodilni vojni ali vlogi svoje bojne enote. Če hvali in neprenehvali bataljon, brigado, odred, v katerem je bil, je to sicer človeško razumljivo, ker borec pač vidi predvsem svojo enoto, ne pomisli pa na to, da se je oddaljil od zgodovinske resnice. Človek lahko malič podoba narodnoosvobodilnega boja zavestno, s prikrivanjem dejstev, ali pa jo olepšuje v dobri veri, da ni storil napak, vendar oboje pelje k idealiziranju narodnoosvobodilne vojne in ljudi v njej.

Karel Grabeljšek se je zunaj, kadar je govoril o narodnoosvobodilni vojni, o revoluciji, izogibal splošnostim. Ni rad slišal besed »veličina narodnoosvobodilnega boja«, vedno pa je rad pripovedoval o neštetih pogumnih partizanih, ki jih je poznal, o veličini dejanja tega in tega človeka, ki ga je poznal, ki so ga vojne razmere prisilile da je storil veliko dejanje. Če si v pogovoru omenil premočrtnost revolucije, ki da se ne meni za morebitne notranje boje človeka, ko se opredeljuje nanjo ali proti njej, je odmahal z glavo: »Revolucija ni bila premočrtna, morda je bila za tiste, ki so jo vodili, partizani pa smo živeli dvojno življenje, kot partizani in kot ljudje, ki so se v mislih in čustvih zelo pogosto vračali v svoje prejšnje življenje, posebno kmečki fantje, ker so bili močno navezani na zemljo.«

Pripovedoval je o partizanih – bilo je pred tremi leti, ob 40-letnici ustanovitve Dolomitskega odreda – ki jim je na političnih urah po četah – in kasneje v bataljonu kot pomočnik političnega komisarja bataljona – govoril o Osvobodilni fronti njenih ciljih pa o Sovjetski zvezi. Zavedal se je pomena političnih ur, saj je vedel, da je od tega, kako partizanom prikažeš cilje boja, odvisen bojni duh enote. Bil pa je toliko samokritičen, da je brž opazil, da temu in onemu ni zbudil zanimanja, da je kakega partizana premagala utrujenost in je na politični uri zadremal. Takega partizana, ki ga politične ure niso kdo ve kako zanimale, sicer pa je bil zelo pogumen borec, opisuje v delu Dolomiti se krušijo. Pač pa so vse partizane po vrsti pritegovali večerni pogovori Grabeljška, Toneta Talerja in Cene Logarja. To so bile prave politične ure, zagrete debate o politiki, besedni boj, v katerem sta Grabeljšek in Taler ponavadi bila enakih misli, Logar pa jima je ugovarjal. Taki pogovori so se pogosto zavlekli pozno v noč, vendar so partizani obsedeli zraven in pozorno poslušali.

Partizani so z zanimanjem brali Dolomitsko zvezdo, politični, literarni in humoristični list dolomitskih partizanov. Ker so partizanske enote ponekod že imele svoja glasila, so ga hoteli imeti tudi v Dolomitskem odredu. Za izdajanje glasila so se odločili v začetku leta 1943, prav v času, ko razmere za to niso bile ugodne, saj so se morali pogosto premikati iz kraja v kraj, bodisi zato, ker so napadali sovražnika, bodisi zato, ker je sovražnik napadal njih. Izšla pa je ena sama številka, (februarja) kajti marca so se zaradi sovražne ofenzive razmere toliko poslabšale, da ni mogla iziti naslednja številka, čeprav so imeli gradivo

zanjo že pripravljeno. Dolomitska zvezda je sicer izšla kot časopis odreda, vendar pa ni prinesla novic z bojišč, pač pa, poleg političnega uvodnika, zapise o doživetjih partizanov, pesmi, karikature in smešnice. Bila je nekakšna skromna literarna revija, zarodek revije, ki naj bi izhajala – tako so sanjarili takrat – po vojni. Glavni urednik je bil France Vreg-Javor, Grabeljšek pa njegov pomočnik. Poleg njiju je pisne pripevke za Dolomitsko zvezdo prispeval Klusov Joža-Bogo Flander. V Dolomiti je prišel z Gorenjske kot ranjenec. Karikature je narisal vrhniški slikar Vane. Tehnični urednik »revije« je bil Vrhničan Aco Dremelj.

V odredu so ob neki priložnosti na improviziranem odru uprizorili igro s propagandno, akcijsko vsebino in nekateri fantje iz odreda so z navdušenjem »odigrali« svoje vloge. Fantje so seveda komaj čakali, da so štabi enot ukazali organizirati kakšen partizanski miting, saj je bila to priložnost, da so prišli v stik s prebivalci vasi, z vaškimi dekleti. »Ne smete pa misliti« je dejal Grabeljšek, ko je pripovedoval o tem, »da smo organizirali mitinge, kakršne so v kasnejšem času pripravljali kje na Primorskem ali v Beli krajini na osvobojenih ozemljih. Sicer je tudi Dolomitski odred imel nekakšno osvobodeno ozemlje, toda bilo je majhno, obsegalo je Brezje, Šujico, torej vasi na pragu Ljubljane. Miting smo pripravili tudi zunaj našega polosvobojnega ozemlja, in sicer na Drenovem griču. Prišli smo v vas ponoči, jo okoli in okoli zavarovali pred morebitnim vpadom sovražnika, sklicali ljudi vkup, imeli politični govor, nekaj recitacij, fantje so zapeli – in to je bil miting. Najbolj se spominjam mitinga, ki smo ga pripravili v tej vasi celo sredi sovražne ofenzive. Govoril sem ljudem, ravno takrat pa je na nasprotnem bregu zagorelo. To sem izrazil, da sem med svojim govorom vaščanom dejal: »Požigajo, ampak po vojni nam bodo vse spet zgradili!« Takrat smo partizani res verjeli, da bo tako. V resnici smo po vojni gradili sami, s svojimi žulji.«

Ko je obujal spomine na svoje politično delo med vojno, je bilo že iz izraza na njegovem obrazu razbrati, da nerad govori o sebi, o tem svojem delu. Pač pa je zagreto govoril o dejavnosti sodelavcev Osvobodilne fronte, ki jih je poznal kot terence na vrhniškem koncu od leta 1941 in kasneje kot partizan Dolomitskega odreda. O vaški zaščiti – iz nje je nastala narodna zaščita – je govoril skoraj z enako vnemo in prepričljivostjo kot o kakšni temi iz leposlovja, ki mu je bilo, razumljivo, najbolj pri srcu. Govoril je tako, da si je poslušalec zlahka ustvaril sliko razmer na terenu in organiziranosti narodnoosvobodilnega gibanja po vaseh, da je povsem dojel tudi, kaj so partizanom pomenile vasi, kako življenjsko so bili vezani nanje.

Terenci so bili v stalnem stiku z ljudmi. Bilo je na primer rečeno: ta in ta vas bo priskrbela hrano za to in to četo. In ko so partizani prišli v vas, jih je čakal pripravljen živež in so ga odnesli v četo. Vaška zaščita je bila prav v Dolomiti najboljše organizirana. Sposobna je bila izpeljati tudi drzne vojaške akcije. Na beli Dvor-Dobrova je kakšnih 30 zaščitnikov iz bližnjih vasi maja 1942 napadlo motorizirano kolo italijanskih vojakov. Iz zasede so z ročnimi bombami in mitralješkim ognjem sovražniku, ki se je vračal iz hajke na partizane na Ključu, prizadejali zelo hude izgube. Pripadniki vaške zaščite so poskrbeli za prevoz blaga, ki je iz Ljubljane prišlo po železnici Ljubljana-Vrhnika do železniške postaje Drenov grič. Ponoči so blago naložili na voz, ga odpeljali samotež do glavne ceste Ljubljana-Postojna in čeznjo. Vse je bilo opravljeno urno in brez hrupa. Niso vpregli konj, ker bi bil topot konjskih kopit preveč slišen. Vpregli so jih šele na Barju. Tovor so odpeljali do Ljubljane. Tam so ga prevzeli barjanski zaščitniki in ga odpeljali čez reko krmskim partizanom. Vaška zaščita je skrbela, da partizani v Dolomiti niso bili lačni. Iz vaške zaščite so fantje odhajali k partizanom in tako zmogli vrste Dolomitskega odreda.

(Se bo nadaljevalo)

Nikola Božić o bojih pri Poljani

Dobro začeta, toda slabo končana knjiga

V zbirki »monografije enot NOV in PO Jugoslavije«, ki jo tiska Vojaško založniški zavod iz Beograda, je lani izšla knjiga Nikole Božića Sedma vojvodjanska brigada, in sicer kot dvaindevetdeseta knjiga take vrste. Natisnjena je v cirilici, obsega pa 574 strani. Uvod je napisal Dušan Sekić-Saca in obsega 8 strani, Božićevega besedila je 398 strani, 20 strani je namenjenih fotografijam (teh je 41), nadaljnjih 148 strani pa posvečenih pripadnikom 7. vojvodinske brigade. Seznam prinaša osnovne podatke za 3.528 njenih borcev, iz česar so razvidni skrbnost, natančnost in velik avtorjev trud pri zbiranju podatkov. Le škoda, da knjiga ne premore imenskega kazala in drugih sestavnih znanstvenega aparata.

Poudariti velja, da je Nikola Božić znan srbohrvaški publicist. Preučuje in opisuje narodnoosvobodilni boj v Vojvodini. Doslej je o tem napisal ali pripravil za tisk že več knjig, npr. Sečanje boraca 7. vojvodjanske brigade (1976), Batinska bitka (1978), Ravnica u plamenima (Sečanje boraca 6. vojvodjanske udarne brigade, 1984). Tudi v monografiji o 7. vojvodjanski brigadi je mogoče zapaziti, da mu pero zelo lepo teče ter da premore bogat besedni zaklad. Snov zna oblikovati v prijetno in napeto branje, ki ga spretno prepleta z zanimivimi spominskimi vložki preživelih borcev.

Ta ocena velja v celoti za prvih 229 strani besedila o 7. vojvodinski brigadi oziroma za čas od 2. julija do 31. oktobra 1944, ki ima naslov Brigada v partizanskih razmerah vojskovanja. Božić je to obdobje brigadne zgodovine temeljito raziskal, ugotovil in zapisal vsakega padlega ali ranjenega borca ter izbrskal mnogo zanimivih navedb. Gotovo mu je

prav to omogočilo, da je ta del brigadnega življenja popisal tako živo in nazorno, kot si je mogoče samo želeli. Več kakor škoda je, da knjigo ni nadaljeval v enakem razmerju, slogu in tempu, kakor jo je zastavil od začetka. V drugem delu knjige z naslovom Frontalni boji 7. vojvodinske brigade, ki obsega nadaljnjih 159 strani, se je Božić očitno preveč naslonil na jedrnat in zelo pregledno knjigo Srete Savića »51. vojvodjanska divizija«, pa ostaja ves čas v njeni senici. Poslej intenziteta pripovedi precej popusti, opisi vojaških operacij so močno skrženi, shematsko zaokroženi ali površni, čeprav gre za srčite in zelo pomembne bitke. Skratka, knjiga ni prelomljena samo oblikovno, ampak tudi stilistično in vsebinsko.

Da gre zares za nesorazmerno delitev in obravnavo snovi, priča tudi prostorska primerjava: za prve štiri mesece brigadnega obstoja in vojskovanja je avtor porabil 229 strani, za nadaljnjih šest mesecev in pol pa samo 159 strani. Za dosego ustreznega prostorskega sorazmerja, od katerega je odvisna tudi stilistična in vsebinska izenačenost, bi moral avtor za opis frontalnih bojev porabiti vsaj 372 strani, v resnici pa je opis skržil celo na 42,74 odstotka potrebnega prostora. Razumljivo je, da je to moralo prizadeti vse prvine kakovosti v vsebino vred, zlasti pa vrednotenja žrtev. Medtem ko Božić v prvem delu knjige žaluje tako rekoč za vsakim partizanom posebej, se v drugem delu knjige spomni samo padlih ali ranjenih poveljnikov in političnih komisarjev od voda navzgor, navadni padli ali ranjeni borci pa postanejo le še številke. Isto je z izkušnjami. Bralce dobi vtis, da boja iznajdljivost borcev, zlasti pa poveljnikov ni več imela v brigadi nikakršne domovinske pravice.

Ne gre pa samo za neizenačenost med prvim in drugim delom knjige. V oči bodejo tudi razlike v obravnavi posameznih bitk ali drugih frontalnih operacij, in sicer tako, da intenziteta peša tembolj, kolikor bolj se pripoved bliža koncu. Od teh operacij je najpopolnejša obdelana batinska bitka, ki ji je Božić posvetil 58 strani (Sreta Savić 29 strani), se pravi za vsak dan bitke nekaj več kot dve strani. Precej manj prostora je namenjeno bojem za obrambo virovitiškega mostišča, zanj je avtor porabil le 22 strani (Savić 47 strani). Še manj prostora je namenil bitki za uničenje nemškega mostišča pri Bolmanu, komaj 15 strani (Savić 36 strani), najmanj pa za operacije v končni ofenzivi za osvoboditev hrvaškega in slovenskega ozemlja. Pri tem je za čas od 11. aprila do 15. maja 1945 in za razdaljo od Osijeka oziroma do sotočja Drave in Donave do Pliberka na Koroškem porabil komaj 22 strani (Sreta Savić 72 strani). Zaradi tolikšne skrbnosti je po eni strani prizadeta preglednost nad operacijami in sodelujočimi enotami, po drugi pa tudi opis brigadnega življenja, saj je iz njene zgodovine izpadlo celo tako pomembno dejstvo, kot je bil pojav tifusa prve dni aprila 1945, ki ga Božić sploh ne omenja. Vrh tega utegne bralce motiti zlasti skop navajanje virov in pomanjkanje skic; v knjigi jih je samo osem, pa še te so enobarvne in sploh premalo nazorne.

Slovenske bralce bo najbolj zanimalo, kako je Nikola Božić obdelal bojevanje 7. vojvodinske brigade v prostoru od Dravograda do Pliberka, kjer so med boji po nemški kapitulaciji enote 3. jugoslovanske armade prišle v stik z enotmi 4. operativne cone JA.

V prvem delu knjige (229 strani) daje Božić vtis objektivnega zgodovinar-

ja, ki kritično tehta ne le sovražnikova, ampak tudi partizanska poročila. Isto je mogoče reči za opis batinske bitke, kjer vestno našteva vse sodelujoče sovjetske enote ter prikazuje njihove posege na bojni črti enot 51. divizije. Toda že med bolmansko bitko se temu pravilu izneveri tako, da pomoči 133. korpusa Rdeče armade in 16. bolgarske divizije 16., 36. in 51. diviziji 3. jugoslovanske armade ne omeni, čeprav je bila prav ta pomoč odločilnega pomena za uničenje nemškega mostišča pri Bolmanu. Podobni spodrsrljaj se mu je pripetel za 29. in 13. bolgarski pehotni polk, ki sta v času od 12. aprila do 4. maja 1945 sodelovala v bojih za osvoboditev Podravine; popolnoma enostranski pa je Božić pri opisu vojaških operacij na položajih pri Dravogradu, Poljani in Pliberku za čas od 12. do 16. maja 1945. Iz tega opisa sledi, kakor da so bile tu navzoče samo vojvodinske brigade. Namreč Nikola Božić je vse enote 4. operativne cone zreduciral na eno četo Tomšičeve brigade, ki da »je na križišču pri Poljani zamen poskušala zaustaviti« nemško 104. lovsko divizijo (z ostanki 22. in 91. nemškega korpusa itd.). Tudi v nadaljevanju je vse zasluge za razorožitev te divizije, ustašev in črnogorskih četnikov pripisal zgolj svoji in drugim vojvodinskimi brigadam, Resnica je drugačna.

Res je, da Nikola Božić za čas od 12. do 15. maja 1945 ni mogel natančno popisati premikov in ravnanja bataljonov 7. vojvodinske brigade, in sicer zato, ker je bil njen operativni dnevnik (AVII, štev. reg. 47-26/3, k. 1400) za čas od 9. do 17. maja 1945 po vojni uničen. Toda Božić bi bil moral kljub temu raziskati in pravilno prikazati položaj, kakršen je pri

Dravogradu, Poljani in Pliberku nastal z 9. majem

1945, saj so se mnoge listine enot 4. operativne cone vendarle ohranile.

Če bi ravnal tako ali vzel v roke ustrezno literaturo, bi lahko vedel tole: da je Mežiško dolino zavzel in zaprl 3. bataljon Tomšičeve brigade že 9. maja proti večeru, Dravograd s tamkajšnjimi mostovi za zasedel 10. maja 1945 ob 1.30 (Veliki finale na Koroškem, druga, dopolnjena izdaja 1977, str. 118 ter 168 do 173); desetega maja 1945 ob 22. uri je prišel v Dravograd tudi 2. bataljon Prekmurske brigade, ki je štel 508 mož, in uspešno preprečeval ustašem prehode čez tamkajšnje mostove, najprej skupaj s 3. bataljonom Tomšičeve brigade, nato pa skupaj z Bolgari in Vojvodinci; 16. polk bolgarske vojske je dosegel Dravograd 11. maja ob 2. uri zjutraj, čez dan pa je v Dravograd prišel še 12. bolgarski polk (prav tam, str. 235, od 292 do 296 ter od 301 do 306); še isti dan (11. maja) o mraku je Dravograd dosegla Zidanska brigada, ki pa je morala hiteti naprej v Celovec (prav tam, str. 238); šele za vsemi temi je prišla v Dravograd tudi prva vojvodinska enota (6. brigada 36. divizije), in sicer 12. maja 1945 med 2. in 4. uro; tovrstne za prevoz 2. in 1. bataljona 7. vojvodinske brigade od Dravograda k vasi Poljana je dala Tomšičeva brigada, ki je bila motorizirana že vse od 9. maja naprej; nemško 104. lovsko divizijo sta zarana 13. maja 1945 na križišču pri Poljani uspešno zaustavila 2. in 3. bataljon Tomšičeve brigade, ker pa se sovražniki niso hoteli vdati, so jim prišli na pomoč še 1. bataljon Tomšičeve ter 2. in 1. bataljon 7. vojvodinske brigade, ki so Nemce premagali z združenimi močmi; te ujetnike, ki jih je bilo 11.250 (ne pa čez 10.000, kot ugiba Božić), je pospremil v ujetništvo 4. bataljon Tomšičeve brigade čez prelaz Jezersko. Dravograda še videli niso; z ustaši pri Poljani so se 14. maja 1945 bojevali le 1. bataljon Slandrove brigade ter 1. in 2. bataljon Tomšičeve, 7. vojvodinska

z deli 8. vojvodinske brigade se je umaknila kljub zagotovilu, da bo svoj del zapore branila za vsako ceno; pred Pliberkom (na Libuški gmajni) so ustašem vnovič zaprli pot 3. in 4. bataljon Tomšičeve ter bataljoni Zidanske brigade, ki so proti njim izstrelili poslednje rafale, 7. vojvodinska brigada na žalost ni imela take možnosti in časti.

To so poglobitna dejstva, ki jih Nikola Božić zanemarlja ali obrača po svoje. Med drugim navaja, da je bila namška kolona pri Poljani ustavljena in prisiljena na pogajanja šele po odločni intervenciji Djure Ramasa, namestnika komandanta 7. vojvodinske brigade, čeprav so taka pogajanja s presledki trajala pred prihodom Vojvodincev najmanj osem ur. Tudi ni res, da bi Nemci prvi vžgali s flaki in mitraljezi, ampak so premirje prekršili s tem, ker so pogнали svoje tanke čez poljansko križišče. Po teh tankih stališarjih s protitankovskimi pestmi Stane Režen, komandant 3. bataljona Tomšičeve brigade, in neki komandir voda iz 2. bataljona Tomšičeve brigade. Splošno streljanje se je začelo šele potem, ko sta bila prva dva nemška tanka že v plamenih. In končno je tu še zadnji naboj 2. svetovne vojne, ki naj bi ga 7. vojvodinska brigada izstrelila pri Pliberku. Koliko je ta Božićeva navedba sprta z resnico, dokazuje še podatek, da jo je zapisal samo v naslovu.

Na koncu te polemične ocene še vprašanje!

Čemu Nikola Božić, Sreta Savić in Milan Basta tako trdovratno uporabljajo pohrvalene nemške izraze za koroška mesta, v katerih se dandanes prevladujejo Slovenci ali pa so prevladovali vsaj do začetka 2. svetovne vojne, npr.: Blajburg (Bleiburg) za Pliberk, Ajzenkapel (Eisenkappel) za Železno Kaplo in Citerdorf (Sittersdorf) za Žitaro vas, ko pa so na vseh (tudi povojnih) jugoslovanskih specialkah vsi ti in drugi kraji zapisani s prvotnimi slovenskimi imeni? Franci Strle

**Industrija
stavbnega
pohištva**

61310 ribnica
partizanska 3
jugoslavija

telefon: (061) 861-411

inovak okna
kombivak okna
okna s polkni
gibljiva polkna
notranja vrata
vhodna vrata
garažna vrata
lamelirani profili
lamelirane plošče

Alfonsinov obračun z generali

V Argentini se je pred kratkim začel sodni proces proti devetim generalom, med njimi proti trem bivšim predsednikom. Obtožnica jih med drugim bremeni smrti približno 20 tisoč argentinskih domoljubov, izginulih med devetletno vojaško vladavino, ki je sledila padcu peronistične predsednice Isabele Peron. Pred sodiščem v Buenos Airesu so se znašli tudi generali Rafael Videla, Robert Viola, Emilio Masera in Leopold Galtieri, ki jih je javni tožilec označil kot vrhovne ukazodajalce in politične krivce za vse, kar se je v Argentini dogajalo za časa vojaških hunt, še zlasti za odkrit državni teror z najvišjih vrhov. Zaradi takšnih dimenzij sojenja in prav zaradi nečesa popolnoma novega, kar bi se pred leti zdelo popolnoma nemogoče, so proces že razglasili za argentinski Nürnberg.

Argentinski predsednik Raul Alfonsin je s tem dejanjem prav gotovo postavil na kocko lastno življenje. Brez dvoma sta ob tem prevladala lastna vest in prepričanje, da ima podpora argentinskih državljanov, še zlasti podporo mater in sorodnikov pogrešanih. Najverjetneje je k takšni odločitvi pripomoglo tudi dejstvo, da je kompromitirani vojaški vrh oslabiljen tudi zaradi poraza v vojni za Falklandsko otočje in da proces podpira vsa demokratična javnost »zelene celine«.

Čeprav je Alfonsin ob prevzemu dal upokojiti trideset vodilnih generalov, pa se ne zdijo prav nič pretirane napovedi nekaterih, češ da se upokojena generalska elita s takšnim in podobnimi procesi ne bo mogla nikoli sprijazniti. Ni jih bilo malo, ki so svarili pred nezadovoljstvom nekaterih vojaških oseb tako v mornarici, pehoti kot tudi v letalstvu. Omenjali so celo možnost organizirane zarote proti Alfonsinu. Vplivni tednik El periodista na primer navaja, da grozi Argentini vrsta terorističnih napadov in trdi, da obstaja seznam s 473 imeni oseb, ki naj bi jih spravili pod rušo. Kot idejne sestavljalce seznama omenjajo tako imenovano »guardia hierra« ali »železno stražo«, nekatere cerkvene kroge, del poslovne oligarhije in oboroženih sil, ki jih muči nostalgija za minulimi časi, ko so imeli generali poglavito besedo.

Generali, ki so se zdaj znašli pred sodiščem, so v dobrih sedmih letih vojaške vladavine spravili državo v še slabši položaj, kot je bil

tisti za časa nesposobne predsednice Isabele Peron. Industrijska proizvodnja se je v Argentini v minulih letih zniževala tudi za 10 odstotkov na leto. Inflacija znaša menda že 800 odstotkov. Vrednost nacionalne valute se je v razmerju do dolarja zmanjšala v enem letu za več kot desetkrat. Neoliberalistična politična politika gospodarjenja vojaških hunt je botrovala številnim stečajem manjših in srednjih podjetij. Nazadovla sta celo nekoč visoko razvita kmetijstvo in živinoreja. Stopnja brezposelnosti je presegla 15 odstotkov aktivnega prebivalstva. Argentinski dolg tujini pa se je od približno štirih milijard dolarjev povečal na več kot 40 milijard. V takšnih razmerah so bili čedalje večji in pogostejši socialni nemiri, izbruhi nezadovoljstva in vojaški režim je stavke in demonstracije skorajda vedno dušil z nasiljem svojega represivnega vojaško-policijskega sistema.

Veliko bolj tragičen in okruten pa je rezultat tako imenovane »umazane vojne« proti levemu terorizmu, ko sta vojska in policija v sedemdesetih letih neusmiljeno obračunali z vsemi političnimi nasprotniki diktatorjev iz vrst argentinske armade. Na tisoče žrtve je obležalo na ulicah Buenos Airesa in drugih večjih mest, okoli 30 tisoč »disaparecidosov« pa naj bi bilo po podatkih argentinskih humanitarnih organizacij vpisanih na sezname pogrešanih oseb.

»Nacionalna komisija za pogrešane osebe«, ki jo je decembra 1983. leta ustanovil Raul Alfonsin, v svojem

poročilu ugotavlja, da so delo tajnih preiskovalnih centrov vodili visoki oficirji, pripadniki oboroženih sil ali varnostne službe. Poročilo so sestavili po zaslišanju in pripovedovanju redkih preživelih. Med drugim je mogoče prebrati grozljive opise, kako so žrtve na ukaz oficirjev sistematično mučili in do skrajnosti poniževali. Sadizem nad nemočnimi, skorajda nima primere v novejši zgodovini. Redki, ki so po naključju preživeli zverinstva, ugotavljajo, da cilj mučenja ni bilo nikakršno priznanje, temveč so se krvniki dobesedno izživljali in želeli izničiti človekovo dostojanstvo in osebnost zajetih. Po zverinstvih so žrtve pokončali z milostnim strelom. Trupla in morda še živeče so razkosali ali zažgali, tako da je bila kakršnakoli identifikacija nemogoča. To so med drugim potrdila mučna izkopavanja grobnic, saj so številna trupla pokopali kot brezimna.

Čeprav proces proti bivšim generalom podpira vsa tamkajšnja napredna javnost, Alfonsinova vlada še nikoli prej ni bila izpostavljena takšnim kritikam in napadom še vedno žive desnice. Razmere se zaostrujejo še zlasti zaradi težke gospodarske krize in zaradi še vedno nerazčiščenih odnosov z Mednarodnim denarnim skladom. Ta je zaustavil izplačilo že odobrenega posojila štirih milijard, ki jih komercialne banke posojajo Argentini. Brez novih posojil Argentina enostavno ne more izplačati svojih obveznosti v tem letu, kar bi utegnilo pomeniti možen drastičnih posegov v tamkajšnje življenje. Raul Alfonsin kot kaže bide odločen boj na več frontah. Hkrati z vojaškim vrhom ima namen obračunati tudi z ekonomsko oligarhijo. V prvomajskem govoru pred kongresom je med drugim poudaril, da vlada ne odstopa od načrtovane strategije, ki pelje k modernizaciji Argentine v vseh pogledih, in da takšno strategijo ne more omajati niti vprašanje zunanjih dolgov.

Miha Lamprecht

Rasisti prizanašajo samo sebi enakim

Zadnje dni aprila je svetovno javnost vznemirila novica, da se mednarodni kriminalci, znani kot vojaški plačanci, znova pojavljajo na prizorišču. Tokrat je na vrsti Srednja Amerika. Varnostne sile v Costa Rici so aretirale skupino 15 ameriških in francoskih plačancev v nekem taborišču nikaragovskih upornikov. V taborišču so zaplenili večjo količino pehotne in težke oborožitve ameriškega izvora. To akcijo kostariških sil ocenjujejo kot dokaz dobre volje vlade v San Joseju, potem ko je vlada v Managui predlagala ureditev odnosov med državama.

Precej drugače pa je na drugem kraju južne poloble, v Južni Afriki. Iz nekega južnoafriškega zapora so izpustili »Norega Mika«. Odsedel je komaj dve od desetih let zaporne kazni, na katero je bil obsojen zaradi »ugrabitve letala«, pa čeprav je šlo za zločinsko obliko bega po neuspelem političnem zločinu.

Kdo je človek, ki je v Afriki znan kot »Mad Mike« ali tudi »Stekli Mike«. Njegovo prava ime, ki pa ne pomeni dosti, saj ga redko uporablja, je Michael Hoare. Vedno se pojavlja tam, kjer je treba neko napredno misel ali ureditev na silo zatreti in že na začetku onemogočiti. Ne sprašuje veliko, le denarja mu morajo ponuditi dovolj.

Po svoji zunanosti Michael Hoare ne ustreza podobi brutalnega morilca. Tisti, ki ga srečujejo v ekskluzivnih klubih, bi ga

pripeljalo na letališče Victorija iz Južne Afrike okoli 50 moških, ki so se izdajali za člane nekega rugbyjskega moštva. Toda cariniki so pregledali njihovo prtljago in našli v njej avtomatsko orožje namesto športne opreme. V paničnem strahu so ti »športniki« začeli streljati na vse strani. Sejšelske varnostne sile so prijele pol ducata napadalcev, večina teh »prevratnikov« pa se je med streljanjem umaknila v neko indijsko potniško letalo. »Mad Mike« je nameril brzostrelko v posadko in zahteval, da letalo zapusti otoke. Odpotovali so tja, od koder so prileteli – v Južno Afriko.

Napad na suverenost in neodvisnost otoške republike je imel mednarodni odmev. Čeprav je sojenje zoper aretirane prevratnike jasno dokazalo, da je bil njihov cilj strmoglaviti napredno vladno pod vodstvom predsednika Alberta Renēja in s tem utreti pot za vrnitev prozahodnega marionetnega režima Jamesa Manchama na oblast, so bili v Južni Afriki drugačnega mnenja.

»Norega Miklavža« in njegovih družabnikov niso obtožili političnega zločina, temveč samo »ugrabitve letala«.

Kljub temu se je Hoare počutil kot v precepu. Poskušal je zvaliti krivdo na »tiste v ozadju« njegove pustolovščine na Sejšelih. Trdil je, da je rasistični režim v Pretoriji najel vojake, da bi s pomočjo teh najetih »lovskih psov« odvrnil za ZDA strateško

Takšna je bila prtljaga rugby ekipe, ki je iz Južne Afrike dopotovala na Sejše. V ohišju otroških igrač se je skrivalo avtomatsko orožje izraelskega in južnoafriškega izvora.

imeli za aristokrata. Zdaj 68-letni Irec po rodu je bil med drugo svetovno vojno pripadnik britanske daljnovzhodne armade, kjer je napredoval do majorja. Potem ko je odslužil vojaščino, se je preselil v Južno Afriko, kjer je nekaj časa vodil bogate brezdelneže na lov. Toda safari te vrste Hoareja ni zadovoljil. Ko so v petdesetih in šestdesetih letih imperialistični krogi na vseh straneh iskali vojake, ki naj bi ustavili pohod že zaslužjenih narodov k svobodi in neodvisnosti, je bil Hoare prepričan, da je nastopila njegova ura.

Kot zaupnik Lumumbovega morilca Čombeja je zbral okoli sebe nekaj ducatov sebi enakih, katerih edini pogoj je bil – denar. Za 1000 dolarjev na mesec je ekipa »divjih gosi« 5. oddelka zairskih komandos pobila v nemirnem Zairu kdo ve koliko ljudi. »Ubiti je treba še zadnjega upornika«, je bil za Hoareja cilj njegove tedanje misije. Zaupali so mu jo tisti, ki so čutili, da so njihovi interesi v z bakrom bogati afriški deželi resno ogroženi.

Potem ko je zaradi kasnejšega razvoja položaja v nekdanji portugalski koloniji Mozambiku, kjer se je bojeval proti borbem osvobodilnega gibanja »frelimo«, potihnil hrup okoli Hoareja, se je njegovo ime znova pojavilo na površju 25. novembra 1981. Tistega dne so tiskovne agencije poročale, da so v sejšelski republiki poskušali izvesti državni udar.

S potniškim letalom se je 25. novembra

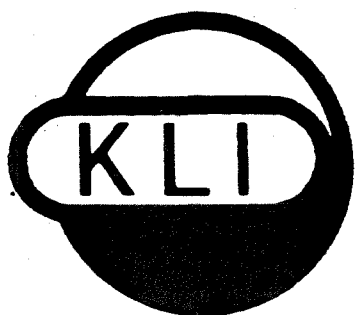
zelo zanimivo otočje od njegove neodvisne usmeritve in ga znova podredili imperialističnemu vplivu.

Najprej je šef rasističnega režima Botha ogorčeno zavračal vsako možnost, da bi bila njegova vlada vmešana v dogajanja na Sejšelih. Policijski minister je poskušal stvar ublažiti in dejal, da »divje gosi« niso naredile na letališču Victoria nobene posebne škode, le nekaj šip so pobile. Po Hoarejevih izjavah sta morala premier Botha in njegov minister priznati, da »so neopoblašteni pripadniki oboroženih sil – vsekakor pa z vednostjo CIA podružnice v Pretoriji – urili prevratnike in jih opremili z orožjem, strelivom in komunikacijskimi sredstvi.«

Ker je Hoare dokazal soudeležbo južnoafriškega režima pri posegu na Sejšelih, si je nakopal jezo nekdanjih delodajalcev. Drugače kakor 34 njegovih soobtoženih, ki so bili obsojeni le na simbolične kazni na pol leta zapora, a so jih po 16 tednih že izpustili, so njega obsodili na 20 let zapora, od katerih jih je moral prvih 10 let nastopiti tja.

Ta čas pa se je zgodilo marsikaj takšnega, da južnoafriški režim ni mogel pozabiti na Hoarejeve usluge in njegove spretnosti. Ponudili so mu udeležbo v akcijah proti južnoafriškim aktivistom, ki terjajo ukinitve rasističnih zakonov. Ker je privolil, so ga tudi izpustili. Odsedel je komaj desetinodmerjene kazni.

fl

KLI LOGATEC
TOZD: SP
OKNA

Emona Posavje

Trgovina in gostinstvo n. sol. o.
68250 Brežice, Cesta prvih borcev 35
Telefon: (068) 61-240

ARCOMURKA

DELOVNA ORGANIZACIJA DELIKATESA

Trgovina na debelo, drobno in proizvodnja Ljubljana, o. sol. o.
LJUBLJANA, Stegne 3
Telefon: n. c. (061) 558-241
Telegram: DELIKATESA LJUBLJANA

Vabila

Jubilejno srečanje borcev 2. brigade VDV – NO bo 26. maja v Kobjeglavi na Krasu.

Ob 9. uri bo zbor skupnosti borcev brigade. Nato bomo delili spominski znak brigade in priznanje za udeležbo v NOB. Ob 12. uri bo osrednja slovesnost s kulturnim programom. Slavnostni govornik bo general-polkovnik Branko Jerkič. Nato bo tovariško srečanje. Za borce, ki se bodo odločili za prihod na proslavo z vlakom prek Nove Gorice ali Sežane, bo na železniški postaji Štanjel organiziran prevoz do Kobjeglave in nazaj.

Odbor 2. brigade VDV–NO

★

Vse borce 4. SNOUB Matija Gubec iz obalnokraškega območja, Istre in Trsta vabimo na ustanovni zbor skupnosti borcev. Zbor bo v soboto, 25. maja 1985, ob 10. uri v prostorih LB Splošne banke Koper, Koper C. JLA 14 v sejni sobi v 6. nadstropju. Na zboru bomo ustanovili pododbor Skupnosti borcev za navedeno območje in sprejeli program dela.

To obvestilo velja kot vabilo za borce, če niso dobili pismenega vabila.

Iniciativni odbor

★

Vabimo vse borke in borce 3. SNOUB Ivana Gradnika na proslavo in tovariško srečanje, posvečeno 42-letnici formiranja brigade in 40-letnici osvoboditve, ki bo 25. 5. 1985 na letališču v Ajdovščini – skupaj z enoto JLA iz Ajdovščine, ki goji in nadaljuje tradicije slavnih gradnikovcev.

Preskrbljeno bo za dobro počutje. Pridite v čim večjem številu.

Domicilni odbor

★

Ob 40. obletnici osvoboditve bomo v Knežaku 26. 5. 1985 ob 14. uri odkrili veličasten spomenik 7. banijski udarni diviziji, ki je na tem območju z drugimi enotami 4. armade bila zadnje boje s 97. elitnim nemškim korpusom.

Ob tej priložnosti vabimo borce, ki so sodelovali v teh sklepnih bojih, in druge borce in občane. Vabimo tudi borce nekdanjih kurirskih relednih postaj Primorske, ki imajo domicil na našem območju.

Posebni vabil ne bomo pošiljali.

KO ZZZ NOV Knežak
in DPO v KS Knežak

★

V nedeljo, 2. junija 1985, bo ob 11. uri na Hribu svobode v Ilirski Bistrici proslava »40 let zmage nad fašizmom ter osvoboditev Istre in Slovenskega primorja.«

Osrednji odbor prekomorcev vabi vse borce prekomorskih brigad in drugih enot NOVJ za zborovanje. Že ob 10. uri se bomo zbrali na Hribu svobode ob svojih bojnih zastavah.

Vabljeni so pripadniki enot 7. in 9. korpusa ter drugih enot 4. armade, 4. hrvaškega korpusa, 29. hercegovaške udarne divizije, aktivisti OF in NOB ter drugi.

Občinske odbore prosimo, da o programu obvestijo predsednike odborov skupnosti borcev, ki so jim podelili domicil.

Odbor

★

Ob praznovanju 40. obletnice osvoboditve prireja odbor za koncentracijska taborišča Auschwitz in Ravensbrück pri predstevu republiškega odbora ZZZ NOV Slovenije srečanje bivših internirancev obeh taborišč iz Jugoslavije in iz zamejstva v času od 19. do 22. septembra 1985 v Verudeli pri Pulju. Vsi občinski odbori ZZZ NOV Slovenije in republiški odbori ZZZ NOV republik in pokrajin so seznanjeni o programu srečanja in zbirajo prijave do 31. maja 1985. Srečanje bo pod geslom Mir je edina pot v srečnejšo bodočnost.

Na srečanju se bomo spomnili vseh sotripinov, ki jih ni več med nami, in obujali spomine na veliko tovarištvo in enotnost, ki smo ga doživljali v taborišču in ga doživljamo še danes.

Organizacijski odbor Srečanja

★

Odbor skupnosti borcev 3. brigade VDV poziva vse borce te brigade na zbor, ki bo 2. junija 1985 v Trbovljah. Zbrali se bomo ob 9. uri v Delavskem domu v Trbovljah.

Priprnite si odklikovanja in pridite v uniformi, če jo imate. Zbor bo posvečen prazniku občine Trbovlje, kjer ima brigada domicil. 40. obletnici osvoboditve in 41. obletnici ustanovitve brigade. Ob tej priložnosti bodo borci prejeli spominske medalje 3. brigade VDV.

Vabila bodo po seznamih razposlali odbori skupnosti borcev bataljonov. Če ga pa kdo le ne bi prejel, naj na zbor pride na osnovi teh obvestil.

Odbor skupnosti borcev
3. brigade VDV

Skupščina krajevnih skupnosti Ankanan in krajevna konferenca SZDL Ankanan vabita na slovesno odprtje doprsnega kipa našemu krajanu, revolucionarju in narodnemu heroju Alešu Beblerju-Primožu, ki bo v soboto, 25. maja 1985, ob 10. uri v spominskem parku v Ankananu.

★

Pri založbi Borec je izšla knjiga o 31. diviziji, avtorja Stanka Petelina-Vojka. Knjiga je po vsebini zanimiva, ker prikazuje bojno pot divizije, vse njene aktivnosti in drugo. Veliko je slikovnega materiala in zemljevidov. Cena knjige bo predvidoma 1.500 dinarjev.

Odbor skupnosti borcev 31. divizije priporoča borcem 31. divizije, da naročite knjigo pri založbi Borec v Ljubljani. Založba Borec bo poskrbela, da bo knjigo mogoče kupiti na proslavah, kjer bodo navzoči borci 31. divizije.

V nedeljo, 2. junija 1985, bo ob 11. uri v Ilirski Bistrici osrednja proslava ob 40. obletnici osvoboditve Primorske s Trstom in Gorico ter Istre. Vabimo vse borce enot 31. divizije, ki so se bojevali v enotah divizije in sodelovali pri dokončni osvoboditvi Primorske.

Sedemnajsti zbor aktivistov in borcev Gorenjske bo ob 40. obletnici osvoboditve v nedeljo, 9. junija 1985, ob 11. uri v Begunjah na Gorenjskem.

Vse gorenjske občine so 31. diviziji podelile domicil. Odbor skupnosti borcev 31. divizije vabi borce enot 31. divizije da se udeležijo zboru.

Odbor Skupnosti borcev
31. divizije NOV in POJ

Obvestila

Vsem privržencem športa, rekreacije, ljubiteljem sprehodov v naravo in gore, mladim in starejšim smo ponovno pripravili vsakoletni pohod na Poljano pod Storžičem. Letos bo že devet let po vrsti prvo nedeljo v juniju, to je 2. 6. 1985. Začetek pohoda bo ob 6. – 10. ure.

Pot je primerna za vse udeležence, tudi nekoliko starejše. Začela se bo v slikoviti vasi Trstenik, kamor se bo mogoče pripeljati s kolesi, avtomobili in avtobusi. Cilj pohoda bo pastirska planina Velika Poljana, ki širi svoje pašnike v sedlu med Tolstim vrhom in Storžičem.

Dosedanji udeleženci naj prinesejo s seboj evidenčne kartončke zaradi vpisa pohoda. Na cilju bomo udeležence nagradili s simbolično nagrado – značko pohoda in požirkom čaja. Tisti pa, ki se bodo letos udeležili pohoda petič, dobijo še posebno priznanje.

Sportno društvo Kokrica

★

Prosimo vse nekdanje borce Jurišnega bataljona 18. divizije, naj zaradi podelitve spominske medalje pošljejo svoje podatke: ime in priimek ter natančen naslov. Podatke pošljite na naslov: Franc Bizjak, 61000 Ljubljana, Tržaška 43.

Zbor in podelitev spominskih medalj in plaket bo v soboto, 15. junija 1985, ob 10. uri v Domu JLA Ljubljana, soba 141, 2. nadstropje.

★

Slovenski interniranci so skupaj z jugoslovanskimi interniranci z udeležbo na osrednjih proslavah v Auschwitzu, Buchenwaldu, Ravensbrücku, Dachau in Mauthausenu dostojno proslavili svojo osvoboditev združeni z vsemi evropskimi narodi, ki so trpeli in umirali v zloglasnih nacističnih koncentracijskih taboriščih. Ob teh proslavah so bili ogorčeni nad dejanji predsednika velike države, ki je tudi veliko žrtvovala, da je bil zloglasni nacizem premagan.

Udeležili smo se tudi proslave v zloglasnem ustaškem taborišču Jasenovac in v Rižarni v Trstu.

V soboto, 1. junija 1985, se bomo ob 10. uri zbrali na tradicionalnem srečanju internirancev in drugih borcev z mladino na Ljubljano, kjer bomo tudi proslavili 40. obletnico osvoboditve in odkrili spomenik na kraju, kjer so nacisti sežgali okrog 30 internirancev, največ Francozov, zato bo na proslavi in pri odkritju večja udeležba nekdanjih francoskih internirancev.

Pričakujemo tudi večjo udeležbo iz Slovenije kakor tudi iz zamejstva iz Trsta, Gorice in Koroške.

Dne 8. junija 1985 bo ob 11. na Brestanškem gradu proslava 40. obletnice vrnitve slovenskih izgnancev v domovino, združeno s proslavo občinskega praznika občine Krško. Na to proslavo vabimo zlasti prebivalce Stajerske in Gorenjske, odkoder je bilo največ izgnanih Slovencev.

Ker se pripravlja organiziran prevoz v Brestanico z vlaki oziroma posebnimi vlaki, prosimo udeležence, naj se prijavijo pri svojih občinskih organizacijah ZZZ NOV vsaj do 30. 5. 1985, da bi nam lahko občinske organizacije sporočile število prijavljenih.

Dne 9. 6. 1985 ob 11. uri bo v Begunjah 17. zbor gorenjskih aktivistov, združen s proslavo 40. obletnice osvoboditve iz begunjskih zaporov.

Komisija za bive politične
zapornike, internirance in
izgnance pri predstevu
RO ZZZ NOV Slovenije

Skupnost borcev 1. dolenskega partizanskega bataljona bo organizirala v soboto, 19. oktobra 1985, leta, 5. srečanje in 3. občni zbor skupnosti borcev bataljona v Kostanjevici na Krki. Srečanje borcev bataljona bo organizirano v organizaciji družbenopolitičnih organizacij v Kostanjevici in pododbora skupnosti za gorjansko območje.

Ob srečanju borcev bataljona bo SO Krško podelila bataljonu domicilno listino občine. Skupnost bataljona bo podelila spominski trak številnim ozdom, ki so prispevali finančna sredstva za delo in zbiranje gradiva za monografijo bataljona. Podelili bodo spominsko medaljo še borcem, ki je do sedaj še niso prejeli. Spominsko medaljo bo podelil odbor skupnosti tudi svojem padlih in umrlih borcev tega bataljona.

Priporočamo vsem borcem bataljona, da se srečanja v Kostanjevici udeležijo in da si že sedaj rezervirajo napovedani datum za srečanje s soborci 1. dolenskega partizanskega bataljona.

Odbor skupnosti
borcev bataljona

★

Obveščene smo, da bo v začetku junija v Splitu izšla knjiga »Jugoslovanke in kazni-onicama fašističke Italije (1941–1944)« in da želijo knjigo predstaviti na srečanju na Plitvicah 24., 25. in 26. junija. Na srečanju bi lahko dobile knjigo za 1.400 dinarjev, za enodnevni penzion v hotelu pa bi bilo treba plačati 2.300 dinarjev. Srečanje bo, če bo najmanj 50 prijav.

Tovarišice iz Slovenije, ki bi se udeležile tega srečanja, naj takoj sporočijo na naslov Općinski odbor SUBNOR Split, Ban Mladencova 9, če bodo prišle na srečanje in če bodo kupile knjigo. Vse prijavljene bodo dobile nadaljnja obvestila iz Splita. Obveščamo še, da je do Plitvic najugodnejše potovati z avtobusom prek Zagreba. Do Zagreba vozijo iz Ljubljane avtobusi pogostejše kot vsako uro, in prav tako iz Zagreba do Plitvic.

Upamo, da se bo kljub precejšnjim stroškom in morebitnim drugim zadržkom odločilo za srečanje na Plitvicah tudi nekaj tovarišic iz Slovenije.

Odbor za italijanske ženske
kaznilnice pri komisiji za bive
politične zapornike, internirance
in izgnance RO ZZZ NOV Slovenije

★

Komisija za zgodovino in razvijanje revolucionarnih tradicij bo ob 40-letnici osvoboditve izdala obširno monografijo pod naslovom Partizanski kurirji, ki bo na več kot 700 straneh in s slikami opisovala nastanek in razvoj kurirskih zvez v Sloveniji. Znano je, da je bila organizacija kurirskih TV postaj v partizanskem boju na Slovenskem edinstven primer ne le pri nas v Jugoslaviji, marveč tudi v uporniškem gibanju v vsej Evropi: v teh TV postajah so delovale manjše skupine posebno pogumnih partizanov, ki so dan za dnem neutrudno prenašali in odnašali sporočila iz glavnega partizanskega središča v Kočevskem Rogu v politične in vojaške enote, ki so bile razporejene po vsej Sloveniji. V to pogumno, učinkovito in vztrajno kurirsko vojsko je bilo v 145 TV postajah vključenih nad 2000 borcev, od katerih je več kot 500 kurirjev pri izpolnjevanju svoje dolžnosti dalo svoje življenje. Sto in sto najrazličnejših doživetij iz življenja kurirjev je zbranih v tej knjigi, katere avtor je Rado Zakonjšek. Lepo opremljena knjiga – s ščitnim ovitkom – bo zaradi zanimive vsebine izjemno dragoceno darilo prijatelju ali poslovnemu znanцу. Knjigo v prednaročilu lahko dobite z ugodnimi plačilnimi pogoji 50 odstotkov popusta in stane samo 1000 (tisoč) dinarjev, če jo naročite takoj pri Odboru 4. brigade VDV – Ljubljana Cigaletova 15, denar pa nakažite na žiro račun Ljubljanske banke 5010L-678-69276.

Poizvedbe

Prosim vse borce udeležence napada 8. aprila 1945 na policijsko postojanko v Zgornjih Gorjah pri Bledu, da sporočijo svoje naslove, ker bomo v maju imeli srečanje po 40. letih.

Posebno rad bi se srečal s tovarišem Janezom Ruparjem, ki je bil skupaj z menoj preoblečen v nemško uniformo. Vdrla sva v bunker, nato pa se je začel srdit boj za postojanko, ki je bila uničena. Oglasite se na naslov: Peter Plesnik, Gotska ul. 3, 61117 Ljubljana.

★

Zbiramo gradivo za izdajo knjige o spominskih obeležjih v občini Škofja Loka.

V vasi Ravne pri Zireh je spomenik, posvečen 16 borcem, ustreljenim 15. novembra 1943. Znano je, da so tega dne Nemci in domobranci ujeli 14 borcev in dve borki in jih ob zidu hiše Ivana Mlinarja, po domače Matečka, ustrelili. Bili so borci Vojkove in Gradnikove brigade, verjetno doma s Primorske. Potrebujemo imena in druge podatke o ustreljenih borcih.

Janez Ivanež, roj. 1916 v Gorjah, je bil kurjaški pomočnik v Radovljici. Kot kurir je bil ujet na Zirovskem vrhu in 9. 2. 1944 ustreljen za Kamnitnikom v Škofji Loki. Nimamo njegovih rojstnih podatkov in funkcij, ki jih je opravljal v NOV.

Prosimo ves, ki karkoli vedo o navedenem, naj to sporočijo na občinski odbor ZZZB NOV Škofja Loka, Kidričeva 1, tel. 60-006.

★

Letos pride na počitnice v Jugoslavijo družina iz Velike Britanije. Njihov oče se je med vojno spoznal z vodnikom Antonom Tominsom, ki bi ga rad ponovno srečal. Vodnik Anton Tomins se je 1944. leta udeležil tečaja za bolničarje v San Vitu v Italiji. Tam sta se tudi spoznala z angleškim državljanom. Vodnik Tomins je imel takrat približno 23 let. Radi bi izvedeli njegov naslov. Sporočite ga na: Steven Stojanović, Odele-nje za štampu, britanska ambasada, Gen. Zdanova 46, 11000 Beograd.

★

Peter Vončina, rojen, 22. 2. 1912., je šel v partizane takoj leta 1941. Bil je v Gubčevi brigadi. Do leta 1943. se je oglašal svoji družini. Leta 1943 so ga priključili 14. diviziji. To smo izvedeli iz knjige, ki je nedavno izšla in opisuje pot 14. divizije na Koroško. V knjigi piše, da je padel nekaj dni pred koncem vojne na Koroškem. Po vojni smo ga iskali in povsod poizvedovali po njem, a nismo mogli ničesar izvedeti.

Po vojni je ostala sama mati z nami tremi majhnimi otroki in s požgano kmetijo visoko v hribih. Radi bi izvedeli vsaj to, kje je pokopan naš oče.

Albert Vončina
Vojsko 27, 65280 Idrija

**Utok, tovarna usnja
Kamnik,
n. sol. o., Usnjarska 8,
61240 Kamnik**

Telex 31416 YU Utok
Telefon: (061) 831-922

TOZD Usnjena konfekcija, n.sol.o. 50140-601-32410
TOZD Usnjarna, n.sol.o 50140-601-32405
Delovna skupnost skupnih služb 60140-607-78118
TOZD Maloprodaja, n.sol.o 50140-601-32725

Prodajalne:

Kamnik, Koper, Sežana, Bled, Celje, Ljubljana, T. Velenje, Maribor.

Ponovno pojasnilo o fantih s Sardinije

Tovariš Jakob PODBOJ iz Postojne se v TV-15 z dne 11. 4. 1985 pod naslovom Seznam Slovencev v italijanski vojski čudi, kako to, da sem pozabil omeniti tudi seznam Slovencev, ki so bili pri 46. polku divizije Sabauda.

Najprej moram pripomniti, da me že sam naslov Podbojevega odmevnega prispevka resno moti, ker zavaja bralce. Tu namreč ne gre za seznam vseh Slovencev in istrskih Hrvatov, ki so bili v italijanski vojski širo po Italiji, Sardiniji, Korziki, Afriki, Grčiji, Albaniji in drugod. Ta seznam bi bil tako dolg in zapleten, da bi ga danes po več kot 40 letih le težko sestavil še tako sposoben in dosleden zgodovinar ali kronist, dasiravno ti podatki obstajajo v italijanskih vojaških arhivih. Zato bi se moral naslov prispevka glasiti: Seznam Slovencev in istrskih Hrvatov, ki so bili v sestavi divizije Sabauda na Siciliji. Brez dvoma tudi mene zanima ta številka, vendar se zaradi previdnosti v številke, ki niso in ne bi bile avtentične, nisem in ne bom spuščal. Tovariš Podboj sicer navaja 140 Slovencev in istrskih Hrvatov, ki so bili v sestavi 46. polka, vendar je lahko ta številka samo relativna, ker so bili 4 bataljoni in pristabne enote razmeščene na dokaj obsežnem območju mesta Palermo in širše okolice. V sestavi divizije pa sta bila še 45. polk pehote in 13. polk artilerije in so bili tudi v teh enotah v enakem sorazmerju potaknjeni Slovenci in istrski Hrvati.

O seznamu, ki ga omenja Podboj, ne vem ničesar, dasiravno ne trdim, da ni resnično obstajal. Razlog, da za ta seznam nisem vedel, pa je v tem, da sem sam pobegnil iz enote že 25. 12. 1943. Podboj pa navaja, da je seznam izročil Leontiču šele 27. 12. 1943. Podatek mojega pobega je avtentičen, saj je tako zapisano tudi v mojem

matičnem listu na vojaškem okrožju v Vidmu. Živa priča pa je tudi Ivan Boštjančič iz Prestranka št. 32 pri Postojni. Z njim sva ta dan med prvimi skupaj pobegnili v sanatorij La Rocca. Zelo živo se spominjam, da naju je Leontič ozmerjal in naju prepričeval, naj se vrneva v enoto in počakava legalnega odhoda vseh. Ker pa sva mu odločno odgovorila, da se ne nameravava vrniti, in če naju ne sprejme, da se bova prebijala v Gravino na lastno past, je popustil ter naju namestil v sanatoriju.

Nenazadnje naj v dopolnilo mojega dodatnega prispevka na odmev o Sardečiji knjigi Tigrova sled povem, da sem želel bralcem knjige Tigrova sled in javnosti povedati resnico o tem, kdo smo bili skupina fantov s Sardinije, kdaj in od kod smo prišli. Še prav posebno pa sem želel povedati resnico, da so se dogodki v sanatoriju La Rocca pri Palermu odvijali z nami povsem drugače, kot jih opisuje Sardeč v svoji knjigi.

IGNAC LAHARNAR

Kako do spominskega znaka Jelenov žleb 1943?

Zaradi bolezni nisem bil na proslavi v Jelenovem žlebu, zato nisem mogel prevzeti spominskega znaka. Zdaj pa ne vem, kje bi ga dobil. V TV-15 14. februarja 1985 piše, da je Gubčeva brigada prejela 300 znakov, Cankarjeva 300, Tomšičeva in Serčerjeva, ki nista neposredno sodelovali v tem boju, pa po 50 spominskih znakov. Za predhodnico Cankarjeve brigade so šli člani štaba 2. operativne cone, v gosteh pa je bil tudi Janko Sekirnik-Simon. Z njimi smo bili še obveščevalci Krese-Čoban in nekaj kurirjev štaba cone. Po prvih strelah nas je Milovan Šaranovič takoj poslal desno v hrib z nalogo, naj zavzamemo vrh pred Italijani. To nam je tudi uspelo, in tako

smo začeli boj z Italijani in jih tudi zavrnili. Tako smo kurirji cone s Čobanom na čelu zadržali dominantno točko, dokler se nam ni pridružil bataljon Gubčeve brigade. Po bitki se je Šaranovič jezil, ker ni poslal nekaj borcev za italijansko komoro, kajti potrebni smo že bili hrane. Sam sem štel mrtve Italijane na cesti, po Šaranovičevem nalogu. Naštel sem 101 mrtvega sovražnika. Tako upam, da smo si spominski znak Jelenov žleb 1943 zaslužili tudi kurirji štaba 2. operativne cone.

SREČKO GRAŠIČ

Prebrala sem dobro knjigo

Avtorici knjige Zaupanje Danici Potokar-Ribičič se zahvaljujem za njen trud pri zbiranju podatkov in spominov, zajetih v njeni knjigi. Knjiga spominov na leta narodnoosvobodilnega boja je res iskrena in nepoveličevana pripoved o avtoričinih doživljajih. Všeč mi je njeno iskreno pripovedovanje o letih odrasčanja in o ljudeh iz njene vasi Breg pri Litiji.

Pri branju njenih spominov se je tudi meni utrl spomin na otroška leta, ki sem jih preživljala v neposredni bližini na Grbinu pri Litiji. Poznala sem njene domače in bližnje in daljnje sosedo. Kot otrok sem bila nešteto krat s starši v Potokarjevi gostilnici. Lepo je, če te nekdo vodi po poteh, ki so že tako daleč v pozabi, a se nenadoma znajdeš med nekoč tako dobro poznanimi obrazi ljudi – sošolcev, sosedov in znancev.

V drugem poglavju mi izredno ugaja njen odkritosrčni opis težav med napornimi pohodi po Moravškem in Savinjskem hribovju. Zbudila mi je nepozabne spomine na lepe kraje Gornje in Spodnje Savinjske doline, kje sem tudi jaz preživljala lepe, a večkrat nevarne zgode in nezgode svojega partizanskega življenja. Tudi moja pljuča niso bila kos vzpetinam, zato sem pristala pri gospodarski komisiji 4. operativne cone pod goro Oljko.

Čakala sem, če se bo kateri od litijskih borcev ali aktivistov odzval in priporočil knjigo Zaupanje bralcem, še posebno borcem NOB, pa žal do sedaj nisem zasledila niti vrstice. V časopisu TV-15 Naš tovariš je bil objavljen le sestavek odgovornega urednika Zvoneta Kržišnika, ki je lepo opisal to vsebinsko zanimivo partizansko knjigo.

Štirideset let bo minilo, odkar sem odšla iz Litije, zato me zanima vse, kar se nanaša na moj rojstni kraj. A žal v Litiji med partizanskimi borci ni piscev krajših člankov. Pohvalno pa je, da imajo Litijani sedaj dve dobri knjigi o NOB – Jekleno pest, avtorja Jožeta Štoka in sedaj Danice Ribičič Zaupanje.

Tovarišici Danici Ribičič-Veri še enkrat hvala za lepo in zanimivo knjigo, ki jo toplo priporočam bralcem.

EMA DOLŠEK-BIZJAK

Odgovor na članek

O Levstikovi brigadi

Jože Jenič iz Maribora piše, da do sedaj v TV-15 ni prebral, da bi 8. SNOUB Frana Levstika praznovala 40-letnico ustanovitve brigade. Toda ob proslavi 40-letnice ustanovitve brigade, ki je bila 10. septembra 1983 v Šmarju Sap, smo obveščali borce prek glasil: TV-15, Delo, Dnevnik, prek televizije in radia. Vsem borcem, za katere imamo naslove, smo poslali tudi osebna vabila. Ob tej priložnosti je bil v TV-15 objavljen tudi članek o bojih Levstikove brigade v okolici Ljubljane 1943, ki ga je napisal Janez Perovšek. Tudi za proslavo obletnice bojev in zmag nad belo gardo v Koprivniku, ki je bila oktobra 1984, smo vabili borce prek sredstev javnega obveščanja. Že prej smo prek TV-15 večkrat obveščali borce, naj pošljejo svoje podatke o udeležbi v brigadi in natančne naslove za popolnejšo evidenco in pisanje monografije.

Na proslavi v Šmarju Sap smo 250 navzočim borcem razdelili spominske medalje, nekateri borci so jih pa kasneje dvignili na odbor skupnosti brigade. V kartoteki naše brigade imamo evidenčni karton o Jožetu Jeniču brez naslova in drugih podatkov.

Če Jože Jenič ali še drugi želijo biti evidentirani v seznamu borcev, naj pošljejo svoje podatke o udeležbi v brigadi in na-

tančen naslov na: Odbor skupnosti borcev 8. SNOUB Frana Levstika, Vrtača 11, Ljubljana.

ODBOR SKUPNOSTI

O anglo- ameriški zasedbi Trsta

V TV-15 Naš tovariš, št. 16/17 z dne 26. aprila 1985, je bil objavljen hvalevreden članek tovariša Franca Habjana z naslovom Jurišni bataljon 30. divizije je bil predhodnica 4. armade med osvoboditelji Trsta. Toda naključen napačen podatek je v članku, ki ga lahko popravim, ker sem bil 1. maja 1945 komandant mesta Trst po nalogu Glavnega štaba NOV in POS v soglasju s CK Slovenije. Na 12. strani piše v članku takole: »Ko so partizanske enote že popolnoma osvobodile Trst, je v noči z 2. na 3. maj prišla v Trst anglo-ameriška vojska, ki je zasedla predele Trsta.«

Podatek, da je anglo-ameriška vojska zasedla nekatere predele Trsta, vnaša netočnost v takratne zgodovinske dogodke. Anglo-ameriška vojska ni zasedla niti pednja nekega predela Trsta. Zvezni angleški oficir je prišel 12. maja dopoldne k meni v komando mesta Trst, torej še pred prihodom anglo-ameriške vojske, ki je prodirala iz Italije proti Trstu. Prinesel je predlog komandanta anglo-ameriških enot, naj se Trst razdeli na enaka dela. Polovica mesta naj bi bila pod anglo-ameriško upravo, druga pod jugoslovansko, vsaka s svojo komando mesta. To sem takoj zavrnil, češ, da je jugoslovanska vojska osvobodila Trst, in bo pod našo oblastjo, z eno komando mesta, da pa bo šla zaveznikom v vsakem pogledu na roko.

Tako je ostalo, ker niso želeli neprijetnosti. Za vsako nastanitev anglo-ameriških enot ali za katerokoli potrebo so od komande mesta Trst dobili privoljenje. Tako anglo-ameriške zasedbe nekaterih predelov Trsta ni bilo.

Medsebojni odnosi so bili zelo obzirni in ves čas našega sožitja v Trstu ni bilo nikakršnega incidenta. Komanda mesta Trst je pri zaveznikih uživala tak ugled, da je pri odhodu naše vojske iz Trsta angleški komandant zaprosil, naj general Dušan Kveder, takratni komandant mesta Trst, ostane s svojim štabom še 14 dni v Trstu. Tako je še dva tedna na balkonu komande mesta vihrala jugoslovanska zastava.

VLADIMIR VODOPIVEC

Naša armada

Zelo me je zabolelo, ko sem brala, kako blatijo našo armado. Vsi, ki to delajo, naj premislijo, da je naša ljudska armada od svoje ustanovitve (22. decembra l. 1941) do današnjih dni edina ostala zvesta našemu ljudstvu. Saj nam ne varuje le naših meja, varuje od vsega začetka tudi pridobitve naše revolucije (bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti, socialistično samoupravljanje, neuvrščenost, svoboda, neodvisnost).

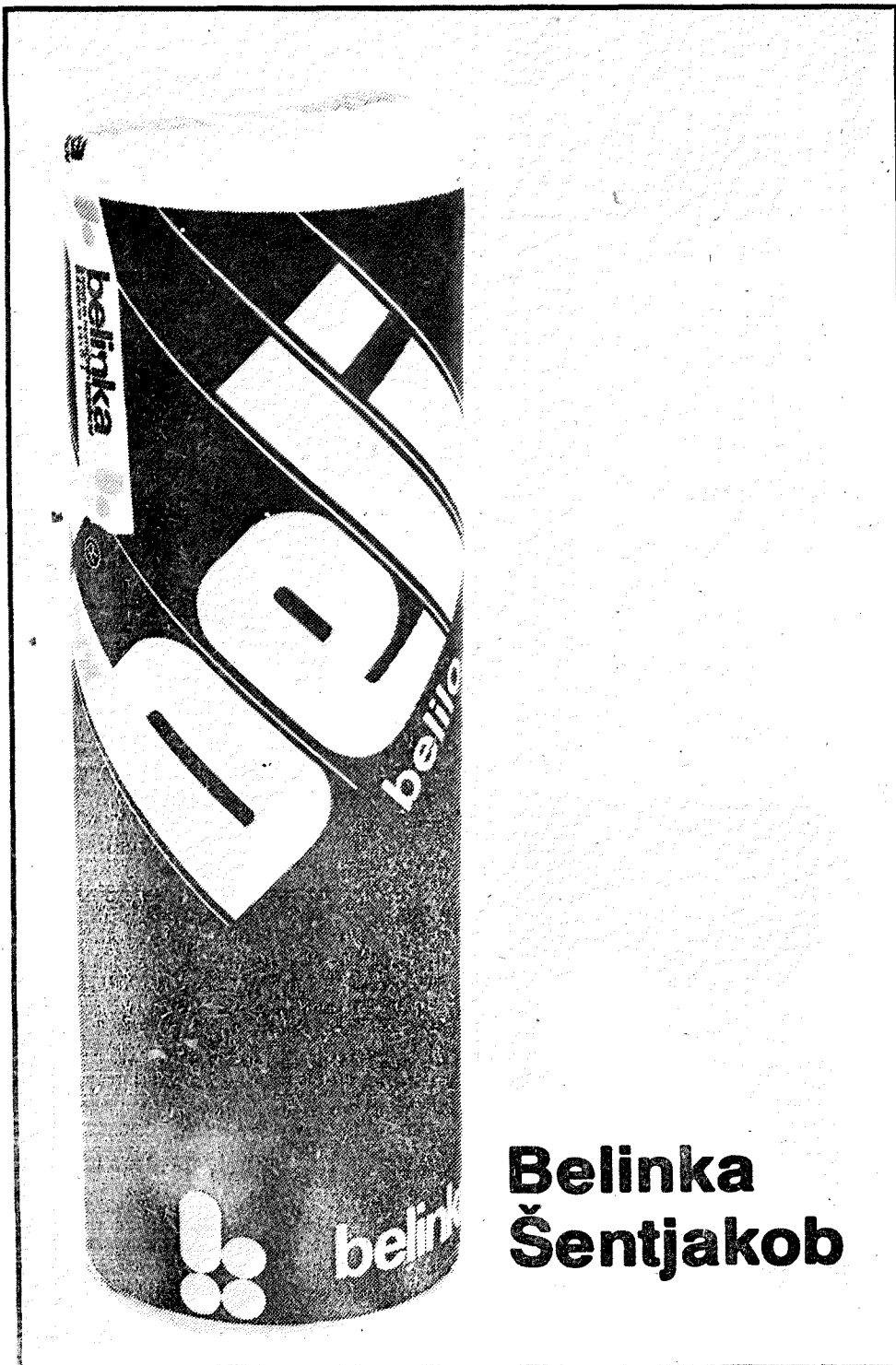
Varuje nam tudi naše premoženje. Koliko je naredila prostovoljnih udarniških ur! Koliko pomaga prva ob vseh elementarnih nesrečah, ki jih pri nas ni malo. To obrekovanje samo koristi našim notranjim in zunanjim sovražnikom, ki jih ni malo. Mislim, da nima nihče od nas nikakršne pravice, najmanj moralne, blatiti našo armado, še posebno ne tisti, ki niso še ničesar naredili za našo družbo, ampak od nje le vse zahtevajo.

DANICA ZIDARIČ

Maščevanje nad umrlim

Občani manjšega mesta v severovzhodni Sloveniji so se poslovlili ter pospremili na zadnji poti invalidskega upokojenca, bivšega delavca organov za notranje zadeve, člana ZZZ, ZKS, ZRVS, LD, RD, GD ter še drugih organizacij. Organiziran je bil civilni pogreb. Dogovorjeno je bilo, kdo bo govoril ob grobu v imenu krajevne skupnosti in družbenopolitičnih organizacij. V času, ko je pokojnik ležal v mrliški vežici, so tega predvidenega govornika miličniki zaustavili na cesti, ker v mraku ni imel prižganih luči. Tudi kaznovali so ga zaradi tega. Svojo jezo zaradi kazni je nato znesel nad mrtvim, to je nekdanjim delavcem organov za notranje zadeve. Ni hotel govoriti ob grobu, češ da o miličnikih noče ničesar niti slišati. Ob vsem tem se sprašujemo, ali so nekateri občani res nedotakljivi?

JOŽE KOS

Kati Kušar

Partizanska učiteljica, upokojenka pedagoška svētnica in družbenopolitična delavka je umrla v Ljubljani 27. aprila. Kjer koli je živel in delala, je s svojo skromnostjo in tovarštvom pomagala vsem pomoči potrebnim ter s svojo plemenito osebnostjo vzgajala mladi rod. Že v predvojnih letih sta imela z možem Karlom stike z levo usmerjenimi stanovskimi tovariši (Ladom Ambrožičem, Janezom Pereničem, Stanetom Žagarjem idr.) ter bila včlanjena v zvezo delovnega ljudstva. Bila sta tudi med prvimi udeleženci narodnoosvobodilnega gibanja v tržiški okolici.

Spomladi 1944. leta sta se skupaj z otrokoma pred gestapom umaknila v partizane. Kati je kot partizanska učiteljica poučevala v Kropi, na Mali Jelovici in v Javorju. Z družino je preživela vse strahote zadnje nemške ofenzive na območju Gorenjskega vojnega področja. Po vojni je opravljala vrsto odgovornih pedagoških funkcij. Za svoje strokovno in politično delo je prejela več odlikovanj. Njena zadnja želja je bila tiho slovo v krogu nje najbližjih na pokopališču v Dravljah.

Janez Podgoršek

Marca smo se v Stranjah pri Kamniku poslovili od borca in rezervnega kapetana Janeza Podgorškega. Rodil se je pred 66 leti v vasi Sentjurska gora pod Krvavcem. Leta 1942 je začel z organiziranim delom za NOB, zato je bil zaprt in konfiniran na prisilno delo, od koder je pobegnil in se vključil v NOV. Bil je borec Prešernove brigade in v artilerijski brigadi 9. korpusa. Za svoje delo je prejel priznanja in odlikovanja ter bronasto plaketo OF.

Alojzija Suvorov

Februarja smo se na Rakeku poslovili od Alojzije Suvorov, rojene pred 78 leti v Hotedrščici. V njihovi hiši na Rakeku so se že pred vojno sestajali člani KP. Raznašala je časopise in razna sporočila.

Oton Smole

Lani je umrl Oton Smole, ki je zadnja leta živel na Bledu. Rodil se je pred 67. leti v Ljubljani. Po končani trgovski akademiji se je zaposlil kot knjigovodja, a že maja 1941. je bil aretiran in poslan v taborišče v Šentvid pri Ljubljani in od tod s prvim transportom v Valjevo, kjer je organizirano delal za partizane. Od njega smo se poslovili v Ljubljani.

Maks Kern

Lani je umrl Maks Kern, doma iz Potoka pri Komendi. Rojen je bil 1924. leta, v NOV je vstopil 1944. in bil kurir pri okrožnem odboru OF Kamnik, nato borec Gorenjskega vojnega področja. Prejel je več priznanj in odlikovanj.

Rudolf Terpin

V Vipolzah smo se februarja poslovili od Rudolfa Terpina, rojenega 1896. leta v Števerjanu v Goriških Brdih. Nenehno je bil preganjan zaradi delovanja s komunistično partijo. Bil je organizator OF in NOV v Vipolzah in tudi vsa njegova družina je sodelovala z NOG.

Luka Miljuš

V Sežani je marca umrl Luka Miljuš, rojen 1922. leta v Vodenici pri Bosanskem Petrovcu. Že 1942. leta je sodeloval pri demonstracijah v Beogradu, zato so ga aretirali in odpeljali v taborišče Bor. Leta 1944 je vstopil v 3. proletarsko krajiško brigado. Po vojni je ostal v JLA, upokojen je bil s činom podpolkovnika. Za delo med NOB in po njem je prejel več visokih odlikovanj in priznanj. Od njega smo se poslovili na Pivki.

Metod Kocjančič

Marca smo v Ljubljani pokopali borca, invalida NOB, Metoda Kocjančiča, rojenega 1928. leta v Žužemberku. Z osvobodilnim gibanjem je organizirano deloval od oktobra 1941, v bojnih enotah pa je bil od aprila 1942 v kokrški grupi, bohinjski grupi, dolenskem odredu in Prešernovi brigadi. Bil je komandant bataljona, kapetan 1. razreda in nosilec treh odlikovanj. Tudi po vojni je nadaljeval aktivno družbeno dejavnost.

Marija Čehovin

V 90. letu se je izteklo življenje Jernejeve matere, Marije Čehovin. Vse njeno življenje je bilo ena sama bitka za socialni in narodni obstoj slovenskega naroda. V usodnih in odločilnih dneh se je skupaj z možem in otroki vključila v vrste OF in postala aktivistka. Smrt hčerke Pepce, partizanske učiteljice in borke Brkinske čete, je ni strla. Fašisti so jo z možem in najmlajšima otrokoma odpeljali v internacijo. Po kapitulaciji Italije se je vrnila v izropan dom in nadaljevala z delom za OF. Ob koncu vojne je junaško prenesla smrt sina Jožeta, ki je ostal v nemškem taborišču. Po vojni je navduševala pionirje in mladince, ki so odhajali na delovne akcije in obnavljali porušena in požgana naselja.

Franc Krašovec

V 72. letu je umrl Franc Krašovec iz Pongraca pri Grižah. Od začetka okupacije je sodeloval in se zavzemal za cilje NOB. Posebno aktiven je postal v 1943. letu, ko je bil v gospodarski komisiji terena Lurd in je pošiljal na osvobodeno ozemlje mobilizirance ter hrano in živino za naše brigade. V ilegalo je odšel 1944 in bil obveščevalec na terenu. Bil je večkrat odlikovan.

Marija Grabnar

Rodila se je 1901. leta na Vrhopolju. Njen mož je v začetku 1942. leta vstopil v NOV. Nemci so ga ujeli in obesili. Pet nedorašlih otrok je preživljala in pomagala NOB. Od nje smo se poslovili marca v Nevljah pri Kamniku.

Anton Kršlin

V Polani pri Jurkloštru smo se poslovili od Antona Kršlina, rojenega pred 75. leti v Trobnem dolu. Od pomladi 1942. je sodeloval z OF in od 1943. leta dalje se je aktivno vključil v NOV. Na njegovi kmetiji so imeli varno zavetje terenski aktivisti, štabi raznih enot in političnih vodstev. Prejel je več odlikovanj in priznanj.

Petrina Rifelj

Na novomeškem pokopališču v Ločni smo se februarja poslovili od Petrine Rifelj. Že 1941. leta se je vključila v delo OF v Novem mestu. Vestno je opravljala vse naloge za NOG, pri njej se je zbiral razni material za partizanske enote. Zaradi aktivnega dela je bila 1943. leta zaprta in zaradi pomanjkanja dokazov izpuščena. Svoje začetno politično delo je nadaljevala do konca vojne. Po vojni se je vključila v družbenopolitično dejavnost v Novem mestu.

Združenje borcev NOV Jurklošter pri Laškem je v 1984. letu izgubilo svoje aktivne člane:

Andreja Amona, rojenega 1906. leta na Blatnem vrhu,
Matijo Brateca, koroškega borca, rojenega 1897. leta v Polani
Ivana Černica, rojenega 1927. leta v Gostincih
Franca Esiha, rojenega 1905. leta v Grižah
Julijane Horjak, rojene 1904. leta v Jurkloštru,
Terezije Klepej, rojene 1918. leta v Velikih Goricah,
Angele Vodišek, rojene 1918. leta v Lahovem grabnu,
Marije Zelič, rojene 1903. leta v Hrastju ob Bistrici

Franc Vidrih

Konec leta 1984 smo se poslovili od Franceta Vidriha z Dobrave pri Dobrniču. Rodil se je 1920. v Ambrusu. Nemci so ga 1941. leta odpeljali na prisilno delo v Nemčijo. Leta 1943 mu je uspelo pobegniti in se je priključil Cankarjevi brigadi. Prejel je odlikovanje za narod in priznanje OF.

Ignac Bončina

V Spodnji Idriji smo se lani poslovili od Ignaca Bončine iz Gorenje Kaanomlje. Z OF je sodeloval od 1942. leta. V začetku januarja 1943 pa se je vključil v Mirkovo četo in kasneje v Gradnikovo brigado. Bil je večkrat odlikovan.

Franciška Stele

V Komendi smo se lani poslovili od Franciške Stele iz Podbršča pri Komendi. Rodila se je leta 1900. Aktivno in organizirano je delala za NOV na območju Komende od poletja 1943. do konca vojne.

Jože Cof

V Smledniku smo se februarja poslovili od Jožeta Cofa, rojenega pred 89. leti v Prašah. Bil je borec za severno mejo in 1942. leta simpatizer na svojem terenu. Opravljal je tudi kurirska dela in obveščal partizane in aktiviste os sovražnikovih premikih.

Pravni svetovalec

F. P. K. Ali in kako se po novih pokojninskih predpisih poveča polna pokojnina (odmerjena v višini 85% odstotne pokojninske osnove) borcem NOV pred 9. 9. 1943 oziroma do 13. 10. 1943?

Odgovor: Tudi po novih pokojninskih predpisih, ki se uporabljajo od 1. 1. 1984 (103. člen republiškega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju in 26. člen Statuta Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja) so zavarovancem borcem oziroma borkam NOV pred 9. 9. 1943 oziroma do 13. 10. 1943, ki po izpolnitvi pokojninske dobe 35 let (moški) oziroma 30 let (ženske) ostanejo še naprej v zavarovanju, ne da bi uveljavili pravico, oziroma tem zavarovancem, ki ponovno sklenejo delovno razmerje ali začnejo opravljati samostojno zavarovanje zavezano dejavnost pokojnine povečajo za vsako leto zavarovanja po izpolnitvi pokojninske dobe 35 let (moški) oziroma 30 let (ženske) za 1 odstotek, skupno pa največ za 5 odstotkov. Poveča se torej polna pokojnina (odmerjena v višini 85-odstotne pokojninske osnove), in ne torej za presežno pokojninsko dobo določeni višji odstotek (npr. 90%).

S. T. V. Ali imajo olajšave pri plačilu davka kmetje borci tudi po novih davčnih predpisih?

Odgovor: Tudi po 41. ad členu zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o davkih občanov (Uradni list SRS, št. 9/1985), ki je začel veljati 30. marca 1985, imajo kmetje borci NOV pri plačilu davka od kmetijstva enake davčne olajšave kot pri zakonu o davkih občanov iz leta 1974. Tako se tem borcem priznajo olajšave z znižanjem odmerjenega davka od kmetijstva: za 50 odstotkov, če so imetniki partizanske spomenice 1941, za 30 odstotkov, če imajo udeležbo v NOV ali čas aktivnega in organiziranega dela v NOB priznan z začetkom pred 9. 9. 1943 oziroma pred 13. 10. 1943 do 15. 5. 1945 v dvojnem trajanju, za 20 odstotkov, če jim je priznan dvojni čas pred 1. 1. 1945 do 15. 5. 1945. Z imetniki partizanske spomenice 1941 so izenačeni španski borci in predvojni revolucionarji, z borci NOV od 1. 1. 1945 dalje pa borci za severno mejo in slovenski prostovoljci iz vojn 1912-1918. Pravica do olajšave pripada tudi zakoncu umrlega borca, in sicer v višini, kot bi pripadala umrlemu borcu, prizna pa se tudi v primeru, ko zakonec zavezance izpolnjuje pogoje za priznanje olajšave. Toda olajšava ne gre zavezancu, če ima sam ali njegov zakonec poleg dohodkov iz kmetijstva tudi osebni dohodek iz delovnega razmerja, pokojnino ali dohodek iz gospodarstva ali druge samostojne dejavnosti, od katerega se odmerja davek od letnih osnov oziroma v letnem znesku.

M. V. K. Koliko znaša najmanj pokojnina kmetov borcev pred 9. 9. 1943 oziroma do 13. 10. 1943 v letosnjem letu?

Odgovor: Pokojnine kmetov borcev pred 9. 9. 1943 oziroma do 13. 10. 1943, ki so se upokojili kot zavarovanci, kmetje po zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, znašajo od 1. 1. 1985 naprej najmanj 17.425 dinarjev torej toliko, kolikor znaša od 1. 1. 1985 naprej najnižja pokojnina za polno pokojninsko dobo.

S. V. P. Koliko znaša letos zagotovljena pokojninska osnova borcev NOV pred 9. 9. 1943 oziroma do 13. 10. 1943

Odgovor: Pri odmeri pokojnin borcem NOV pred 9. 9. 1943 oziroma do 13. 10. 1943 se po 1. odstavku 101. člena republiškega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju vzame najmanj tolikšna pokojninska osnova, ki ustreza povprečnemu osebnemu dohodku delavcev v SRS v zadnjem koledarskem letu pred uveljavitvijo pokojnine, povečanemu za 17,65 odstotka. Po 102. členu navedenega zakona pa se pokojnina borcev z zagotovljeno pokojninsko osnovo vsako leto na novo odmeri od na novo določene zagotovljene pokojninske osnove. Tako se po 7. točki sklepa o uskladitvi pokojnin (Uradni list SRS, št. 10/1985) te pokojnine s 1. 1. 1985 na novo odmerijo od na novo določene zagotovljene pokojninske osnove, to je od zneska 32.661,99 dinarjev.

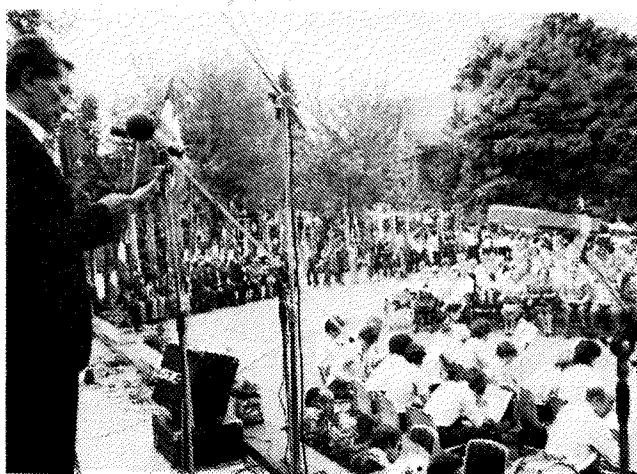
Slovesno tudi v Novem mestu

Na velikem ljudskem zborovanju minulo soboto v Novem mestu so se zbrali nekdanji borci 15. udarne divizije NOVJ (Cankarjeve, Gubčeve, 12. SNOUB, 15. SNOUB, 1. artilerijske brigade in brigade Fontanot ter jurišni bataljon 15. divizije in Avstrijski bataljon), mladina, pripadniki JLA, pohodne enote ter vidni delavci družbenopolitičnega življenja.

Po raportu predsedniku odbora skupnosti borcev 15. udarne divizije Albinu Štoku in po polaganju vencev k spomeniku padlim je zbranim spregovoril nekdanji politični komisar 7. korpusa, družbenopolitični delavec in slovenski pisatelj Janez Vipotnik, ki je v svojem govoru med drugim dejal: »...Boji 15. divizije od njene ustanovitve do konca vojne so neolčljivo povezani s temi kraji, z Dolenjsko in Belo krajino. Nešteti napadi na utrjene postojanke, železniške proge, oklepne vlake, cestne transporte, številni spopadi na terenu,

ofenzive od Ljubljane in Save do Kolpe in Kočevskega Roga polnijo kronistove beležke. In dejstva govore tudi o drugi strani, o povezanosti divizije s prebivalci, s kmeti, z vasjo, govore o preživljanju partizanov, o pomoči ranjenecem, o zračenosti prebivalcev z ljudsko vojsko. Če poudarjamo izjemen delež, ki smo ga vsi pošteni Slovenci prispevali v NOB k temu, kar uživamo danes, poudarjamo zato, da utrjujemo črto ločnico s tistimi posamezniki, ki se spotikajo ob naš NOB, iščejo v njem samo slabo, terjajo spravaštvo s tistimi, ki so streljali na nas z one strani barikade, obenem pa imajo te vrste rovarji največkrat prekleto malo pokazati, kaj so resnično doslej že storili za napredek naše družbe. Svoj delež poudarjamo tudi zato, ker smo še tukaj, žive priče, ker smo sami doživljali, na svoji koži, staro Jugoslavijo z vso njeno krivičnostjo do poštenega dela in življenja, ker smo na svojih plečih občutili nevarnost, ki nam

je grozila 1948. leta, ko je Stalin segal po naši neodvisnosti, predvsem pa, ker smo usodno posegli v boj s fašizmom in njihovimi domačimi podreptniki. Zato zlasti mi borci z vso pravico in zaskrbljenostjo opozarjamo na tiste krive preroke, ki rovarijo proti temu, kar imamo, kajti uresničevanje njihovih težej bi pomenilo vrnitev na star družbeni red, na gospodarje in hlapce ali pa na centralistično vodenje države. O preteklosti po-

vejmo tisto, kar je treba povedati, pošteno in odkrito, obenem pa ne dovoljujemo medsebojnega obračunavanja zaradi posameznih dogodkov, ki so za nami, marveč si prizadevamo predvsem in v prvi vrsti za boljšo prihodnost...«

Tudi kulturni program, ki so ga pripravili združeni pevski zbori, mladina, pihalna godba in učenci osnovnih šol, je bil enkratni. Slovesnost ob 40-letnici osvoboditve pa je bila sklenjena s tovariškim srečanjem vseh udeležencev sobotnega zborovanja. J. Č.

Zasedanje mednarodnega komiteja Ravensbrück

Letos so se predstavnice 15 držav zbrale v Neu Brandenburg (NDR) na zasedanju. Neu Brandenburg, v katerem je bilo koncentracijsko taborišče (podružnica Ravensbrücka), je sedež okraja, kjer smo preživele tri delovne dni od 17. do 20. aprila.

V imenu bivših protifašističnih borcev in taboriščnikov NDR je našemu zasedanju zaželel uspešno delo njen vicepredsednik Reiter. Ob praznovanju 40-letnice osvoboditve Ravensbrücka nam je med drugim zagotovil, da v NDR ni ne fašistov in ne nacistov in da z njihovega ozemlja nikoli več ne bo grozila vojna nevarnost.

Predsednica Rose Guerin je govorila predvsem o delu mednarodnega komiteja v lanskem letu. Komite je aktiven v vseh mednarodnih organizacijah, ki združujejo ljudi dobre volje, ki se bojujejo za mir, za pravice žena, proti oborožitvi in za solidarnost med narodi.

Med drugim sta se predstavnici komiteja Rose Guerin in Rapa Šuklje udeležili evropske konference bivših borcev veteranov in žrtev vojne, ki je bila lani oktobra v Beogradu. Sklepi te konference so tako pomembni, da jih bomo podčrtali v naši resoluciji za mir.

Delegatke so izražale zaskrbljenost spričo razmer v svetu. Ko so posamezne delegatke govorile o svojem delu, so vedno zagotavljale, da je edina alternativa v našem delu, da smo čim bolj vključene v delo raznih političnih organizacij, katerih program je boj za mir, varnost in so proti kakršnikoli oborožitvi. Več delegatk je opozarjalo, da so sedanje razmere v svetu v marsičem podobne tistim v tridesetih letih ob nastopanju hitlerizma. V Evropi je veliko brezposelne mladine, ki kljub naraščanju vojne industrije ne najde zaposlitve. Tako je bolj dostopna razni neofašistični propagandi.

V nekaterih državah organizirajo ravenbrückanke okroglice mize na televiziji, z nekdanjimi borci, deportiranci, zgodovinarji in mladino. Ponekod pišejo v šolah naloge o miru in nevarnosti oboroževanja. Najboljše dijake nagradijo z obiskom v enem od koncentracijskih taborišč. Ko bodo v Leidenu (Holandija) 5. maja odkrili spomenik ravenbrückankam, ki so umrle v taboriščih, bodo vse okoliške ulice imenovali z njihovimi imeni.

Smo predstavnice držav z različnimi političnimi pogledi in se povsod drugače vključujemo v vsakdanje politično delo. Prav zato je zelo poučno poslušati izkušnje drugih. Delo jugoslovanskega odbora Ravensbrück je vpeto v delo ZZB NOV, je pa zelo odvisno od angažiranosti nas samih.

Sprejele smo resolucijo, ki jo bomo poslale kot vedno organizaciji ZN, Norvežanke in Holandčanke pa svojima parlamentoma. Z zasedanja smo poslale protestno pismo županu v Nesselwagu (ZRN), kjer so se zbrali predstavniki 98 SS formacij starih in novih nacistov.

Po zasedanju smo se odpeljale na ogled muzeja v Ravensbrücku. Udeležile smo se tudi spominske slovesnosti ob 40-letnici osvoboditve Ravensbrücka. Milena Mišica

Slovesnosti ob jubileju svobode v Kranju

Delovni ljudje in občani Kranja so 40-letnico osvoboditve počastili s številnimi proslavami. Osrednja proslava je bila slovesnost ob odkritju doprskih kipov narodnih herojev: Pavle Medekatarine, Iva Slavca-Jokla, Vinka Zevnika-Železnika.

Slavnostni govornik, predsednik OO ZZB NOV Kranj, Franc Puhar-Aci je v govoru med drugim poudaril: »...Enkratna, veličastna organizacija vstaje in njena množičnost ter kontinuiteta je morala privedi tudi do enkratne veličastne zmage pred 40. leti. Žrtve so bile ogromne. Ne mi ne sinovi in vnuki ne smemo pozabiti nanje. Ostati nam morajo kot nekaj najsvetlejšega iz naše preteklosti – iz našega skupnega boja za nov, boljši, svobodnejši čas. Zato tudi ne moremo in nikakor ne smemo prirediti »narodno

spravo« ali idejo o skupnem spomeniku druge svetovne vojne. Tu ni prostora za spravo niti za delitev zmage. Ta je bila samo ena in vemo, kdo si jo lahko lasti – ljudstvo, ki se je odzvalo klicu KP in OF slovenskega naro-

da, borci NOV in POS...« To je bila le ena izmed številnih misli govornika Franca Puharje-Acija pred prepolno dvorano skupščine občine Kranj.

V kulturnem delu programa je sodeloval akademski

pevski zbor France Prešeren.

Z odkritjem doprskih kipov se bo avla skupščine občine Kranj imenovala Avla herojev. Doprsne kipe je izdelal Jaka Torkar, akademski slikar in kipar z Jesenic. O življenju in boju vseh treh narodnih herojev je spregovoril nosilec partizanske spomenice 1941 Franc Medek, kipe pa je odkril predsednik delavskega sveta delovne organizacije IBI Kranj Miha Sajovic. Sredstva za izdelavo kipa so v celoti prispevali delavci te kranjske delovne organizacije. Slovesnosti so se poleg svojcev narodnih herojev udeležili številni udeleženci NOV ter najodgovornejši družbenopolitični delavci Kranja in Gorenjske ter širše družbenopolitične skupnosti.

Marko Čavlovič

Franc Puhar-Aci govori udeležencem proslave ob dnevu zmage

Spominska plošča Ljubljanski brigadi na Magistratu

Na sam dan osvoboditve Ljubljane so v prostorih Magistrata odkrili ploščo Deseti SNOUB – Ljubljanski brigadi.

»Na tem mestu je ob zori 9. maja 1945 10. SNOUB Ljubljanska razobesila svojo zastavo. S tem je simbolično potrdila osvoboditev Ljubljane in tu končala svojo bojno pot.« To so besede, zapisane na plošči, ki jo je odkril predsednik borčevske organizacije Ljubljane Drago Flis-Strela, govornik ob odkritju pa je bil Marko Vrhunec, ki je med drugim dejal:

»Ljubljansko brigado so formirali ljubljanski prostovoljci – aktivisti, pretežno mladina, ki so septembra 1943 prišli na Golo, potem ko so imeli za seboj že dve leti aktivnega ilegalnega delovanja pod vodstvom OF.

Ljubljanski izvor brigade se je kazal tudi v pestrosti njenega kadra. V njem so bili namreč dijaki in študenti, kmetje in delavci ter intelektualci raznih poklicev.

Seveda je bil v 10. brigadi le del Ljubljančanov-borcev.

Mnogi drugi Ljubljančani so se bojevali širom po Sloveniji in mnogi aktivisti OF so se v sami Ljubljani upirali okupatorju do konca vojne.

Prav tako pa v sestavi brigade niso bili samo Ljubljančani. V njej so se bojevali tudi borci drugih delov Slovenije, zlasti iz zasavskih revirjev in s Primorske.

Brigada je bila poznana po svojem razvitem političnem in kulturnem življenju, v okviru katerega je še posebej razvijala idejo bratstva in enotnosti, in to ne le med

borci, temveč povsod, kamor jo je zanesla pot.«

Posebej je govornik poudaril: »Danes lahko s ponosom trdimo, da so ideje, načela in cilji našega NOB postali splošne, napredne človeške vrednote za katere se danes zavzemajo vse napredne in demokratične sile sveta. Pridobitve NOB so danes občečloveška dediščina, vgrajena v temelje sodobnega sveta, gibanja neuvrščenih in Združenih narodov. Z njimi se napajajo napredni sodobni duhovi, one navdihujejo ljudske množice v boju za svojo emancipacijo in napredek, na vseh celinah. Vse, kar je v sodobnem svetu najbolj človeškega in naprednega, je identično z idejami naše NOB. Zato je ugled Tita in Jugoslavije v svetu tako velik in zgodovinsko priznan. Današnji boj ljudstev in narodov za mir, varnost, razvoj

in napredek človeštva ni nič drugega kot sodoben izraz istega boja, ki smo ga bojevali proti mračnjstvu nacizma in fašizma ter hlapčevstvu tistih, ki so se prodajali tujcem. Ta boj ni končan in v različnih oblikah in razmerah še traja. Zato moramo biti zelo občutljivi in opreznih pred vsemi tistimi notranjimi in zunanjimi pojavi in silami, ki nam lahko ogrozijo pridobitve NOB in vse tisto, kar so si naši delovni ljudje zgradili skozi 40-letni razvoj federativne, samoupravne, socialistične in neuvrščene Jugoslavije.

B. Ž. J.

Tretji plenum partizanskih učiteljev Primorske

V Tolminu se je ob koncu minulega tedna zbrala večina od 409 še živčih poklicnih in pomožnih partizanskih učiteljev, ki so med NOB poučevali v partizanskih šolah na Primorskem. V 340 partizanskih šolah je skupaj poučevalo 500 učiteljev. Tolminski plenum je bil že tretji po vrsti, tokratni pa se je ujel s proslavami ob tolminskem občinskem prazniku in 40-letnici osvoboditve. Zbrane, med drugimi se je srečanja udeležil tudi dr. Joža Vilfan, je v pozdravnem govoru nagovoril predsednik skupščine občine Tolmin Marjan Rozman, ki je orisal vlogo partizanskega šolstva na Primorskem. Dogodki iz leta 1945 imajo namreč še poseben pomen, saj pomenijo za del slovenskega naroda – primorske Slovence krono uspešnega boja za narodne in socialne pravice, ki jih je odrekala fašistična Italija. Prav razvoj ljudske oblasti na Primorskem je imel daljnosežne posledice pri uveljavljanju volje množic, ko se je na mirovni konferenci odločalo o državi pripadnosti tega ozemlja. Eden od bistvenih elementov te ljudske oblasti pa je bila tudi organizacija slovenskega šolstva, ki je zraslo iz partizanskih šol in je bilo trdno zasidrano med narodom, saj ni le vrnilo slovenski jezik kot materin jezik v šolo,

ampak je krepilo narodno zavest, upornost in boj za osvoboditev, socialno pravičnost in v težkih razmerah ohranjalo kulturno raven. Partizansko šolstvo je tako zapolnilo vrzel, ki jo je zaradi raznarodovalne politike pustila za seboj fašistična Italija. Na ramenih partizanskih učiteljev, ki so se rekrutirali ob pomanjkanju kvalificiranih kadrov iz vrste različnih poklicev in mladine, pa je slonela vsa odgovornost po tešiti ljudsko slo po znanju.

Po osvoboditvi in dokončni priključitvi Primorske k Jugoslaviji se je nadaljevalo delo vseh, ki so se v vojnem času zapisali vzgoji in izobraževanju pri graditvi šolskega sistema. Ker je bila Primorska brez strokovnega kadra, so nekdanji partizanski učitelji, ki niso bili strokovno usposobljeni, še vedno morali prevzemati odgovorne naloge, utrjevati svoje znanje, se strokovno izobraževati. Obnovljeno je bilo učiteljske v Tolminu in na novo ustanovljeno v Portorožu oziroma v Kopru. Velike so torej zasluge generacij učiteljev tudi v povojnem času, saj so nudili v odročne primorske kraje in vasi znanje in odpirali ljudem nove možnosti za napredek.

Prihodnji plenum partizanskih učiteljev Primorske bo čez dve leti v Sežani. F. Šemrl

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino: BOJAN KUNTARIČ – notranja politika: MILENKO STRAŠEK – reportaže: BOJANA ŽOKALJ-JESIŠ – naša organizacija: Lektorica-redaktorica: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 700 din, posamezna številka v prosti prodaji 20 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po menju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektura in tisk: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35